Mōše Isserles:

Meḥir jajin. 1559.

ספר

מחיר יין

ביאור חדש טוב ונחמד על מגילת
אסתר שחבר החכם הגדול ארי' דבי עילאה
פלפלא חריפתא · רב ברישי מתיבתא · דבקהלא
קדישתא · עיר ואם בישראל קראקא הבירה ·
אשר שמו נודע בישראל הגאון כמהר"ר משה
בן הקצין והנגיד כמ"ר ישראל
הנקרא איסרלא ז"ל ·

נדפס בקרימונה אשר תחת ממשלת אדונינו מלך רב
פיליפו יר"ה · שנת כי לא יט"ש ה' את עמו

ע' ויצינצו קונטי ובביתו

עמ׳ פט״ו

ל

מדרש הנעלם

אמר רבי שמעו׳ בן יוחאי ווי לחאי בר נש דאמר הני מלי אורייתא אתיא לאתחואה ספורין לעלמ׳ ומלין דהדיוטין דאי הכי אפילו בזמנא דא יכולין למעבד אורייתא במלי דהדיוטי בשבח יתיר מכולהו דאפילו אינו׳ קפסירי דעלמא אית ביניהו מילין עילאין יתירין אי הכי ניזיל בתרייהו ונעביד מינייהו אוריית׳ אלא כל מלי דאוריית׳ כה״ג עלמא עלאה ועלמא תתאה כחד מתקלא אתקלו ישרא׳ לתתא מלאכי עילאי לעילא במלאכי עילאי כתיב עושה מלאכיו רוחות הא באתרא עילאה בשעה דנחתין לתתא מתלבשין בלבושא דהאי עלמא ואי לא מתלבשין בלבושא דהאי עלמא לא יכלין למיקם ולא סביל להון עלמ׳ ואי במלאכי כך באורייתא דברא עלמא וברא להו כיון דנחתא להאי עלמא אי לא מתלבשא בלבושא דהאי עלמא לא יכיל עלמ׳ למסבל ועל דא סיפורי אורייתא לבושי אוריית׳ הוי האי מאן דמחשב דההוא לבושא היא אוריית׳ ממש ולא מלה אחרת תפח רוחיה ולא יהא לו חלק בעלמ׳ דאתי ובגין כך אמר דוד הע״ה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתיך · וכזה כתב הרב שם טוב בפירושו לספר המורה חלק א׳ פרק ל״ו וז״ל ראוי לך המעיין שתדע כי כל דבר שיושג במראה הנבואה אמנם הוא משל לענין אחר והסובר שהוא משל לבד הוא רשע והסובר שהוא אינו משל הוא סכל אבל יחויב שיסבור בו ב׳ ענייני׳ יחד עכ״ל · ולזה אומ׳ שג״כ לא ימלט מהיות תוך ופנים לספור מגילת אסתר שאמרו ז״ל עליה פ״ק דמגילה שנאמר ברוח הקדש כשאר כתבי הקדש : כי מאיש א׳ ילקח ראיי׳ לכל המין

וכמו ששאר כתבי הקדש יש להם נגלה ונסת׳ כן בוודאי קרה לנו במגיל׳ זו ואמ׳ אף כי סיפור המגיל׳ הוא יתר שכל התור׳ תלויה בו כאמ׳ במסכ׳ שבת פ״ר עקיב׳ מאי דכתיב ויתייצבו תחתית ההר וגו׳ · מלמד שכפה עליהם הר כגיגית כו׳ אמר רבי אבא מכאן מודע׳ רבה לאורייתא אמ׳ רבא כבר קבלוה בימי מרדכי שנאמר קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר מ״מ אי אפש׳ שכל הדברי׳ הנזכרים מתחילת הספר דהיינו משתה אחשורוש וזכרון ממשלתו וזכרו׳ המן וזרש ובניו נפל הכל במקרה ולא כוון בם אלא לספר המאורע ולהגדי׳ הנס ובוודאי סיפורים אילו הם הלבוש כשאר סיפורים אורייתא כמאמר הקדוש רבי שמעון בן יוחאי :

וכן בזהר בפ׳ כי תשא דף פ״ד עמוד של״ז · הכי תנינן דבההוא שעתא דקביל משה וקביל אורית׳ בלחודוי כללא דכל ים׳ ואיהו קביל אורייתא בעלמ׳ אפילו מגלת אסתר דכתי׳ וקבל היהודים· וקבלו היהודי׳ מבעי ליה מאי וקבל אלא דא משה דאיהו היהודי׳ כלל׳ דיהודאי ע״כ ·

ואני **משה** בן כבוד אבא מרי הפרנס והמנהיג **ישראל** שלי״ט הנקרא משה איסרליש מקראקא הייתי בתוך הגולה אש׳ נהגלינו מעירינו בשנ׳ שי״ו לפ״ק מחמת עפוש האויר לע׳ והיינו גרים בארץ לא לנו בעיר שידלוב מקום אשר אין תאנה וגפן · וכמעט מים אין לשתות כי אם בתחבולת עיר אשר במסכנו׳ תאכל בה לחם · ועץ אין בה להסכן בו · ולא יכלנו לקיים ימי הפורים במשתה ושמחה · להסיר יגון ואנחה · אמרתי אקומה ואשמח במפעלי · אף חכמתי עמדה לי · כי פקודי יי׳ ישרים משמחי לב · ולקחתי תחת לשוני דבש וחלב · ונתתי לבי לתור ולדרוש כוונת המגילה · הנמשל בדבריה ופי׳ כל מלה

מלה ומלה ׳ ובדקתי כדה עד שידי מגעת׳
כי הספור נחמד למראה והנסתר הוא עץ
הדעת ומצאתי דרך ישכו׳ אור אשר עליו
יסובבו כל דברי מגלת אסתר ׳ שהוא
רומז על כלל ימי האדם עד יום מותו
מעניני בני אדם אהביו ובני גילו׳ עין לא
ראת׳ אלהים זולתך יעשה למחכ׳לו ושמתי
הדברים בספר בכתיבתי להיות שמור לי
לעת זקנתי׳ ואל יחשדני המעיין שכך אני
בעיני שאוכל לחבר ספרי׳׳ או לדבר דברי׳
נגד מלכים ולא אבוש׃ כי ידעתי שאין
בארי באר מים חיים רק מקור יבש ׳רק
שמתי נגד עיני דברי חכמי המחקר אשר
דברית׳בכל ספר חכם נחקר׳אמ׳ כל מאמ׳
לא ימלט מחלוק׳אם שכוון אמרו אל האמ׳
בכל דרכיו או כיון במקצתו או לא כיונו
כלל והנ׳זו חלוק׳הכרחי׳אשר אין להמלט
ממנה׳ ובזה אני אומ׳אם כוונתי אל האמת
אין צריך לי התנצלות כי כבר אמרו קבל
האמ׳ממי שאמרו ׳ואם אכוין במקצתו כבר
שם התנצלותי בעל המאור ז״ל בהקדמתו
לספר המאו׳ אמר ז״ל אמ׳ אחד מן החכמי׳
לא תושת חטאת על מי שהביא קצרה מן
הדברי׳ הנכוני׳ כאשר לא הגיע אל תכלית׳
ואם הו׳ שלא אכוין אל האמת בשום פנים
ולא בדבר אחד ממנו׳ מ״מ אסמו׳דעתי בב׳
דברים הא׳ באמרם ז״ל כל חרשיים טבין
וחרשיי׳ דאורייתא בישין וכל פטפטייא
בישין ופטפטייא דאוריית׳טבין פי׳ חרשיי׳
ר״ל שתיק׳ ׳פטפטייא ר״ל דבור ׳וכזה אני
אומר אף אם לא אכוין האמ׳כלל מ״מ לא
אצא מכלל פטפטיי׳דאורייה׳דטבין וכדרך
שאמרו אם נגלת התנשא׳ השני כבר
קדמתי שתקנתיו בימי הפורים׳ ולא יהא
אלא כאחד ממשלי הנערים ׳ אשר עושין
במליצות ושירים׳אשר מכל דברי תורה
המה מנוערי׳ ׳ ואכ׳ לא יהא דברי אלא
כאחד מהן׃ מ״מ ראוי לשמוע איהן׃מצורף
לזה דברי בעל העקיד׳ פ׳ תרומ׳ אמר ז״ל

ואעפ שאין לי ערבו״ שיהיה מה שאמרנו
באילו הענינים אך אמרתי הואיל וכל מה
שהנחנו הנה בנוי על גלילי השכל ועמודי
הן החכמ׳ האמיתי׳ נחזיק טובה לחכמים
אש׳יסדו׳כו׳ ואין להרחיק שזה יהיה מכלל
הענין שבה ואם אין יהיה הדבר נדרש
לעצמו והמנורה הטהורה תהי׳תמי׳לזכרון
בין עינינו כו׳ ואני אומ׳ אף על פי שידעתי
שדברי לא יהיה על גלילי השכל בנויין מ״מ
לשמוע הן ראויין ואם לא יועילו לא יזיקו
ואולי לפעמים האמיתיו׳ מהם כברק יבריקו
ולא יהא אלא דרשה בעלמ׳רק שעל המקרי
סמכתיו כדרך הראשונים חכמי התלמוד
שכת׳ הרב המורה חלק ג׳ פ׳ מ״ג על עניני
הדרשות ז״ל הם אצל החכמי׳כדמו׳מליצות
שיר לא שהדבר ההוא עניני הפסוק כו׳
והתפרסו׳הדרך ההו׳ בזמן ההו׳והיו עושין
אותו הכל כאשר יעשו המשוררי׳ מזמרי
השיר אמרו ז״ל תני בר קפר׳ ויתד תהיה לך
על אזינך אל תקרי אזינך אלא אזניך מלמד
שאם ישמע אדם דבר מגונ׳ ישים אצבעו
בתוך אזנו ואני תמיה אם זה הת׳ אצל
הסכלים כן יחשב שזו ענין המקרא איני
חושב שא׳ ממי ששכלו שלם יחשב זאת
אבל הוא מ׳יצי שיר נאם עכ״ל גם חשבתי
ואמרתי אלבי צאה וראה במשל הקדמוני
שיסורו מלפינו מבהמו׳ ארץ ומעוף השמי׳
יחכמנו וידוע כי לא היה ולא נברא ׳ ולכן
גם דברי לא יהיו רק כדמות דרשה ואין
משיבי׳על הדרש ׳ אף כי מגילת אסתר
בפנים אחרים הוא נדרש׳ וקראתי׳מאמ׳זה

מחיר יין כי נראה ע״ז בעין ׳ כי
מחי׳ יין ומשה הקנתיו

טפחתיהו אף עשיתיו וכוזה אורה ואשבח
לאל בורא כל יש מאין ׳ שעזרני עד הנה
ולולי עזרתה לי כמעט שכנ׳דומה נפשי כי
מותר האדם מן הבהמ׳אין׳ והביאני המלך
חדריו בית היין ׳להקן בחסדו מאמ׳ מחיר
יין ׳ וכן יזכני בחסדו להיות בן עין׳ ולהגו׳
בתורתו

בתורתו מחיר יין · ובזו אתחיל ואומר · בעזר אלדי ישעי אשר עלי גומר · אשר לו דומיה תהלה · כמאמ׳ ר׳ חנינ׳ להחוא גברא

גברא סיימת שבחא דמרך כולה · ולכן אקצר מילולי · ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה׳ צורי וגואלי ·

בימי אחשורוש וגו׳ · להיות שסיפורי מגילה זו רומזי׳
על ימי׳ חלח של אדם מיום הולדו עד שובו לעפרו׳ לכן התחיל במילה ויהי שדרשו ז״ל פ״ק דמגילה כל מקום שנאמ׳ ויהי אינו אלא ימי׳ של צער כו׳ כמו שדרשו ז״ל פ״ק דערובין נוח לאדם שלא נברא משנברא כו׳ ולזה הם ימים של צער ודע כי האדם מחוב׳ מחומר וצורה כהסכמת כל החכמים ונקרא כפי החכמים איש ואשה כידוע ממשלי שלמה עליו השלום בנגותו האשה זרה ושבחו האשה המשכלת גם אפלטון היה קורא לצורה זכר לחומ׳ נקבה כמו שבאר הר׳ המורה פי״ד ח״א גם זכרוהו חכמים ז״ל חכמי התלמוד באמרם פ׳ המוכר את הספינ׳ אמ׳ רב כל מה שברא הק״בה זכר ונקב׳ בראו ואף לויתן זכר ונקב׳ בראו כו׳ · אשר הכוונ׳ ג״כ על החומר והצורה הנקראים זכר ונק׳ ולויתן הוא המחובר מבין שניהם כמפור׳ מן החכמים וכמו שאני עתיד לבאר אי״ה · ולכן אמר שזו היא כוונת הספו׳ בעניין אחשורוש שהוא הזכר ושתי׳ שהיא הנקבה האשה זרה כמו שאבאר אי״ה ואמר בימי אחשורוש שהוא האדם בכלל ונקרא אחשורוש על שם צורתו · כי היא השלמ׳ מהות האדם והיה מה שהוא וקרא לצורה אחשורוש כי הוא א״ח ור״אש וכן דרשו פ״ק דמגילה אחשורוש אחיו של ר״אש · וזה כי כבר ביאר הרב המורה ז״ל ח״א פ״ו שאח ואחות יאמרו מצד שיתוף חלשו׳ מצד שאה אל כל דבר מוכן להתחבר אל דבר אחר כמו שנ׳ חמש היריע׳ חוברת אשה אל אחות׳ ולכן קרא הצורה אח כי הוא מוכן להתחבר אל החומר ואפשר שהוא לשון אחוי אלכסנדרוס כי הוא מתאחד על החומר כמו שנאמר במעשה בראשית והיו לבשר אחד · וקראו ראש למעלתו כי הוא ראש ועקר לאחותו שהוא החומר וכזה מצינו בבנימי׳ שקר׳ לבניו אחי וראש על שם יוסף שהיה אחיו וראש לו כידוע מדרש ז״ל ואל יקשה אליך שין האמצעי׳ שבמלת אחשורוש כי היא נוספת במלה כשין יששכר גם כי לקח המשל במה שאירע שהוא המלך אחשורוש · ואמר הוא אחשורוש המולך כו׳ ר״ל הוא האדם הידוע ודרשו ז״ל המולך מעצמו כי לא היה מזרע המלוכה · ובזה גילו לנו עומק הדברים כי באמ׳ אדם יוכל למלוך מעצמו והבחירה תלו..בו להיות כאחד ממלאכי עליון ואינו מזרע המלוכה כמו שדרשו ז״ל פ׳ ר׳ עקיב׳ אמרו מזה ליליד אשה בינינו גם כי יוכל למלוך מעצמו ובבחירתו על כל נמצא׳ העול׳ או להשתעב׳ לה׳ כמו שדרשו וירדו בדגת הים זכו רודי׳ לא זכו כו׳ ודרשו ז״ל פ״ק דמגיל׳ המול׳ אמ׳ רב מול׳ מעצמו א״ל לשבח וא״ל לגנאי א״ל לשבח דלא הוי איניש דחשו׳ למלכ׳ כוותי׳ ואמרי לה לגנאי דלא הוה חזי ל למלכתא וממון יתירתא הוה דיהיב · רצו בזה כי הבחירה שביד אדם לפעמים היא

היא

היא לשבח ועמי' לגנאי כי בנטורתו אל
המו' הוא שבח לאדם וגדול ממלאכי שרת
וזהו דלא חשיב אינש למלכא של עולם
כוותי' אמנם בנטותו אל הרע הוא לגנאי
ולקח למשל וממון הרבה הוא דיהיב ר"ל
שעיקר כוונתו ותכליתו הוא אסיפ' הממון ·
ואמר שמלך מהודו ועד כוש ר"ל מתחיל'
לידתו הנקר' הודו כי הוד והדר לפניו והכל
חושקי' בו כמו שדרשו במדרש קהל' אשר
העולם נתן בלבם ואת העולם נתן בלבם
אדם יש לו עשרה בנים והקטן מלא דירין
ואוהבו יותר מכולן ועד כוש שהוא יום
המיתה שהוא המחשיך פני הבריות והוא
העדר הכרוך בעיני כל חי ונקרא כפי
החכמים חושך כמו שביאר המורה ח"ג פ'
בפסוק יוצר אור ובורא חושך ולכן כנה
אות' בכוש שהוא לקה בעורו וחושך מאד'
תארו · והנרא' שזה כוונתם באמרם וידברו
במשה באודות האשה הכושית אשר לקח
ר"ל שהי' נעדר ממנו · כלו היה' אשה כושי'
מתה ונעדרת וראה מה נפלא מאמרם פ"ק
דמגילה רב ושמואל חד אמר הודו וכוש
מסוף העולם ועד סופו וחד אמר זו אצל זו
הם ויש להקשות למה אמרו מסוף העולם
ועד סופו ולא אמרו מתחילת העולם ועד
סופו ואם אין לו תחל אין לו סוף כי מאמר
מוסכם לחוקרי' כל שאין לו ראשון אין לו
אחרון ושאין לו תחילה אין לו סוף או למה
לא אמרו מתחיל' העול' ועד תחילתו · ולא
נר' שבאו להעי' על כוונתינו מר אמר חדא
ומר אמ' חדא ולא פליגי · כי ידוע שאדם נק'
עולם קטן כמו שבאר באריכ' המורה ח"א
פ'ע"א ולכן אמר שהודו וכוש מסוף העול'
וע ד סופו כי א' הוא בתחיל' ימי אדם והשני
בסופו והם כל ימי עולמו ולהעי' על סודם
אמרו מסוף העולם ועד סופו ולא אמרו
מתחיל' העולם כו' כי לידת האדם הוא ג"כ
סוף העולם א' שהם ימי העיבור שנקרא
גם כן עולם כמו שדרשו ז"ל הניח' ברכי

נפשי נגד מי אמרן דוד נגד ה' עולמו' שדר
בהן · דר במעי אמו ואמר שיר כו' והשני
שאמ' שהודו ועד כוש סומכי' זו לזו בבחינ'
כי כצל ימינו עלי ארץ ואם אלף שנים יהיה
כלא היה יחיה ובבחינ' זו הם סמוכי' זו לזו
ועל דרך זו דרשו ג"כ כי הוא רודה בכל
עבר הנהר מתפסח ועד עזה רב ושמואל
חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף
העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדדי והנ"
פי' ג"כ כדרך זו · אלא שלגבי שלמה שהיה
מחכמי ישרא' ומנביאה נתן לו עוד מלוכה
יותר מבאחשורוש וזה כי תפסח הוא ע"ד
כבש כשב וכמו שבאר הרב המורה שדרך
הנביאי' והחכמי' לדבר בדרך זו ובאר שמל'
בוחלים הוא כמו חובלים וכן תפסח הוא
מלשון תספח מלשון ספחיני נא שהוא
מיום יצירה הולד במעי אמו שמתחיל
להתרקם ולספות יחד כמו שנאמר טרם
אצרך בבטן ידעתיך וגו' עד עזה שהוא
נאמר על עולם הבא שהוא הכל עוז והדר
לפניו ולכן אמר שהיה מושל מתפסח ועד
עזה בכל עבר הנהר שהם נהרי גן היוצאי'
מן העדן וזהו במלכי ישראל אבל במלכי
אה"ע ע"ז אמר שמלך רק בהודו ועד
כוש שהוא יום המית' ולא יותר כי אין להם
חלק לע"ה ודע כי אמרם מסוף העול' ועד
סופו ולא אמרו מתחילת העולם ועד סופו
יש לי בו דבר נאו' אזכירו לך הנ' אף על פי
שאינ' מעניין מאמרינו וזה כי גם לפי פשוטו
הוצרך לומר מסוף העולם ולא מתחיל' כי
ככר דרשו ז"ל ביומא פ' הוציאו העולם
מאמצעו נברא שנאמר בצקת עפר למוצק
ורגבי' ידובקו וגו' והמוצק הוא הנקרא בפי
החוקרי' מרכז הארץ וא"כ תחילת הארץ
הוא האמצע והצדדים הם הסוף ולכן
הוכרח לומר מסוף העולם ועד סופו
והוא מבואר למבין · ונחזור לדברינו
אמר שמלך על שבע' ועשרי' ומא' מדינ' נקט
מנין זו המוזכ' בכשירה שבנשים שנאמר

ויהיו ימי חיי שרה מאה שנה ועשרי׳ שנה ושבע שני׳ ודרשו ז״ל בת מאה כבת עשרי׳ לחטא וכת כ׳ כבת ז׳ ליופי וזו היא מעלת שרה אבל רוב העול׳ הוא בהפך בן ז׳ כבן ז׳ ובן כ׳ כבן ק׳ וזהו אמרו בכאן שבע ועשרי׳ מניין המועט קוד׳ ולא נקט במניי׳ הגדו׳ יות׳ ממא׳ כי אמרו ז״ל בן מאה כאילו מת ובטל מן העולם ואמ׳ שאלו השנים הם מדינ׳ ר״ל שעוסק כהנהגו׳ המדינו ואסיפת הממונות שהוא כלל המבוקש לרוב בני אדם ואינ׳ חושבין על התכלית הנפשי אשר אח׳ מותן ואפשר שמדינ׳ ר״ל לשון ריב ומדון כלומ׳ שבכל שניו יש לו ריב ומדון עם יצרו הרע לכבשו כמו שאמרו ומושל ברוחו מלוכד עיר ואמר שבע ועשרי׳ ומאה מדינה כי כל שנה ושנה יש לו ריב ומדון מיוחד באמרם ז״ל פ׳ החליל בכל יום ויום יצרו של אדם מתגבר עליו כו׳ נקט יום לשנ׳ עד הנ׳ ספר כלל ימות האדם וחזר לפרטן דרך פרט מה שנוהג בעולמו וידוע שימי האד׳ נחלקי׳ לג׳ חלקים שהם ימי העליי׳ הנקראים ימי נערות וימי הבחרו׳ הנקראי׳ ימי העמיד׳ וימי הירידה שהם של ימי הזקנה ולכן התחיל מימי העליי׳ להורו׳ בהן דרכי בני האדם לכן אמר ויהי בימים ההם וגו׳ וכבר גילו לנו במגילת רבתי שישיבה זו אינ׳ לפי פשוטו אמר בשבת לא נאמ׳ אלא כשבת ישיב׳ שאינ׳ ישיב׳ כבר ידעת׳ מאמר הרב המורה בהקדמתו ז״ל ודע כי מפתחות הכנת כל מה שאמרו חכמים והנביאים ז״ל ידיעת אמיתת׳ הוא הכנת המשלי׳ וענייניה׳ ופי׳ מילותיה׳ שהם לפעמים משתפכי׳ או מושאלי׳ או מסופקי׳ ובאר שם פ׳ט כי פי׳ כסא הוא נאמר על גדולת הש״י ועצמותו אשר אינו יוצא מעצמו וזהו פי׳ כי יד על כס יה׳ וביאר גם שם פרק י״א כי מלת ישב הנאמר אצל הש׳ הוא מורה על הסמחה בלא שינוי כמו שנ׳ מושיבי עקרת הבית עמידה ומקיימת וכן נאמר בירושלים

בעמידות ובקיימות והיא במעלה העליונה וראמה וישבה תחתי׳ וכן נאמר כאן בימים ההם שמתחילים ימי הנערות וכשמתחיל לנוח ולהיות האדם מתבונן שהוא יושב על כסא המלכות ר״ל שמתבונן במעלתו וגדולתו שהוא מולך על כל הנמצאי׳ אשר בשושן הבירה׳ שהוא מושל על הכלל העולם שהיא הבירה הגדולה הנקראת שושן כי הוא נחמד כשושנת הורד ׳ומרת גאות לזו מדרשים פ״ק דמגילה מאי כשבת לאחר שנתישבה דעתו׳

בשנת שלש למלכו וגו׳ ׳הוסיף ביאור כי מיד שיהיה׳ האדם בן שלש שאז גמלוהו משדי אמו כ׳ זמן הנקת התינוק הוא כ״ד חדש שהם ב׳ שנים מיד מתחיל לידע מטוב ועד רע כמו שאמרו ז״ל בן ג׳ שנים הכיר אברהם את בוראו שנ׳ עקב אשר שמע וגו׳ ואמר שמיד לפתח חטאת רובץ ומתחיל לילך אחר תאותיו הגשמיות למשוך במשת׳ ושמחת תמיד כמו שנ׳ ברשעים ננסכת ביין וגו׳ ואמר שעשה משתה הזו לכל שריו ועבדיו חפרתמים ושרי המדינות לפניו׳ דע כי באדם הם מקצת אברים שהם במדרגת השרים כגון הלב ׳והכבד ׳והראש ׳מלך לכל אברים ומקצת אברים הם במדרגת עבדי׳ לכן אמר שעש׳ משתה זו לכל אבריו שרים ועבדים לא ימנע מאחד מהם תאותו ואמר שאלו שרים ועבדים הם חיל פרס ומדי כי ידוע שבאדם הם שלימות הנקראים בפי החכמים שלמות ראשון ושלמו׳ אחרון הראשון הוא מעלת חמדות הנקרא שכל האנושי הנתלה כלו במדות טובות ׳ונקרא בפסוק זו מדי׳ ופרס הוא מלשו׳ שכר כאמר׳ ע״ם לקבל פרס ואור׳ על׳ שלמות האחרון שהוא שכל העיוני והוא תכלית האדם ובו נתלה עונש ושכר האדם כי לא תהיה הצוא׳ לבהמו׳ כמו שכת׳ הרב פרק כ׳ חלק א׳ ולכן אמר פרס קודם מדי

אף כי מגיע לאדם באחרונ' לום שבתחילת
נערתו מהפך הדברים הראויים והולך
בשרירות לבו ועושה תנאותיו ומשתיועם
חיל פרס ומדי ר"ל כי השכל והמחשבות
שהיו לפניו והיו מוכנים להגעת השלמו'
אשר לא הגיע להשתמש בהן במיני ה
התחבולו' להמציא תאותיו וקראן פרתומי'
שהוא לשון שררה כי באמת הם במעלה
עליונה לזוכה להן ושרי המדינות לפניו
וכבר ביארתי מה הם השרי' והמדינו' ואמר

בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו וגו' ר"ל שמתגאה
בראותו את יקר האדם ותפארתו מתחת
השמי' על כל מיני הנמצאו' וידוע כי קנייני
האדם הם בכללן ג' והם העושר והכבוד
והמעלה ולכן נגד העושר אמר את עושר
וכנגד הכבוד אמר כבוד מלכותו ונגד
המעלה אמר את יקר תפארת גדולתו כי
באמת זו הוא יקר תפארתו ולא כשנים
הראשונים כמו שנ' בזאת יתהלל המתהלל
השכל וידוע וגו' ואמר ימים רבים שמוני'
ומאת יום להורות על ענין נפלא וזהו
שביאר שמתגאה בראותו שהוא נמצא
הנכבד תחת כל הגלגל העליון וידוע כי
הגלגל נחלק לש"ס מעלות חציו נראה על
הארץ וחציו נסתר כי האופן מפרישן
ומחלקן לשנים והנה בכל יום תמיד מאה
ושמונים מעלות נראי' ומאה ושמוני' נסתרי'
וזהו שאמר שמונים ומאת יום ומלת יום
הוא רומז על הגלגל כי הוא גורם להיו' יום
ולילה וכל הזמן נמשך אחר התנוע' שהיא
תלויה בגלגל ופי' יום הוא זמן כמו הנה
יום ה' בא או יומו יבא והנה לא אמר
שעשה משתה שמונים ומאת יום אלא
שעש' משתה לכל שריו וגו' בהראותו את
עושר וגו' ר"ל כי בראותו את גדלו עשה
משתה כמו שביארנו ולכן חזר עכשיו
ואמר

ובמלאת הימים האלה וגו' וכבר ידוע שירתוף
שם מלא הנאמר אצל השם ית' שנ' מלא כל
הארץ כבודו שפי' הרב המורה חלק א' פרק
י"ט שנאמר בענין חשיבות ומעלה כמו שנ'
ומלא ברכת ה' ומלא אותו חכמת לב וכן
אמר במלאת הימים האלה כלומר כשחשב
שתכליתו ושלימותו הוא כימים האלה ר"ל
בזה העולם תחת השמים שהם חקף ימים
הנזכרים ואינו חושב שיש לו שום שלימות
ותכלית אחר זולת זאת לכן עשה משתה
שבעת ימים כל שבעת ימים חוזר חלילה
ור"ל כל ימיו אמר שחוט בקר והרג צאן כי
חשב שאין חשבון כשאול אשר הוא הולך
שמה ונקט שבעת ימים כי כל ימות האדם
נמנה בשבעה שבעה והם שבוע אחת והוא
החיקף האמצעי וכן נאמר בבני איוב ויהי
כי הקיפו שבעת ימי המשתה ואמר לכל
העם הנמצאים בשושן הבירה למקטן ועד
גדול ר"ל שמתחבר עם רשעים ומושב
לצים השמחים אלי גיל והולכים אחרי
תאותם הן קטן הן גדול ואינו מדקדק עם
מי ישב בסעודה בהפוך מאנשי ירושלים
שלא היו מסובים בסעודה אלא אם כן
יודעים מי ישב עמהם בחצר גינת ביתן
המלך ודרשו במגילה רבתי ר' יהודה ור'
נחמיה פליגי ר' יהודה אומר גינה מבחוץ
והצר מבפני' ור' נחמיה אומר גינה מבפנים
וחצר מבחוץ אמר ר' פנחס אני מקיים
דברי שניכם. כשהוא היה רוצה היה עושה
חצר וכשהיה רוצה עושה אותה גינה
כיצד פורש את הוילון ועושה חצר קופל
את הוילון ועושה אותה גינה עכ"ל הנאמ'
ומי יתן ואדע איך אר' פנחס שמקיים דברי
שניה' אם לא על פי כוונתינו שהוא מבואר
וזה כי אמר שעושה משתה זו בחצר גינת
ביתן המלך וקרא לשכל והאדם חצר גינת
ביתן המלך הקב"ה והוא הנקרא גן עדן
במעשה בראשית כמו שכתב הרב בעל
העקרה

העקדה מבואר שער ז׳ פרשת בראשית ורמזו הרב המורה חלק ב׳ פרק ל ולכן אמר כאן שבחצר גינת ביתן שחננו הש״י לחבין ולהשכיל הולך האדם בו אחר תאותיו וזהו בתכלי׳ הגנו׳ ודע שמה שקר׳ כאן חצר גינת ביתן ולא קראו גן לבד כמו שקראו במעשה בראשית הוא להוסיף ביאור לדבר עמוק בארוהו הפילוסופים האמתיים וזהו כי השכל היולני שבאדם אינו אלא הבינה לבד מוכן לצאת מן הכח אל הפועל לכל אשר חפץ האדם יטנו והוא כלוח מוכן לקבל כל הצורות וזה ביאר אלכסנדר הפילוסוף והביאו בארוכה הרב שם טוב בפירוש לספר המורה חלק א׳ פרק ס״ח ולזה קראו חצר גינת ביתן כי חצר זו גם כן אינו אלא הכנה ראוי להיות גינה ראוי להיות בירה ביד האדם לבנותו או לנטוע ולזה חלקו במדרשים המעולים חד אמר חצר לפנים מגינה כו׳ כמו שחלקו בעצמו בסוד גן עדן׳ דאיתא בבראשית רבה רבי יוסי ורבי יהודה׳ ר׳ יהודה אומ׳ גן גדול מעדן שנ׳ ויקנאו בו כל עצי עדן אשר בגן אלהים רבי יוסי אומר עדן גדול מגן שנ׳ ויטע ה׳ אלהים גן בעדן מקדם וגו׳׳ וביאר בעל העקדה בשער ז׳ כי מחלוקות׳ שרבי יהודה סבירא ליה שיוחס האדם שהוא גן אל העולם בכללו שהוא העולם השפל ובבחינה זו הגן גדול מעדן כי עקר עולם השפל הוא האדם׳ ורבי יוסי סבירא ליה שהעדן הוא העולם השכלי שהוא עולם המלאכים וכונת הכתוב שנטע זו הגן בתוך העדן העליון אשר ממנו יושפע תמיד׳ וכתב עוד שם וזהו ענין כל הנטיעו׳ והגנים והפרדסי׳ אשר דברו בהם הכתובים והחכמים עכ״ל׃ ומעתה כוונתינו מבוארת כי ר׳ יהודה שסובר שגן הוא האדם נערך אל עולם השפל אזיל לטעמיה ואמר גם כאן כי הגן מבחוץ והחצר מבפנים כי סביר׳ ליה כי גוף האדם קרוי גן והשכל חצר ואם כן אי אפשר להעריכ׳ הגן אצל העולם השכלי כי אין יחס ודמיון בין נברא גשם לשאינו גשם וע״כ עדן הוא עולם השפל והוא גדול מגן ור׳ נחמיה סבירא ליה כדעת ר׳ יוסי וע״כ אומר כי החצר מבחוץ והגן מבפנים ר״ל ששכל האדם קרוי גן ואי אפשר להעריכו אל העולם השפל שהוא גשמי רק אל עולם השכלי והוא העדן וגדול מגן׳ ואמר כי החצר מבחוץ כי השכל ההיולני הוא כח מעורב בגוף או נקשר בגוף ואם כן יתכן לומר עליו שהוא מבחוץ ור׳ יהודה אמר שהוא בפנים להיות נקיית המושכלות נקנית בו ועל כן ראוי לומר עליו שהוא מבפנים מצד בחינה זו והדברי׳ אלו עמוקים מאד במהות השכל והמשכיל יבינם׳ ואמ״ר פנחס כי הוא יקיים דברי שניהם ר״ל שהוא יגלה סודם כשהיה רוצה היה עושה אותה חצר כו׳׳ ומה נפלא זו למי שיבינהו וזה כי הוילון הוא המסך המבדיל בינינו לבין אלקים ית׳ כמו שנ׳ עונותיכ׳ הבדילו וגו׳ ולזה כשפורש הוילון נשא׳ חצר כמו שהיה בלדתו נעדר מכל טוב ומותר האדם מן הבהמה אין אמנם כשמקפל וילון זו נעשה גינה והוא שקונה המושכלות כלם וראוי לקרותו גינה המורגל בפי החכמי׳ ואמר חור כרפס וגו׳ והשקות בכלי זהב וגו׳ והשתיה כדת וגו׳׳ להמשיך הדבר כפי פשוטו של משל ולהרבות תענוגי והאות שהולך אחריהם ובזה עשה שלמה ע״ה בפ׳ כי בחלון ביתי וגו׳׳ והנה אשה זונה וגו׳׳ פעם בחוץ וגו׳׳ זבחי שלמים עלי וגו׳׳ וכל אותה פרש׳ שכתב הרב המור׳ בהקדמתו שכולו הוא משל ואזהרה מלהמשיך אחר תאות החמריות והמשילם לאשה זונה כו׳ וכתב לבסוף ולא תקוה ממני למצא כל ענייני המשל בנמשל כי זה כולו המשך הדברים כפי פשוטו של משל כו׳ עד אם תטריח לבקש כל דבר ודבר במשל יוציאם לא׳ מב׳ דברי׳ עד שיטוך מן הענייני׳ המכוון

במשל או יתריחוך לפרש ענייני׳ אין
פירוש להם ולא חושמו בו לפרשם ותגיע
מזו החטאת אל זאת החזיית אשר יהא בה
רוב החכמי׳ כו׳ פי׳ חזיית מדברי׳ דברי הבאי
וכן אומר בכאן שכל אלו הפסוקים הם
ליפות פשוטו של משול במיני תענוגים
ותאותו ולא נתנו לפרש שלא נצא גם כן
למין החזיי׳ גם כי נוסף במשל זו שהו׳ מעש
שאירע והוצרך לכתב מה שנעשה׳ אמנם
מאחר שאני חושב כל דברי ההזייה ודרש׳
בעלמא כמו שהקדמתי בהקדמתי אם כן
למה יגרעו פסוקים אלו מכלן ולכן אפרש
בעזר הש׳ כל דבר ודב׳ שבא להוסיף דבר
כנמשל · אמר

חור

כרפס ותכלת וגו׳ · חור הוא
לשון שררות מלשון חורי
יהודה · ור״ל שמראה גאותו ושררתו בכל
מדרגות העולם שתחתיו ולכן מתנשא
לאמר מי אדון לי · ויותר נאות לפרש כי
אמר תחלת שהולך אחר תאותו עם חצר
גינת ביתן שנתן לו המל׳ הק״בה להתבונן
בטבעי׳ הנמצאות כולן ולהשכיל מהן מה
שאפש׳ בכח האדם להשיג והוא אינו עושה
כן · והולך וסדר הנמצאים זו אחר זו כסדר
נכון · וזה שידוע שמעלת הנמצאים בעולם
הם ד׳ הדומם · והצומח · והחי · והמדבר ·
והנפשות להן הן ג׳ כי הצומח יש לו נפש
הצמחית והחי נפש החיוני והמדבר נפש
המדברי ולדומם אין לו נפש כלל ועל כן
לא רמז בכתב זו רק או הג׳ בעלי הנפש
אשר ראוי להתבונן בהן להיותם כל אלו
נמצאי׳ באדם כמו שהתחיל ראש הרופאים
ספרו הנפשות הם ג׳ · ואין חלוק לנו בזות
אם האמת שהם ג׳ נפשות או נפש אחת
מתחלק לג׳ כחות אלו ואם תרצה לומר
ולפרש חור מלשון חור ונקב גם המחצב
יהיה רמז בכאן · כי חור מורה על המחצב
אשר נחצב מבורות עמוקי׳ נקובי׳ מתחתית
הארץ וכרפס הוא מעלת הצומח כי כרפס

הוא מין ירק המוזכר בדבריהו׳ בדיני מרור
שיוצאים בו בפסח · תכלת הוא עמרא מן
החי הצבוע בדם חלזון שהו׳ מין דג שהוא
החי ודע כי הצומח נחלק לב׳ חלקים הא׳
ממנו הם צמחים הקטנים במיני הדשאים
אשר הכח הצמחי אינו חזק בהן מאד ועל
כן הם קטני׳ על הארץ · והשני הם האלנות
אשר גדולים מעל הארץ · והחי נחלק לג׳
חלקים חלק הא׳ בתנוע׳ השט כדגים אשר
במים · והשני בתנועת החי ההולך על
הארץ והג׳ בתנועת העוף המעופף על פני
רקיע השמי׳ ועל כן התחיל לספר המדרגה
השפלה שבצמח שהוא הכרפס וממדרגה
השפלה שבתנועת החי שהוא תנועי׳ הדג
שהוא התכלת ואמר אח״כ שמאלו המדרגות
יעלה וישיג אח״כ עוד מדרגות יותר גדולי׳
וכנגד עניין השני של הצומח אמר חבלי׳
בוץ שהוא הפשתן הנקרא עץ שנאמר
ותטמנהו בפשתי העץ וכנגד תנועת החי
אמר ארגמן על גלילי כסף וזה כי ארגמן
הוא צמר הבא מן החי ההולך על גלילי
כסף ור״ל כי הרגלי׳ כגלילי׳ ירוצו ואמ׳ שהן
של כסף כי כל תנועת בעל החי אינו אלא
משום כוסף ותשוקה שיש לו אל הדבר
המתנועע אליו ואלו לא היה זאת הכוסף
והתשוקה לא ינועע כמו שבאר הרמ״בם
בספרו המור׳ חלק ב׳ פ״ד · ומה נפל׳ אמ׳ אחוז
בחבלי בוץ וארגמן כי מורה בהשיג טבעי
הנמצאות יוכל׳ לעמוד על סוד הכלאים
והשעטנז שהוא אחוז בחבלי בוץ וארגמן
צמר ופשתים יחדיו · וכבר ידענו בשלמה
ע״ה שמרוב ידיעתו בטבעי כל הנמצאות
כמו שנאמר וידבר מן הארז אשר בלבנון
וגו׳ · עמד על סוד טעמי תורתו ועד שהשיג
כל טעמיה ולא נעלמה ממנה רק פרה
אדומה שאמר עליה עמוק עמוק וגו׳ וברור
הוא כי היודע סוד המציאות בכללו עליוני׳
והתחתוני׳ יוכל לעמוד על סודי התורה כי
כולן אל אחד בראן ומרועה אחד נתנן :

ונקט מצות שעטנז׳ יותר משאר מצות כי
היא מצוה מקובלת לא שכלית בתחלת
הדעת והוא מצוה שהשטן והאומות
מקטרגים עליה ואחר שהשלים ב׳ המדרגו׳
הצומח וב׳ המדרגות החי באר מדרגו׳ הג׳
הנשאר מן החי שהוא עוף המעופף׳ וגגדו
אמ׳ עמודי שש כי הוא מעופף על פני רקיע
השמים ועומד בשש קצוות העולם שהם
המעלה והמטה וד׳ רוחות העולם ׳ ואמר
מטות זהב וכסף נגד החי המדבר הנמשל
לזהב וכסף שנאמר איכה יועם זהב ואל
תקרי מטות אף מטות כי את ראשי המטות
הנזכרי׳ ואמר רצפת בהט ושש ודר וסוחר׳
להורו׳ שמכל הנמצאו׳ לא נחדל מן האדם
שגם האמצעיים לא נחסרו ממנו ׳ וזה כי
ידוע שבין כל מדרגה מן ד׳ יסודות אלו יש
אמצעיים המצרפן כי האלמוג הוא אמצעי
בין המחצב והצומח ואספוג הימיי אמצעי
בין הצומח׳ והחי והקוף הוא אמצעי בין
החי והמדבר וזה אמרו רצפת ר״ל שאלו הג׳
דברי׳ מרצף ומצרף הדברים יחד ואמ׳ בהט
ושש הם מדרגו׳ האלמוג שהם ב׳ דברי׳ האלמוג
הלבני והאלמוג האדו׳ וגגד הלבן אמר בהט
שתרגו׳ אונקלוס קרסליטי׳ שהוא לבן ושש
הוא שש אדום כתרגומו בעמודי שש׳ דר
הו׳ נגד האספוג הימיי כדמתרג׳ כרבא דימא
רבה׳ וסוחר׳ הוא הקוף ששניה׳ הם מלשון
הקפה וסחירה׳ ולכן ספר כל מדריגות
הנמצאו׳ בעולם השפל ולמעלה לעולמות
העליונים דהיינו עולם הגלגלים ׳ ועולם
השכלי כי כבר בארתי בתחלת דברי שכל
דברים אלו מדברים נגד ימי הנערות שאז
אינו ראוי להרוס לעלות להשיג לעולמות
העליונים שהשגתן נקרא מעשה בראשית
ומעשה מרכבה והם אינם ראוים ללמוד
בימי הנערו׳ כדאמר ר׳ יוחנן לר׳ אליעזר תא
ואגמרך מעשה מרכב׳ א״ל אכתי לא קשאי
ר״ל עדיין לא זקנתי ועל כן לא רמז במקר׳
זו רק דברים הנמצאים בעולם השפל ואחר
שרמז במקרא זו שהשכל נתנו הק׳ ב״ה
לאדם להיות מתבונן בדרכי הנמצאים
ולעמוד מתוכן על סודי טעמי התורה׳
חזר ואמר אבל האדם אינו עושה כן רק
הולך אחר תאות לבו׳

והשקות בכלי זהב וכלים מכלי׳ שוני׳ ׳ כלי זהב
הם תאות הנשים והגיד לנו שהולך אחר
תאות המשגל שחרפה היא לנו וקראן כלי
זהב כי האשה נקראת כלי כמו שאמרו אין
האשה כורתה הברית אלא מי שעשא׳ כלי
ולהראות יפיים אמר שהם כלי זהב כמו
שפי׳ למעלה שהאדם נמשל לזהב ואמר
כלים מכלי׳ שונים כי לא יספיק באש׳ אחת
רק נשים רבות להרבו׳ תאותו כמו שבאר
המורה חלק ג׳ פרק מ״ט וז״ל ועניין גדול
כטעם אסור הקדש׳ והוא מניע׳ רוב התאות
המשג׳ והתמדתו כי בהתחלף גופי הקדשו׳
תוסיף התאות כי לא יתעורר אדם לגוף
א׳ שהרגיל בו תמיד בהתעוררו לגופות
מתחדשות חלוקי הצורות ׳ עכ״ל ׳ וקרא
למעשה זו והשקות בכלי זהב כאמר׳ ז״ל
שותה בעצצו׳ עד הנ׳ ספר סדרו הרע של
אדם בנערותו וספר כי בטובה שחננו
השי׳ דהיינו שנתן בו שכל להשכי׳ ולהשיג
בכלל העולם הולך בו אחר תאותו ואמר
אחר כן׳

והשתייה כדת וגו׳ ׳ ר״ל ואל תאמר כי
האדם מוכרח במעשיו וזה אינה כי השתיי׳
הנזכרת היא כדת אין אונס כלל והבחירה
היא ביד האדם לעשות טוב או רע כי כן
יסד מלך מלכי המלכים ית׳ וית׳ על כל רב
ביתו ר״ל שר העולם ונקר׳ בפי הפילוסופי׳
שכל הפועל שהוא נקר׳ רב ביתו כי העולם
בכללו הו׳ בי׳ א׳ והו׳ צוה עליו שיניח לעשו׳
כרצון א ש ואיש כמו שאמרו ז״ל הכל בידי
שמים חוץ מיראת שמים ולכן אין אדם
מוכרח כלל רק שמידו היתה לו כל מה
שעושה׳

שעושה · ואחר שספר כי יצר לב האדם רע מנעוריו מתחיל לומ׳ שלא די שהולך אחר תאות לבו והם הדברי׳ שיצרו מתאוה להן שהם הערב והמועיל אלא עושה גם כן דברים שאין להם תאוה כלל אלא הם מעשה בהמיות כמו שנ׳ למען ספות הרוה את הצמאה שפירשו להרבות עונו׳ שנפשו רוה מהן ואין בהן יצר הרע כלביש׳ שעטנז ודומיהן · עם הצמא׳ עם עונות שנפשו של אדם מתאוה להן · וידוע כי אלו הדברים אינן נמשכים אלא מחום׳ הרע כמו שבאר בארוכ׳ בעל העקיד׳ שער י״ב כי פעולת בני אדם נחלקו׳ למין אשר יפנה אל תכלי׳ והם הטוב והערב והמועיל אש׳ דברו הפילוסו׳ המדייני׳ וכל אלו נמשכי׳ מצד השכל הואיל ויכוונו אל תכלית מה אמנם המין השני אשר מצד החומר אינו מקבל שום תכלית כי אם אל הפסד והפחיתה כו׳ · ולזה אמר כי

גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים ולא אמר משתה לנשים אלא ר״ל כי החומר הנפסד הנרמז בושתי גם שלמה ע״ה קראו במשליו אשה זונה שנאמר שית זונה ונצורת לב והיא אשה איש גם כן כמו שביאר הרב המורה בהקדמתו לח״א וראה כי מלת ושתי היא מלות שית וו״ו ראשונה היא נוספת כמנהג הלשון להיו׳ וי״ו נוספת בראשית המלה ונשארו אותיות שית ולכן אמר כי לא די במשתה של אחשורוש הנזכר אלא שגם היא עשתה משתה נשים כאותן שדעתן קלות וזה המשתה עשתה בבית המלכות של אחשורוש שהוא גוף האדם הנק׳ בית כמו שאמר שלמה ע״ה בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית ומבואר שזה הבית הוא בית מלכות אחשורוש הנזכ׳ · והנה חזר וספר מי שהרגיל עצמו בנערותו על דרך הנזכר לעיל · קשה לפרוש הימנה כמו

שנאמר במשלי חנוך לנער על פי דרכו וגו ונראה שזו היא כוונתן באמרם הנבעלת לערל קשה ליפרש הימנו ר״ל כי כל חומר הנבעל ליצר הרע הנקר׳ ערל וטמא קשה לפרוש ממנו ולזה הסכימו כי במקום שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורים אינם עומדים ולזה אמר הנה

ביום השביעי כטו׳ לב המל׳ וגו׳ להבי׳ את ושתי וגו׳ ותמאן המלכ׳ וגו׳ · ר״ל אם הרגי׳ בתאותו אף אם יתן לב לשו׳ ולשלוח אחר ושתי הנז׳ שהמש׳ אח׳ צורתו ותבא אליו ותבא אחר עצתו בדרך טובים ותמאן ולא תבא ואמר ששלח אחרי׳ ביום השביעי כטוב לב המלך ביין ודרשו ז״ל שבשבת היה ור״ל שבשבת יש לאדם נפש יתירה ואז ראוי יותר שישיב מחטאיו מבשאר ימות החול ואז נכון שיתחרט על חטאיו לשלוח אחר המלכה לבא אליו · ואמר כטוב לב המלך ביין ר״ל כי בשבת ינוחו הגופות מעמלם ועסקים ומהעסקים לפעמים בתורה הנקרא׳ יין שנאמר הביאני אל בית היין וגו׳ · ואמר ששלח אחריה שבעת הסריסי׳ מהומן בזתא חרבונא בגת׳ ואבגתא זתר וכרכס והם המשרתים פני המלך אחשורוש הנז׳ כי ז׳ כחות הם שנתנו באדם לשרת המלך אחשורוש שבאדם והם כח המשותף והשומר והזוכר והמדמ׳ והמחשב והשופט וכח מתעורר עם כולן והמה ז׳ המשרתים הנזכרים הנה מהומן נגד כח המדמה שמהומן ביה שמדמה הדברי׳ שאינן · בזת׳ מלשון ביזה ושלל נגד המשתף ששולל ובוזז כל מה שהרגישו ההרגשות מבחוץ ומרכיבה יחד · חרבונ׳ נגד כח השופט ר״ל אל תתחר במרעים ולכן אמר כשריב והרחר בינהם הוא שופט ביניהם על כן נקר׳ בשמו ח״ר בונה · בגת׳ ואבגת׳ נגד השומר והזוכר לכן שניהם לשון אחד וכבר ידעת אמרם זכור ושמור בדבור אחד נאמרו ושניהם לשון גרם

שמתאספים

שמתאספים העננים לתוכה ושמרן בה
לבצירה · כן כחורה אלו מאספין כל
ההרגשות ושומרין אותם · זהו הוא נגד
המה עורר ושזה דרכו תמיד לומ' הירתיר
מה לך נרד' וזה מלרה זהו או מלשון לא
הסורו אחרי לבבכ' כי הכל הו' מכח המעור'
כ"ר כ"ס נגד המחש' כי הוא מלשון כר וכס'
שהושבי' על משכבו שנ' ורעיוני על משכבי
סליקו · ואמר שה המלך שלח אחריה כל
כחורה נפשו שתשוב אליו ותבא אליו
בכתר מלכות בראשה ר"ל שתעש' מעשים
טובים המכונים בכתר כמו שנ' בנזיר נזיר
אלהים על ראשו והעסק בכתר תורה
שהיא המונחת לכל והיא הכתר מלכות
אשר בה מלכים ימלוכו ואמר להראות
העמים את יפיה כי טובת מראה היא אם
תעשה מעשים טובים ונחמדים ואמר

ותמאן ושתי לבא ולמשוך
אחריו כמו שכתבתי
למעלה כי הוא קשה לפרוש ודע שאמ' ז"ל
פ"ק דמגיל' זה לשונם ותמאן המלכה מכדי
פריצותה הואי דאמר מר שניהם לדבר
עבירה נתכונו מאי טעמ' לא אתאי א"ר יוסי
בר חנינ' מלמד שפרח' בה צרעת במתניתא
תנא בא גבריאל ועשה לה זנב ובזו כוונה
אל מה שאמרנו כי ושתי פריצותה היתה
והיא האשה הרעה ובזה שניהם לדבר
עבירה נתכוונו ומה שלא באה היא מטעם
שפרח בה צרעת המינו' וכבר ביאר החכם
בעל העקידה כי הצרעת בא על ד' גופי
עבירות הנמשכות מארבע ליחו' שבאדם
בחרת תתיילד מהלבנ' שמכחה תולדות
חמים וגורם דבת לשון הרע ובא מגסות
הרוח הנמש' ממר' הירוק' ובא מזדון וכעס
הנמשך ממרה אדומ' ובאה מרוב המדה
הנמשך ממרה השחורה וכמו שהאריך
בכל זו בעל העקידה פ' מצורע · וכל אלו
הענינים נמשכים מושתי ומ"ר שעשה לה
זנב ר"ל לחיות נדמה לשאר בהמות וחיות

שיש להם זנב ולא לילך בדמות איש ואל
זו הכונ' דרשו ואמרו ויבן ה' אלהים את
הצלע חד אמר זנב היה כי חומר האדם
הוא חומר הבהמ' אלא שנתוסף בו השכל
הדברי וכל זו רומז על דעת ושתי ומדה
נאות אמר שנבר"ל עשה לה הזנב מלשון
גבר וגבירה שהוא האדם בעצמו ומאחר
שלא רצתה לבא ולמשוך אחריו ע"כ חמת
המלך בערה בו · ודע שאמרו במגלת רבתי
ר' יודן ור' לווין בשם ר' יוחנן כל מקום
שנאמר במגלה זו מלך אחשורוש במלך
אחשורוש מדבר וכל מקום שנאמר מלך
סתם משמש קדש וחול ומעת' יתבאר לך
שרצונם לומר כי המה מלך מלכי המלכים
בערה ע"ד שנ' ויחר אף ה' ובערה על רוע
מעללי האדם שעושה כל מה שבא' הספור
עד הנה · ומתחיל ומגיד הרע הנמשך מזו
וזה אמרו ויאמ' המלך וגו' עד אחר הדברי'
האלה · הוא מבואר בדרך זו כי אמ' שהמלך
הקב"ה מתייעץ עם החכמים יודעי העתי'
המה מלאכי העליון וכמו שאמרו ז"ל אין
הקב"ה עושה דבר עד שנמלך בפמלי' של
מעלה וזה אמרו כי כן דבר המלך לפני
כל יודעי דת ודין והוא ב"ד של מעלה ·
ואמר הקרוב אליו כרשנא וגו' ודע שהר"קנט
פ' ויצא ביאר בלבן סודות עמוקות וכת'
סמוך לזו מצינו בבראשית רבה אמרו ז"ל
שכם ויאמר הידעתם את לבן בן נחור
הידעתם את מי שעתיד ללבן עונותיהם
של יש' שנ' אם יהיו חטאיכם וגו' וכתב שם
וגדולה מזו מצינו באגדה א' בפסוק ויאמר
המן למלך אחשורוש ויאמר המן זו מדת
הדין למלך אחשורוש זה הקב"ה שאחרית
וראשי' שלו כו' והרמז למיד' הדין המקטרג
ומעתה ניתן לירשות לפרש מקרא זו לפי
דרכינו והשי' יכפר בעדי ומ"מ לא אכתוב
הדברים בביאור רק ברמז מובן למשכילים
וזה כי שבעת השרים רואי פני המלך
המוזכרים בפסוק הם שבעה הידועים
לחכמי

לחכמי האמת חכמי הקבלה והם רואים פני המלך ה׳ העליון יתעלה יתברך והם יושבים ראשונה במלכות והם שרי פרס ומדי כי הם משגיחים לתת לאיש כדרכיו הניתלים בעיון האדם ובמעשיו ה׳ המכונים פרס ומדי כמו שכתבתי לעיל ויש התעוררות בשמות השרים האלה׳ כרשנה מלשון ראשון והוא תחלת הבניין והוא בראשונ׳ אעפי שאין ראשונה ממש׳ שת״ר דרשו ז״ל פ״ק דמגילה ובמדרש רבתי אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה אם יתקיים עצתו של רשע זו מי מקריב לפניך כו׳ שת״ר מי מקריב לפניך שתי תורים הוא השנייה והוא סוד התורים שיסודם אש כמו שכתב הרק״נט פ׳ ויקרא ועוד קראו שתר כי הוא רשת פרוש לדון כל נמצא אדמת׳ מלשון אדם והתיו הנוספ׳ הוא רומז על שמה בפסוק לך ה׳ הגדולה והגבורה והתפארת כו׳ תרשיש הוא סוד ים תרשיש פרס מרסנא המה למודי ה׳ ששם הדין של מעלה נגמר ונחתך׳ והו מלשון ממרסין את הדם ממוכן הוא המן הנזכר ולכן התחיל לקטרג והתו׳ כתבו פ״ק המגילה כי איכא במדרש שממוכן הוא דניאל והבן זה והש׳ יכפר עונותיו׳ ואמר שהמלך נתייעץ עם יועציו כדת מה לעשות במלכה ושתי הנזכר׳ לעיל שהוא האדם אשר לא רצתה לעשות מאמר בעלה אחשורוש ולמשוך אחריו׳ ואמר המקטרג כי לא על המלך לבדו עותה ושתי וגו׳ ר״ל כי לא לבד עשה עבירות שבין אדם למקום אלא עשה עבירות שרע בהן לשמים ולבריות׳ וכבר דרשו ז״ל סאה מליאה עונות אין מקטרג בהן אלא גזל וכן במבול לא נחתם גזר דין אלא על החמס כמו שנ׳ כי מלאה הארץ חמס׳ ולזה אמר גם כאן כי לא על המלך לבדו עותה ושתי הנזכרת אלא על כל השרים והעמים אשר במדינות המלך אחשורוש וראה שכאן אמ׳ במדינו׳ המלך אחשורוש ולא הספיק לו לומר סתם במדינו׳ המל׳ כי בכאן במלך הדיוט מדבר ר״ל שעותה על כל העמים שהם בעולם השפל שהוא מדינות המלך אחשורוש המוזכר לעיל׳ ואמר כי יצא דבר המלכה וגו׳ והיום הזה וגו׳׳ ר״ל שאם לא יענוש הרשע על חטאו היה חלול השם בדבר כי ילמדו אחריה להבזות בעליהן שהוא צורתו באמר׳ ראו רשע זו שלח אחר אשתו ושתי ולא באה אליו למשוך אחריו והוא רשע וטוב לו גם אנחנו לא נלך בדרך לא טובים וזה אמרו היום תאמרנה שרות פרס ומדי וגו׳ וכבר גיליתי לך ריש המגילה מה הן שרי פרס ומדי וכן אמר כאן שכל אחת תמרוד בצורתו וכדי בזיון וקצף כי באמ׳ זה גורם סילוק השגח׳ הש׳ מן הארץ באמר׳ מדוע דרך רשעים צלחה וגו׳ וכבר ביאר הרב המורה חלק ג׳ בפ׳ להשגחה שמזו הטעות מצאו הכופרי׳ מקום לטעות ולכן אמרה מדת הדין לפני הק״בה אם המלך הטוב יצא וגו׳ ויכתב בדתי פרס ומדי ר״ל המה הג׳ ספרים שנפתחים בר״ה שהמה דתי פרס ומדי הנזכרים׳ ולא יעבור אשר לא תבא וגו׳׳ ומלכותה יתן לרעותה הטובה ממנה והוא סוד גלגול נשמות׳ ובזו יהיה נשמע פתגם המלך הקב״ה אשר יעשה ויקדש שמו בארץ כי רבה היא וכל הנשים שהם החומרים יתנו יקר לבעליהן שהוא צורתן וימשיכו אחריהם בין בדבר גדול בין בדבר קטן ונרא׳ שכוונו בדבר גדול וקטן במה שאמרו פרק ב׳ דסוכה אמרו על ר׳ יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא משנה כו׳ דבר גדול וקטן כו דבר גדול מעשה מרכב׳ דבר קטן הוויי דאביי ורבא וידוע שעיקר הוויי דאביי ורבא נתלה במצות המעשיות והנה דיני התלמוד ומעשה מרכבה נתלה בעיון ולכן אמר גם כאן שאם יעשה דין ברשעים כל איש יפחד לנפשו וימשך כל אשר

אחר

אחר בעלת חן בעיון חן במעשה ואמר
וייטב הדבר וגו' כמו שאמרו רבותינו ז"ל כל
האומר הק"בה ותרן הוא יותרו לו מעוהי
וזהו וישלח ספרים אל כל וגומר ר"ל שיצא
דבר המלך כאלו שלח ספרי' לכל עם ועם
להיות כל איש שורר בביתו שהוא גופו
ומדבר כלשון עמו ר"ל שיהיה לחי מדבר
שכלי שהוא אמתת גדר האדם ולשון עמו
ולא יהיה נמשל כבהמו' נדמה נמשך אחר
חומרו · שהוא האשה ושתי להיות היא
מושלת עליו · ואמ' שאלו הספרי' היו ככתבם
אל כל עם ועם כלשונו ולכל מדינה
ככתבה להורו' על דעת הרב המור' בנבואה
כי כל נביא היה מבין עניין המושג לו כפי
הלשון המוכן אצלו תחילה וכן אמר כאן
כי כל עם ועם לקח חכמתו כלשונו וככתבו
ואם תרצה להתפלסף אמר כך כבר ידעת
אמ' ז"ל אמר ריש לקיש הוא שטן הוא יצר
הרע הוא מלאך המות ופי' כן הרב המור'
חלק ג' פרק כ"ב שהוא נאמר על החומר
האדם והעדר הכרוך בעקבי כל נולד
ושממנו יבא כל רע וכל הפסד ופירשו שם
המפרשי' כי שטן הוא מלשו' שטה כי מטה
האדם מדרך טוב לדרך רע גם מלאך
המות כי ע"י מגיע המות לאדם וזהו אומרו
יורד ומתעה עולה ונוטל נשמה גם ידעת'
פירושו בעניין שקראו שלמה ע"ה אשת
זונת ושתי אשת איש ופי' חלק ג פרק ח'
וז"ל כל הפסד יגיע לצורה במקרה מפני
התחברה לחומר וטבע · החומר ואמתתו
שהוא לעולם לא ימלט מחברת ההעדר
ומפני זו לא יתקיים בו צורה אבל יפשיט
צורה וילביש צורה אחרת תמיד ומה נפלא
מאמר שלמה ע"ה בראותו החומר כאשת
איש זונה כי לא ימצא חומר מבלי צורה
כלל א"כ אשת איש היא לא תמלט מאיש
ולא תמצא פנויה כלל ועם היות אשת
איש מבקשת איש אחר לעולם תמיד
תפתהו ותמשיכהו בכל צד עד שישיג
ממנו מה שהשיג בעלה · ומעתה אומר
שמספר איך שהחומר המושך עצמו אחר
תאותיו גורם לו רעה ולבעלה עמה וזה
אמרו ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים
כו' ר"ל דבר במשל כאלו היה דרך משא
ומתן בין הנפש וכחותיו אבל באמת אין
שם אומר ולא דברים ואמר שאלו החכמים
יודעי העתים האמורים בקהלת כי באמת
תלויין כולן כגוף האדם ואמר כי כן דבר
המלך לפני יודעי דת ודין כי כן דרכו של
אדם להתבונן במחשבתו ולידע אחריתו
ואמר והקרוב אליו כרשנא כו דע כי והקרוב
אליו לא קאי אלא רק על כרשנא לבד
ואחר כך מונה והולך השרים האחרים וזה
כי כבר ידוע מדרשי' ז"ל פרק החליל ז' שמו'
נקרא ליצר הרע · הק"בה קראו רע · משה
קראו ערל · דוד קראו טמא · שלמה קראו
שונא · ישעיה קראו מכשול · יחזקאל קראו
אבן · יואל קראו צפוני · ונראה כי ז' שרים אלו
המוזכרים בפסוק הם ז' שמות אלו של יצר
הרע ולכן התחיל ממוכן לרב' הדיוט קופץ
בראש · ואי' כפרט אלא מה שבכלל כי ממוכן
הוא המן הוא יצר הרע בכלל כמו שאני
עתיד לבארו א"ה אלא שקראו בז' שמות
הללו השרי' להורו' על מדרגותיו כי נר' שז'
שמות אלו הם ז' מדרגות שנתחברו במהות
האדם וידוע מאמר הרב המור' חלק ב'
פרק י' שיש נוסחאות שכתב שז' מדרגות
יש בסולם שראה יעקב נתייחדו בסולם
המוצב ארצה ומגיע בשכלו להשיג השמי'
וזהו וראשו בשמי' ולזה אמר כי היצר הרע
יש לו ז' שמות אבל אינו מושל על השכל
שהוא המדרגה השמינית שהוא האדם
בעצמו שהוא מדבר ואומר כי זה לעומת
זה עשאו החכמים · כי אמר כי הקרב אל
המלך הוא כרשנא להורות על מדרגות
החי כי תרגום חגב הוא רשינ' והוא החי
בעצמו ולכן אמר כי שר זו הוא קרב אל
המלך כי החי והמדבר נכנסי' תחת סוג א'

שהוא

שהוא החיו וכבר אמ׳ הרב המורה כי חומר האדם הקרוב הוא חומר החכמ׳ הקרובת׳ שהר הוא מעלת הצומח כי שהר הוא זהר שהוא לשון זית שהוא אלן זית שהוא הצומח בעצמו והחליף השין בזין להורות על מה שנאמר בניך כשתילי זתים וגו׳׳ תרשיש הוא המחצב כי תרשיש הוא אבן טוב שהוא המחצב כמו שנא׳ תרשיש ושוה׳ וישפ׳ אדמת׳ הוא יסוד העפר מלשון אדמה ואל יקשה אליך בהקדימו אדמת׳ לתרשיש אע״פ שמעלת תרשיש יות׳ גדול ממעלת אדמת׳ רק הואיל שהמחצב עיקר מקורו מן העפר ונחצב מתוכו הקדים יסוד העפר למחצב ואמר מרס מרסנ׳ על יסוד המים והאוי׳ שהם היסודו׳ הקליי׳ השוטטות הנה והנה כדבר נקב מלשון ממרסי׳ בדם׳ ממוכן הוא יסוד האש כי הוא המבין כל דבר בחומו כמו שאמ׳ החכם האדם יולידו האדם והשמש כי הוא יסוד האש נותן לחום הטבעי והוא המעמיד כל חי ולכן אמ׳ כי שבעה שמורה נקרא ליצר הרע על ז׳ מעלות אלו ומה שאמר הק״בה קראו רע כו׳ כבר ביאר בעל העקידה פר׳ כי תצא שהם מדריגו׳ זו למעלה ואולי הם נגד ז׳ מדרגות אלו שבארנו ולכן אמר שאלו ז׳ שרים יושבים ראשונה במלכות כי באמת לפתח חטאת רובץ ויצר הרע נכנס באדם קודם שנכנס בו יצר הטוב שהוא מלך אחשורו׳ ולכן קראו שלמה מלך זקן וכסיל ואמר שאלו השרים התלויים בחומ׳ הם גורמים הפסד לחומר וכשהרג ושתי להתפרד הצורה ממנה אבל אין גורמים שום הפסד לצורה בעצמה כי היא נשאר׳ אחר המות וזהו אמרו כדת מה לעשות במלכ׳ וגו׳ ור״ל שזה מנהגו כל חיו׳ להעדיר צורה ולהלביש צורה ואמר ממוכן לפני המלך נקט ממוכן יותר משאר שרים כי ממוכן הוא המן כתרגומו והוא היצר הרע בכללו כמו שאני עתיד לבאר א״ה ואמר׳

לא על המלך לבדו עוה וגו׳ ר״ל שלא ירע לבב האדם לומ׳ שחלקו רע בנמצאו׳ שהומרו מעדיר צורתו כי גם זה נמצא בכל הנמצאות כי זה הו מטבע ההומר וזהו כי על כל השרים ועל כל העמים וגו׳ ונראה שקרא לסוגים שרים ולמינים עמים כי כולן משתוקקי׳ להעדיר צורה ולהלביש צורה וזהו כי יצא דבר המלכה על כל הנשי׳ שכל אחת בוזה בעלה בעיניה ומבקש ורודף אחר צורה אחרת כי העדר משותף לכולן ואמר באמרם המלך אחשורוש אמ׳ להבי׳ וגו׳ ר״ל מורה על מה שדרשו כל מה שבר׳ הק״בה בצביונו ובקומתו נברא וזה כי כל נמצא בהר במציאתו ובמהותו מאחר שהעדר והפסד משותף לכולן׳ אם כן מה יתרון לאדם מן הבהמה ולזה אמר שכל הנמצאות מופסדים והשקו במציאתן באמרם כי גם במלך אחשורוש נעשה כזו ומעתה יצר הרע שהוא ממוכן הנזכ׳ רוצה להכשיל האדם ולהחטיאו ואומר לאדם מאחר שכמות זה כן מות זה ומקרא אחד לצדיק ולרשע מעתה יראה עולמו בחייו כי אין טוב לאדם כי אם לאכול ולשתות כי אין חשבון בשאול וגו׳ וזה מאמר ממוכן באמרו **היום** הזה תאמרנה שרות פרס ומדי וגו׳ ר״ל שתגבירו השרות הנמשכות אחר ושתי וישלטו בבעליהם שהם שרי המלך וימשיכם אחר תאותיהם הנזכרי׳ למעלה ובאמת שבזו די בזיון וקצף ורוח הקודש אמר כן ואינו מדברי יצר הרע׳ ולכן אמר **אם** על המלך טוב ר״ל אם יש לאדם שכל הנקרא טוב והוא יצרו הטוב ולא ישמע לקול ממוכן להתייאש מן הע״הז רק יכתב בדתי פרס ומדי ר״ל שהחי יתן אל לבו כאשר זה סוף כל האד׳ לכן יהיה כל שורר בביתו להגביר שכלו על חומרו במושכלת ובמעשים כדי שיזכה

שיזכה לעולם הבא ולא יעבור אשר לא
תבא ושתי ר"ל יראה שלא יעבו' זה ויגרום
שלא תבא ושתי אחריו אלא יראה לפניו
ובזה יזכה לעולם הנשמות שאז מלכותה
יתן לרעותה הטובה ממנה כי שם הנפש
מתדבק בעליונים והוא טוב לו ממנו׃

ונשמע פתגם המלך ר"ל שיקרא
בשם ע' עולם כמו שעשה
אברהם שהכניס רבים תחת כנפי השכינה
ובזו כל הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול
ועד קטן רמז בזה הסוד נפלא מסוד
המציאות וזה להודיעו כי אין חפץ הש'
בהעדר בעצם רק שהוא במקרה ושעיקר
העדר כדי להוציא צורה טובה מזו וכמו
שנאמר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו כי
הוא לטובתם כדי שיעלה נשמתן למעלה
ממה שהוא בחיי האד' להיות נפשו צרורה
בצרור החיי' כן הוא בכל הנמצאו' כי העדר
הוא לטובת החומר להלביש צורה יותר
מעולה בנמצאו' ממה שנעד' והמשל בזה כי
הצומח הוא מזון החי ואם כן כזו שהצומח
נעדר מצורת הצומח עולה למעלת החי
ויתהוות חי וכן חי במדבר וכן הדבר בכולן
וזהו כוונת השם ית' בבריאת לא אל הרע
בעצמו כמו שאמרו אין דבר רע סלמעלה׃
יתעלה וישתבח תמים דעים כי אין חקר
לגדולתו ולזה אמר הנה כי בהתבוננות זו
כל הנשים יתנו יקר לבעליהן ויודו לו' על
צורתן שנתן להם ושעבר צורתן שקדמה
ועל דרך שאמרו בצביונן וקומתן נבראו
ואמר׃

וייטב הדב' בעיני המלך והשרים
מ"מ החומר מכריחו וגובר
עליו לעשות לפעמים כדבר ממוכן על כן
צריך לעשות לו סיגים וגדרים ולשלוח
ספרים ויעלה בזכרונ' להגביר חמיד היצר
טוב על היצר הרע ושלא יתן לו מקו' כלל
להחטיאו וזהו אמרו כל עם ועם כלשונו
וככתבו וכבר כתבתי ריש הספר מהות

השרים והעבדים והעם שהם כחות ואבר
האדם להיות כל אחד מוכן וזריז לעבודת
בוראו בכל מצות התלויית בו כדרך משל
העין לראות והאזנים לשמוע וכן כו' ואחר
שספר קורת האדם ותולדותיו בימי נערתו
ושמושך אחר התאוות ושזו גורם לו יום
המיתה׳ אמר שלכן לא טוב היות האדם
לבדו כי אם ימות יפסיד המין לכך צריך
שיבקש עזר כנגדו ולישא אשה בימי
בחרותו שהמה ימי העמידה׃ ומתחיל
לספר קורות ותולדות ימי העמידה שעל
הרוב מתחילין מבן י"ח שנה שאז נשלם ימי
גדולו של אדם ולכן אמרו בן שמונ' עשרה
לחופה ומתחיל ואמר׃

אחר הדברים האלה כשוך חמת
המלך וגו' אמ' כאש' מתחילין
ימי העמידה כשוך חמות ורתיחת טבעיו
ומרגיש בעצמו שנשלמו ימי עלייתו ורוא'
מה שנגזר על ושתי שסופה להפסד ושאי
אפשר לעמוד לעולם חי באיש מפני העדר
הכרוך בעקביו ע"כ צרי' לבקש ליקח אשה
להוליד ממנה בנים לקיים המין׃

ויאמרו נערי המלך משרתיו
וגו' כלל העולה במשל
זו בלקיח' אסתר הוא עניין זווג המפורסם
בין איש לאשתו׳ והוא הזווג השני שאמרו
עליו בסוטה פר' קמא הא כזווג ראשון הא
בזוג שני כי זווג הראשון הוא חבור ושתי
עם אחשורוש שזה נגזר ובה קול יוצ' עליו
מ' יום קודם יצירת הולד ואמר בת פלוני
לפלוני ובאור זה כי ידוע שלארבעים יום
יצירת הולד הוה׳ ולכן אמר מ' יום קודם
זו ר"ל מיד בשע' הרהיו' בת קול יוצ' לומ' בת
פלוני לפלוני כי מיד הטפה הזרעי' מעדרת
צורתה הראשונ' ומתחלת להתנועע מעט
מעט להלביש צור' העובר: ומה מאד נחמד
ונפלא אמרם בת פלוני לפלוני ולא אמרו
פלונית לפלוני או ברת פלוני לבן פלוני כי
באמ' החומר לאח' שהעדיר צור' הראשונה

נקרא בת צורה שעברה המשלב' ויפה
הזרע' לאח' שהעדירה צורת הזרע ומקרי
בת הצורה ההיא ותנשא לפלוני שהוא
צור' העוב'· ואף כי לפי פשוטו יש ליישבו
כי על הרוב ידבר כי החתן הוא נולד קוד'
יציר' הכלה ויציר' החתן קודם יציר' הכלה
ולכן בעת יציר' החתן עדיי' הכל' אינ' בעולם
לום' פלו' לפלוני'· ולכן הכלל הוא בת פלו'
לפלו' ואם ירצה ישא שנים או יות' מה שאין
כן בבן פלו' מ"מ מה שכתבנו' על פי כוונתינו
הוא האמ' שנא' על זווג ארושורש עם ושתי
אמנ' בזווג שני שהו' הנרמז הנ' בספורו אסת'
הוא לפי מעשיו כדכתי' מה' אש' המשכלת
ולזה אמר שאמרו לו נעריו יבקשו למלך
נערות טובות ר"ל שישא אשה הגונ' מבנות
טובים ולזה יחסה שהיא בת אביחיל דוד
מרדכי וכל הדברים האחרי' הבאי' בסיפור
זו הם לתמשי' הדברי' כפי פשוטו של משל
מה שאירע באחשורוש ואסתר והם ליפות
המשל אמנם על פי כוונתינו אומר בי
בא' הרמז הנה על אשה המשכלת שזכר
שלמה המלך ע"ה והוא החומר הנאורה
הממשיך עצמו אח' שכלו ואינו הולך אחר
שרירות לבו כושתי הנהרגת על זו ואמר
שכאשר המלך אחשורוש בא בימים ונח
חמתו ורתיחתו ואינו להוט אחר תאותיו
כאש' היה בימי עליותיו נעש' חומרו כאשה
אחרת וע"ד זו אמרו ג' דברים קורעין גזר
דינו של אדם ושינוי השם אח' מהן וכוונתן
בזו מה שאמרתי ואמר שאשה זו קרויה
אסתר מלשון הסתר אסתיר ר"ל שהחומר
מסתיר עצמו מפני בעלה ובושה לעמוד
מפניו רק נכנע לפניו כל היו' וזהו אמרו

ותלקח אסתר אל בית המלך כי
היא נמשכ' אחר הצורה
הפך מושתי אשר לא הבא ומזה נפלא
אמרם אסתר קרקע עולם היתה והוא
החומר שנאמ' כי עפר אתה ואל עפר תשוב
וכבר ידעת סוד בעלי הלשו' שהניחו לשון

נמצא לזכר נסתר לנקבת כי כשהוכ' נמצא
שהוא השכל הנקב' הנסתר ר"ל החומ' וזהו'
מלשון אסת' המלכ' וזה כוונת' באמר' אסתר
ירקרקת היתה אלא שחוט של חסד משוך
עליה וכבר ידעת מה שאמר הר"לבג ז"ל
פרשת בראשי' על אמרם תהו זהו קו ירוק
שמקיף העולם והוא רמז לצורה בהו אלו
אבנים מפולמות והוא רמז לחומ' וכן נמצא
בכתוב שייחס הקו לתהו והאבנים לבהו
שנא' ונטה עליה קו תהו ואבני בהו ולהיות
חלק אלו ההתחלות במצאורת חלש עד
שטבעם קרוב לטבע ההעדר נתפרסם
כדבריה' ז"ל שיבינו ההפסד של זה העול
וחזרתו לתוהו ובוהו והי' הוא ידוע שנטיית
הקו בבניין הוא הצורה אחרונה לבנין
ההוא והאבני' אשר הם שתותיו ויסודותיו
הם החומר הראשון לו. וראה אמרם כתהו
שזהו קו ירוק שמקיף העולם כי ההויה
תהי' בהשתנו' מהפך אל הפך כמו שהתבאר
בטבעיות והאמצעי' בין ההפכים המצא בו
הדריכ' אל ההוי' והיות מפורס' שבאמצעיים
שבין ההפכי' הוא במראי' ולזה לקח הירוק
שהוא ההמוצע שנראי' תמורת הממוצע
בין המפבי' וע"י שבממוצע יש בו חלק מכו'
מן ההפכים וההפכים והנושא הם ההתחלות
כמו שנזכר בא' מספר השמע וקרא החומר
הראשון אבנים מפולמות ר"ל נעלמות
ונסתרות ונגזר מפלמוני שהוא מורכב
מאלמוני ופלוני והוא שם ההסתר וההעלם
כאמרו והוא פלאי וכן אלמוני ופלמוני
שהוא המקובץ מבין שניהם וממנו נגזר
מפולמות וקרא החומ' הראשון מפולמות
להיותם בתכלית ההסתר וההעלם עכ"ל
החכם· ולפי' בן עזרא ואף לדעת חכמינו
ז"ל שהוא ירוק שבירוקים כדאיתא בנגעים
פרק יצא אתי· ג"כ כהוגן כי כמו שקורין
לעור סגי נהור וקורי' לאיש יפה מאד כושי
כן קרא למעט ירוק ירקרק כי הוא מורה
על ירוק שבירוקים ומעתה כזה אמרו
אסתר

אסתר ירקרקת היתה׳ ולא אמר ירוק׳ היתה אלא ירקרקת למעט הירקות כמו ירקרקת או אדמדמת כוונתם בזה כי אסתר הוא מורה על ימי העמידה שהוא האמצע בין ימי העלייה והירידה ובממוצע זו הוא חלק מכל א׳ מן ההפכים ׳ ומאחר שבמאמ׳ שזכר הר״לבג המשיל הצורה לקו הירוק ובזו המשל המשיל אליו החומר ׃ לכן אמר ירקרקת לא ירוק ממש וזה אמרם שחוט של חסד משוך עליה והוא השכל האנושי שעליה בחסד האל ית׳ שברא הכל בחסדו שנ׳ עולם חסד יבנה ׃ ולנ״ שכוונו בתוהו ובוהו ד״א גם כן נאות לכוונתינו וזו כי בתחילתו מעשה בראשית שרצו לספר כל בריאות הברואים ולא הגיד לנו הוית המחצבים רק הוית שמים וארץ ושאר היסודות ואח״כ ספר מדרגות הצומח והחי והמדבר אמנם מעלת המחצבי לא נזכר בשום מקום ולזה אמ׳ שבכלל הארץ׳ היתה תוהו ובוהו תוהו הוא קו הירוק ור״ל המחצ״ב שאחד מהן הוא הזהב הטוב הסובב את כל ארץ החוילה ולכן קראו כאן קו הירוק בזהב והוא המקיף העולם הקטן שהוא האדם כי כל תכלית האדם להיות להוט אחר הממון וזהו אבנים מפולמות והם הויית אבנים הטובות שהם מתהווים ג״כ מאדים המתילדים מן הארץ באחד משאר מחצבים וקרא בהו ר״ל כי כל אחת סגולת נפלאה ייחדיהו משאר המינים כמבואר בשער השמים ולהיות שהמחצב נחלק לב׳ חלקי׳ חלק ממנו יותך באש כבדיל ועופרת וכסף וזהב וכל אותן שהוויית׳ מאד הלח וחלק ממנו שלא יותך באש שנתהוה מאד היבש באבנים טובות ודומיהן על כן אמר תהו ובוהו שהו׳ הזהב והאבנים טובות להורות על שניהם וקראו תוהו ובוהו כי באמת כל קנייני העולם הם תהו ובהו ולזה אמר באסת׳ שהיא ירקרקת כי החום׳ הנא׳ אינו מבקש המותרו׳ להיות להוט אחר הירוק הנזכר אלא מה שצריך לו וזהו הירקרקת הנזכר באסתר ומעתה נבאר הספור אמר שאמרו לו נערי המלך משרתיו וגומ׳ כבר כתבתי שכחות הנפש ואבריו הם השרים והעמ׳ והם נערי המלך והחרגשות והכחות התלוים בחומר הם נערות בתולות טובות מראה וכבר ביאר הרלב״ג בפי׳ לשיר השירים שלמה ע״כ קראן בנות ירושלים׳ ולזה אמר שאמרו למלך הנערים הנזכרים שיבקשו למלך נערות טובות ר״ל שידריך מעתה חומרו בדרך טוב וירגיל בנפשו מדות טובות ויתמיד בהן עד שיהיו בקניין בנפש וגם כי יזקין לא יסורו ממנו ׃ ואמרו שיקבץ הנשי׳ על יד הגא סריס המלך ר״ל כח המדבר בכללו מלשון הגיון והדבור ׃ והוא שומר הנשים ר״ל שהדיבו׳ הוא גדר האד׳ וצורתו כמו שאמר לעיל ומדבר כלשון עמו ויתן לכל אח׳ חק הראוי לו וזהו ונתן תמרוקיה׳ כי זה הוא תמרוק הנפש וזכוכו ואפש׳ שהו׳ מלשון מרוק ויסורים ממריקים החומר להעמידו על דבר הנכונה שהוא מכון בסיפור זה ׃

והנערה אשר תיטב וגו׳ ר״ל שיבח׳ המלך ויתבונן באיזה דרך ינהיג חמרו בעניי׳ שלא יחריב העולם כמו שאפרש לקמן א״ה בפסוק אין אסתר מגדת והתחיל ואמר׃

איש יהודי וגומ׳ ר״ל כי מי שמנהיג גופו בדרך נאות כרמוז באסת׳ המלכה זוכה שירדה עליו רוח ממרום ויושפע עליו שכל הנקרא בפי החכמים שכל הנקנה ושכל הנאצל׃ והוא הרומז הנה במרדכי היהודי וצריך אני להקדים הקדמ׳ מה ואחר כך אבא׳ בעזרת הש׳ ית׳ ׃ דע שהנפשות הם ג׳ נפש רוח נשמה ונקרא בפי החכמי׳ שכל היולני ושכל הנקנ׳ ושכל הנאצל והוא הנשאר אחר המות וכבר הארי׳ בזו בעל העקידה פ׳ בראשי׳ בתכלית הביאור

הביאור ואין להוסיף על דבריו ומזה אומר
כי אחשורוש הוא הנפש והשכל ההיולני
ההוה עם האדם מיצירתו ומרדכי היהודי
הוא השכל הנקנה וקראו מרדכי מלשון
מרידיכי כתרגומו שתרגום מור דרור מר
דכיא ר"ל השכל הנמשל לבושם נחמד
וטוב והמשילו הענין באיש יהודי להיות
ידוע כי אין זו השלמות הנמצא לא בישר׳
ואמ׳ שהוא בן יאיר בן שמעי בן קיש איש
ימיני ר"ל שע׳ יהחומר הזך והנאות אדם
עולה ממדרג׳ למדרג׳ עד שעולה אל כל ג׳
הדברים דהיינו נפש רוח נשמה והם יאיר
שמעי וקיש וכזה דרשו פרק קמא דמגילה
תנא כולן על שמו נקראו וזה כי כתב הרב
המורה חלק א׳ פרק ב׳ בסופו בהערי׳ האדם
אל כלל העולם ושלכן נקרא האדם עולם
קטן כתב ז"ל ודע שראוי שנדמה יחוס
אלוה ית׳ לעולם כיחוס שכל הנקנ׳ הנאצל
לאדם אשר אינו כח בגוף והוא נבדל מן
הגוף הבדל אמתי ושופע עליו ויחיד כח
הדברי כשכלי הגלגלי׳ אשר הם בגופות כו׳
ולכן אמ׳ במרדכי שהו׳ תאר הראוי לקראת
עולם קטן באמת כי הוא בן יאיר ר"ל שיש
לו שכל הנקנת הרומז לאל ית׳ שהו׳ האיר
המציאות כלו מטובו הנקרא אור שנאמ׳
וירא אלהים את האור וגומ׳ בן שמעי הוא
מדרגה למטה מזו נגד השכלים הנפרדים
השומעים אמרי אל נגד רוח ואל יקשה לך
כי מאחר שביאר שכל הנקנ׳ שהו׳ הנשמה
מה צרי׳ לפר׳ אח"כ השא׳ כי הוא כלל ופרט
ואין בכלל אלא מה שבפרט והכלל הוא
מרדכי ואחר כך ביאר הפרטים שהם יאיר
ושמעי וקיש הוא נגד כח הדברי
שהוא הנפש המור׳ על נפש הגלגלי׳ וקראו
בן קיש להיות זו הדעת דעת חכמי ישרא׳
לנביאיה׳ שהאמינו שהגלגל קבוע ומזלות
חוזרים כדאיתא במסכ׳ פסחים שכתב הרב
המורה פרק ח׳ חלק ב׳ שלדעתי הגלגלים
יש להם קולות נוראים ועצומים והוא דע

יחזקאל במרכבה וזהו בן קיש מלשון קיש
קיש קריא והואיל ובא לידינו נימא בה
מילתא כי יש לספק בזו קושיא חזקה כי
מאחר שאמרו ונצחו חכמי האומות חכמי
ישראל איך יחשוב הרב המורה על עם ה׳
ונביאיהם שהאמינו ואמרו דבר שהתאמת
סתירתו במופת· וכבר העיר הנר׳ בוני ז"ל
על קושיא זו כאשר זכר הרב שם טוב בפי׳
למורה חלק ג׳ פרק ז׳ אך לא העלה צרי
למכת׳ רק מישב אותו בעי׳ דק חלוש מאד
ועיין שם· אמנם מה שנראה לי בהיתר
קושיא זו הוא מה שאומר כבר כתב הרב
המורה חלק ב׳ פרק י״א כי עניני התכונה
אינן נבנין על מופת חותך שיהא כך בלי
ספק כי כוונת החכמה ההיא אינה אלא
להניח תכונה אחת יחידה המתחייב מן
התנוע׳ ההיא נאות למה שיראה כו׳ ומעתה
יכול להיות שבעל תכונה מניח תכונ׳ אחת
נאות למה שנראה מהלוך הכוכבים ואינו
כן לא הוא בדרך אח׳ יכוין אל דרך זו כמו
שאירע לאיש המרעיש אשר ספר ממנו
החכם יצחק הישראלי בספרו יסוד עולם
מאמר ג׳ שהמצי׳ תכונ׳ חדש׳ וכל האחרונים
היו מודים לו אלו יוכל להשלימו ואיפשר
שדברי המרעיש הם אמתיי׳ רק שלא יוכל
אדם להשיג להשלי׳ דרך ההוא וא״א שבזה
קי״ח לחכמי׳ ולנביאי׳ ז"ל עם חכמי האומות
כי אף שדבריה׳ אמ׳ כמו שהניח יחזקאל ושא׳
נביאים ולהיות הגלגל קבוע ומזל חוזר
אחר זמן נאבדה חכמת עמינו בעונותינו
ולא יוכלו להשי׳ לאפיקורוס להניח תכונה
נאותה למה שיראה מתנוע׳ השמים על פי
הדרך הראשון לזה אמרו שנצחו חכמי
האומות מ״מ דברי הנביאים אמת שהגלגל
קבוע ומזל חוזר כמו שיודעו ע״פ הנבואה
שהיא למעלה מן החקירה העיונית ואלו
היו לפנינו היו משלימים דרך התכונ׳ ההיא
שהיה נאות למה שיראה ואפשר שהיה
מורה בה ארס״טו וחביריו כי הנבוא׳ הכריע

דבזת יהיו החכמי׳ והנביאי׳ ע״ה אמ׳ ותורתם
אמ׳ ולכן קראו כאן בן קיש כמו שפירשתי׳
ואמ׳ שהז׳ איש ימיני כי באמת איש כזה הוא
איש השלם הימין הראוי לקרא איש לא
בהמה בצורת איש׳

אשר הגלה מירושלים עם הגולה
אשר הגלתה וגו׳ אמר שזה
האיש שכלו הוא פרטי משכל הנאצל על
בני אדם והנגלה עליהם וזהו לשון הגלתה
יכני׳ מלך יהוד ר״ל שכל הכולל במין האדם
וקראו יכנ יה כי הוא הכנרת אל יה ולזה
קראו מלך יהודה כי אלו השלמיות לא
נמצאו לא בישרא׳ הנקרא יהודי או אפשר
כי ר״ל במלך יהודה על השם ית׳ כי אף
שהו׳ מלך מלכי המלכים הקב״ה מ״מ נקרא
אלהי ישראל וכן קראו בכאן מלך יהודה
כי הוא חלקו וגורלו כמו שנאמר ה׳ מנת
חלקי וגורלי׳ ואמר יעקב חבל נחלתו וגו׳
ואמר אשר הגלה מירושלים עם הגולה
ר״ל מירושלים של מעלה שכל זו הוא
נשפע וירד מלמעלה כי משם צוה ה׳ את
הברכה עם שאר שכלים המושפעים משם
ואמר כי המלך שהגלה והשפיע ליכניה זו
הוא נבוכד נצר מלך בבל כבר ידעת׳
משלי הנביאים וקראו לנבוכד נצר הלל בן
שחר והמשילו מפלת סנחריב ונבוכד נצר
למאורות השמים כמו שאמרו כי כבבי
השמים וכסיליהם לא יהלו אורם חשך
השמש בצאתו וירח לא יגהה אורו כמו
שהאריך בזה המורה פרק כט׳ חלק ב׳ לזרת
אומר שהמשיל השכל הפועל הנקר׳ שמו
בישראל שר העולם לנבוכד נצר לעוצים
ממשלתו שהיה לו בעולם התחתון ואמ׳ כי
אף שהש׳ ית׳ השפיע מטובו חוט של חסד זו
להיות לו שכל נקנה ולכן נקרא יכני׳ מלך
יהודה מ״מ הוא סבה רחוקה לזו כדרך כל
הנמצאו׳ כי הוא ע״י האמצעי שהוא השכל
הפועל בעולם והוא סבה קרו׳ לזו מקר׳ זה
ביאר הסוד שדרז״ל אמ׳ שבת לפני הקב״ה
לבל נתתה בן זוג כו׳ א״ל כנסת ישרא׳ יהיה
בן זוגך כמו שבאר החכם בעל עקיד׳ ואמר
שזה המלך הוא מלך בבל מלשו׳ בלול ר״ל
שהוא מלך על כל העולם השפל הכולל
מד׳ יסודו׳ ואמ׳ ויהי אומ׳ את הדס הי׳א אסת׳
הנזכרת להדריכה בדרך ישרה׳ וקראה
הדס כמו שנאמר בשאר צדיקים והוא
עומד בין ההדסים ואומר שהיא בת דודו
ע״ד שנאמ׳ זה דודי וזה רעי וכבר ביארתי
לך כי שכל הנקנה שהוא מרדכי הוא
חלק אלוה ית׳ בעולמו שהוא עולם הקטן
והוא מורה עליו ית׳ וע״כ ראוי לאמ׳ זה דודי
וזה רעי ולכן אמר שאסתר היא בת דודו
ויציר כפיו׳ כי אין להם אב ואם׳ כמו שנא״
האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו וכן כאן
אומר שאינה נמשכת אחר החומר והנאת
הגוף שהתחלתם האב והאם כידוע מאמר
ג׳ שותפים באדם ולזה אמר כי בהסתלק
אבי׳ ואמ׳ מעליה מלילך אחרי׳ הית׳ למרדכי
לבת להיות נמשכת תמיד אחריו׳

ויהי בהשמע דבר׳ המלך ודתו וגומ׳
מקרא זה מובן ממה שכתבתי
למעלה במקרא ויפקד המלך פקידים וגו׳
רק אמר הנ׳ שיצא דבר מן הכח אל הפועל
ועשה כאשר יעצו לו חכמיו ואמר׳

ותיטב הנערה בעיני המלך וגו׳ ר״ל
שדרך זו ישר בעיניו והרגיל
בו נפשו כמו שבארתי לעיל ואמר ויבהל
את תמרוקי׳ ר״ל שעם כל זאת צרי׳ האדם
לתרת לחומרו ההכרחי כדי לחברות גופו
והוא מצוה שנאמ׳ השמ׳ לך ושמור נפשך
וגו׳ ונא׳ צדיק אוכל לשבע נפשו וגו׳ וכן אמ׳
הנ׳ אע״פ שאסתר זאת נמשכת תמיד אחר
בעלה מ״מ בעלה אינ׳ מונע ממנ׳ ההכרחי׳
ונותן לה תמרוקיה ואת מנותיה הראויות
לה ואת שבע הנערות הראויות לה וישניה
וגו׳ זה המקרא הוא מבאר ביאור גלוי כל
הדברי׳ מעיקרן באומר וישני׳ ואת נערותיה
וגו׳ כי באיזה דרך שינה אות׳ ואת נערותיה
אם לא על פי הדברים שכתבתי שאסתר
היא ושתי אלא ששינה אותה לטוב בירת

המלך ונערותי' חם ז' המשרתי' הנז' כרים ראשונה במקרא כטוב לב המלך ביין לא שנשתנו מזכרים לנקבות כי בראשונה שעדיין לא נאצל עליו רוח השכלי והנקרא מרדכי הם היו המושלים והיו זכרים כי היו נתלין במלך אחשורוש שהוא השכל ההיולני אך ע"מ שיש לו עוד מדרג' מעולה מזו והו' מרדכי והם כנקיבות אצלו נמשכי' אחר עצתו וכל זה לטוב בית המלך שהוא גוף האדם כמו שבארתי לעיל וזהו טוב בית הנשים ·

לא הגידה אסתר וגו' אמרו ז"ל פרק המוכר את הספינה אמר רב כל מה שברא הק"בה בעולמו זכר ונקב' בראו ואף לויתן זכר ונקבה בראו ואלמלא נזקקים זה לזו היו מחריבים העולם מה עשה סרס הזכר והרג הנקיבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא ואף בהמות הררי אלף סרס הזכר וצנן הנקיבה כו' ופי' בעל העקידה פ' שמיני והבחיי פ' בראשית כי כוונתן בזו כי לויתן הוא נאמר על החבור השכל בחומר מלשון כי לויתן חן ואלמלא נזקקין זה לזו ר"ל שאם ילך השכל אחר החומר ותאוותיו בהחלט יפסד האדם וכן אם יזקק החומר אל עכוד' השכל לגמרי יתבטל העניני' הגשמי והזמני בהחלט ובכל א' משני פני' יתבטל הבריא' לכן הרג הנקיב' וסרס הזכר וזה במה שנתן כח לשכל לכבוש החומר ולזה אמר כאן לא הגידה אסתר וגו' מלשון נגיד מלשון המשכ' ר"ל לא המשיכה והגיד' עצמה אחר אחשורוש לגמרי לילך אחריו כי גם בזו תחריב העולם וזהו אמרו כי מרדכי צוה אשר לא תגיד כי באמת זו עצת השכל כי לא לתתו ברא' לשבת יצרה ואמר לא הגידה את עמה ואת מולדתה ר"ל שלא המשיכה עצמה לגמרי מעמה שהם שאר הגשמיים וכבר ביארתי בפסוק ויהי אומן את הדסה שהו הנרצה במולדתה ומה נפלא דבריהם באמר' תחילה שהרג הנקיבה ובבהמות בהררי אלף אמר שצננם כמו שבתחילה נהרגת ושתי כי כחומר גרוע ומופסד אין לו תקנה כי אם החרב אמנם בעניין החומר נאות בהערה מועט וזו היא הצינן הנזכר בבהמות בהררי אלף ולכן ספר שבכל יום ויום מרדכי הולך לדעת את שלום אסתר ר"ל שנתן לה החכרחי בכל יום ויום כדי לשמור הבריות ואמר שהלך לפני חצר בית הנשים וכבר בארתי לך מהו הנרצה בחצר ובבית הנשים ·

ובהגיע תור נערה ונערה וגו' עד ובהקבץ בתולות שנית וגו' הוא מבואר על פי דרכינו וזה כי כבר באר כל פסוקים אלו בעל עקידה פ' שמיני ונאות מאד לפי הכוונו' וז"ל וכמה נתחזקה העניין והנכבד בחניה התשוקות במה ששובח משבח אסתר המלכה בזו מכל הנשים כי בכלן נאמר ·

ובזה הנערה באה אל המלך וגו" ואולם בה נאמר ובהגיע תור אסתר בת אביחיל לא בקשה וגו' ותהי אסת' נושא' וגו" ספ' מה שהיה בזוה וירמוז מה שיקרא לנפשות העושות לעולם הבא וזה כי כל איש הנמשך לעשורת כל מה שתאמר הברת פחותי כוחותיו למלאות תאות נפשו בעולם הזה הוא אשר תדחה נפשה ממנוחתו לעה כמו שנאמר באלה הנערות אשר כן עשו ·

בערב היא באה ובבקר היא שבה וגו' כי הוא עצמו מה שנאמ' ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע אמנם אשר ימשך אחר עצת השכל ושולח רסן הצניעות והפרישות על פניו לבלתי עשות כדבר של הנאה רק מה שמצוה או הורשה מפארת התורה והדת נתנה מפי מלכו של עולם היא הנפש אשר נאמר עליה ·

ותלקח אסתר אל בית המלך ולא·

ולא תסור משם כמה דאת אמר והיתה
נפש אדוני צרורה בצרור החיים וכן מה
שאמר ·

ויאהב המלך את אסתר וגו׳
וישם כתר מלכות וגו׳
כמו שאז״ל צדיקים יושבים ועטרותיהם
בראשיהם ונהנין מזיו שכינה וכן נאמר
ויעש המלך את משתה אסתר היא סעוד׳
לויתן ויין המשומר בענביו אשר שם יתן
משאות המלך מנקבת לויתן עכ״ל פי
חכם חן ואי אפשר לי מבלתי הוספת
ביאור כדברים שנפלו במשל זו וזה כי
אמר כי בהגיע תור נערה ונערה ר״ל בהגיע
עת המוכן לכל חי ויום מותו לבא אל המלך
אחשורוש הוא צרור החיים והוא המלאך
הממונה על הנשמות באמרם ז״ל מיכאל
עומד ומקריב נשמותיהן של צדיקים
במזבח של מעלה וזהו מקץ היות לה
כדת הנשים שנים עשר חדש שהנשמה
עולה ויורדת ויש באלו היכר חדש משפט
רשעים בגיהנם כי כן ימלאו ימי מרוקיהן
של היסורים ששה חדשים בשמן המור
אל תקרי מור אלא מר כראש ולענ׳ וששה
חדשים בבשמים ושאר תמרוק הנשים
שהוא משל על שאר יסורים קלים מן
הראשוני׳ ובזו נערה באה אל המלך ולזה
אמר כי נערה אשר אמרה בחיים ליתן לה
כל תאות וגו׳ · אותה נערה היוצא בערב
באה ובבוקר היא שבה אל בית הנשים
שני׳ כמו שפי׳ החכם ונראה באמרו אל בית
הנשים שני׳ כיון אל סוד הגלגל כי זהו
עונשו של רשע לדעת קצת המקובלים
וזהו בית הנשים שהוא עולם השפל שהוא
בית הנשים כי כן בעלי החומר · ור״ל בשני
כי נברא שנית וידוע שמלאך הממונה על
הרוחות דומה שמו והוא שעשגז
סריס המלך שומר הפילגשים ושעשגז
הוא ב׳ מלות שע״ש מלשון סיפור כי תרגום
ואת מספר החלום ואת שברו ית שועים
חלמא וית פשרי ושין והיו מתחלפין וקרא
לדומה שועים ע״ד סגי נהור · וג״ז הוא לשון
אוצר כדאמר פ׳ במה אשה ומשתכחין
בית גזאי דמלכה · ולכן נקרא שעשגז כי
הוא ממונה על אוצרות הרוחות ואמר לא
תבא עוד אל המלך כי אם נקראתי בשם
ר״ל שאף נשמות שעתידים לבוראות אינן
נבראים אלא כחפץ המלך הקב״ה כשקראם
בשם לומר בת פלוני לפלוני כמו שבארנו
לעיל · אמנם בהגיע תור אסתר בת אביחיל
וגו׳ קראה בת אבי׳ חיל כמו שקראה שלמה
ע״ה אשת חיל עטרת בעלה ויותר נראה
כי אבי׳ חיל הוא הקב״ה הוא ד״ד מרדכי
הנזכר ובארתי ענינן בפסוק ויהי אומן
את הדסה · ועתה אמר בהגיע תור אסתר
הנזכר׳ למעלה אשר לא בקשה דבר תאוה
אלא מה שאמר לה כה הדברי הנקרא הג׳
כמו שבארתי לעיל ותהי אסתר נושאת
חן כו׳ עד ובהקבץ בתולות שנית הכל
כמו שבארו בעל העקידה וכתבתי לשונו
למעלה · ואמר שלקיחה זו היתה בחדש
העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע
למלכותו נקט זו החדש יותר מכל חדשי
השנה להיות שבעל הלכות גדולות
ז״ל כתב כל יומי דראוי להתענו׳ כו׳ · וכתב
ט׳ בטבת ולא כתב על מה מתענין בו כי
לא כתבו רבותינו טעמו · לכן קאמ׳ שמחת
אסתר היתה בחדש העשירי בחדש טבת ·
ואמר בשנת שבע למלכותו כי כן כתם ימי
האדם הם שבעים שנה והם ז׳ מדרגות
נכללי׳ ונרמזים בשבע שנה כל שנה מורה
על מדרגה אחת ואמר שעל רוב לקיחת
אסתר זו · והנמשל בה היא בעשיריות
השביעי׳ כמו שנאמר הבא בכלה עלי קבר
ומעתה כל דברי הנופלים בספור זה
מבוארי׳ כדרך שבארן החכם בעל עקידת
מכוונים לדברינו : ואמר

ובהקבץ בתולות שנית וגו׳ ר״ל
שהוא הקבוץ הנשים
לע״ה

לעיר ומרדכי יושב בשער המלך ר״ל כי
הוא הנשאר מן האדם אחרי המות ולא
השכל הנכר׳ עם האדם הנקרא אחשורוש
כמו שבארו כל זה החכמים המור׳ חלק א׳
פרק ס״ט ובעל עקידה שער ו׳ גם הרקנ״ט
הסכים לזה פ׳ וישב : ומעתה חוזר לראש
להתחיל ולפרט ספור הראשון כמו
שבמעשה בראשית· אמר תחלה ויברא
אלהים את האדם וגו׳· ואח״כ חזר ופרט
כל דבר כן בכאן לאחר שספר דרך כלל
מה שאירע למרדכי ואסתר חזר׳ מראש
וספרו דרך פרט וכיצד האדם צריך
להשתדל בעוד בחיים חיותו להעזר
במרדכי ולעשו׳ מלחמה עם שכנגדו ואם׳·
אין אסת׳ מגדת כבר מובן מקרא זו ממקרא
לא הגידה אסתר את עמה כי פי׳ מקרא זו
הוא בעצמו פי׳ מקרא ההוא רק שהוסיף
הנה ואת מאמ׳ מרדכי אסתר עושה כאשר
היתה באמנ׳ אתו ר״ל כי אף שהמנהג הוא
סבה גדולה להמשי׳ אחריו כידוע ממאמר
אפלטון ההרגל לכל דבר שלטון ויצר לב
האדם רע מנעוריו ולפתח חטאת רובץ׳·
ובמלכותו נולד ר״ש שהוא השכל הטוב
ואם כן מן הראוי שאסתר היה לילך
אחר יצרה הרע שהרגיל׳ בו מ״מ אומר
שאסת׳ היתה עושה מאמר מרדכי כאשר
היתה באמנה אתו ר״ל כאלו היתה מגודלת
עם מרדכי מעולם וראה דקדוק נפלא שלא
אמר כאשר היתה עושה באמנה אתו אלא
כאשר היתה באמנה אתו להעיר על
מה שבארנו : ואמר כי מצד מה שאין
אסתר מגדת למלך אחשורוש בדרך
שבארתי למעלה אף כי טוב הוא שלא
תחריב העולם מ״מ נמשך הרע במקר׳ לבא
השטן בתוכו ורוצה להחטיאו וזה אמרו
בימים ההם ומרדכי יושב וגו׳ רצה
בזה כי אירע ששני משרתי
המלך רצו לשלוח יד במלך אחשורוש·
ונראה לי כי אלו ב׳ המשרתים המה

הכרובים שומרי הגן אשר נאמר עליהן את
הכרובים ואת להט החרב המתהפכת שפי׳
בו חרב המורה שהם כח המדמה וכח
המחשב שהמה כרובים לשמר האדם
שהו׳ הגן ולכן אמ׳ הנה שהם שומרי המלך
ואמר שהם משומרי הסף שהוא כלי קטן
עגול כדמות גלגולת המוח שבו התלויין
כחות אלו וקראן בגתן ותרש להיותן שומרי
הגן· לשון בגתן אותיות גנת והוריש
וגרשן הקב״ה משם כידוע ממעשה אדם
וחוה וחו׳ לשון ת״רש מלשון כי לא הוריש
וגו׳ ורצו לשלוח יד במלך להאכילו סם
המות ר״ל שרצו להחטיאו האדם באיזה
אמונ׳ רעה או מעשה רע שהוא כסם המות
לנפש כמו שנאמ׳ כי ביום אכלך ממנו מות
תמות וגו׳ ואמר

ויודע הדבר למרדכי וגו׳ דע אמרם
ז״ל פרק החליל כל יום ויום
יצרו של אדם מתגבר עליו לולי הק״בה
עוזרו לא יכול לו וכוונתו בזה כי הק״בה
האמו׳ כאן הו׳ שכל הנאצ׳ על האד׳ הנמשל
בהק״בה כמו שאבא׳ למטה אי״ה וזה אמרו
ויודע הדבר למרדכי שהוא השכל ההוא
כי החכם עיניו בראשו והרגיש בטענות
המזויפים של המשרתים הנזכרים וגילה
הדבר לאסתר ותאמר למלך בשם מרדכי
ר״ל שהשכל גילה הדבר שעצה זו הוא
עצה רעה והיה טעותן מפורסם עד שהיה
נגלה לאחד מן החושים שהם מצד
אסתר הוא החומר שההרגשות תלויים בו
ולא מצד הצורה· ולזה הוגד למלך בשם
מרדכי כי הוא המתחיל בזו להשמר מן
הזיוף והטעו׳· ואמר ויתלו שניהם על העץ
ר״ל כי צריך לתלות עצמן בעץ החיים
למחזיקים בה והוא התורה כמו שאמרו ז״ל
אם פגע בך מנוול זה משכיהו לבי׳ המדרש
ור״ל שהתלו עצמן על העץ והאמינה
כדבריה· כי היא המבאר׳ האמונו׳ הראויות
ושאינן ראויות· ומה נפלא דבר זה שלא

נזכרה שום מיתה אחרת שעשה המלך בשני המשרתים· גם בהמן ובניו כי אם תליית העץ שמורה על העץ התורה כמו שבארתי ואבאר לקמן בע״ה· ואמר ויכתוב הדבר בספר הזכרונות שהוא דברי הימים שהם כחות השומר והזוכר· להזהר לבל יחטי׳ עוד כמו שאמרו ז״ל איזהו חכם הרואה את הנולד:

אחר הדברים האלה גדל המלך את המן וגו׳· כל מקום שנאמר אחרי הוא מופלג· ר״ל שלאחר שנתגדל המלך אחשורוש נתגדל גם המן לרגליו כי כבר אמרו פר׳ החליל כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו ונראה שזה מטבע האדם כי כאיש כן גבורתו· ואם אדם חכם גם יצרו הרע יגדיל בחכמה להראו׳ טענות מזויפו׳ מכוסו׳ בתחבולות· ורוצה להחטיא האדם· ולכן גדל המן כי הוא הערל הטמא היצ׳ הרע· ודע כי דרשו ז״ל והביאו המורה חלק ב׳ פרק שלשים שהנחש נרכב ושהוא היה כשיעור גמל ושרכבו הוא אשר השיא את חוה ושהרוכב הוא היה סמאל ובבואו להשיא את חוה היה סמאל רוכב עליו והקב״ה שוחק על גמל ורכבו עכ״ל· ופי׳ שם המפרשי׳ ז״ל כוונתן שר״ל שהנחש הוא כח המדמה ונקרא כן בעבור היותו מיוחד אל המנחשי׳ וקוסמים והיה כשיעור גמל כלומר שהגמל הוא צורה גדולה ופחות׳ כן כח זו הוא הגדול ופחו׳ שמרכיב דברים שאין להם מציאות וסמאל הרוכב הוא הכח המתעורר רוכב על המדמה כמו שהרוכב נוש׳ על הנרכב כן המתעורר על המדמה ונקרא סמאל בעבור שמסמ׳ עיני הבריות והקב״ה שוחק על גמל ורכבו ר״ל השכל הנקנה מלעיג על אלו הפעולות עכ״ל· ומעתה כל הסיפור כמעט מבואר למבין· כי המן הרע וזרש אשתו המה סמאל והנחש· המן בן המדתא האגגי זר״ע עמ״לק כל משפטיו מעק״ל בן בנו של עשו הרשע ששרו הוא סמאל והמן הוא מלשו׳ מהומה כי כן דרכו של כח זו· וזרש הוא הנחש הצפעוני מלשו׳ ז״ה ארס הנחש והמה מובלעים בתיבה כמנהג אותיו׳ יהוא ולזה כוונת במדרש המעולה ג׳ פתחו באף הנחש· והמן· ושר האופה· וכולן נאברו מן העולם להורו׳ כי שלשתן לדבר אחד נתכוונו· וכל מי שממשיך אחר כחות המדמה והתאוה סופו שיאבד כמו שנאברו אלו· ולזה אמר הש׳ בתחלת הבריאה המן העץ וגו׳· ר״ל המן היה אצל העץ והסיתך ולזה כוונו באמר׳ רמז לה מן התורה מניין שנאמר המן העץ וגו׳· ואמר וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו כי ידוע שהמן רוכב על הנחש אשר נאמ׳ בה והנחש היה ערום מכל חית השדה ר״ל שכל כחות הנפש שומעים אל הסתו ואל עצתו וכודעים ומשתחוי׳ לפניו חוץ ממרדכי אשר לא יכרע ולא ישתחוה כי מרדכי הידוע הוא שכל הנאצל שאמרו עליו שהקב״ה שוחק על הגמל ועל רכבו·

ויאמרו עבדי המלך וגו׳· ויהי באמרם יום יום וגו׳·

ויראו המן וגומ׳ זה כולו מובן כי כן דרך הסתר להחטיאו ואין צריך לפרש מהו עבדי המלך והשרים כי בארתיו בריש הספר·

וירא המן כי אין מרדכי וגומ׳ ר״ל שהיצר הרע כאשר ראה שלא היה יכול להחטיאו נתמלא חמה ובקש צדדים להחטיאו בהן· ואמר

ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו וגו׳ ר״ל שהי׳ דבר קטן בעיניו ובזו בעיניו להחטיאו לבד לא חשב התחבולות שיהא חוטא ומחטיא את הרבים שהם ג״כ עם מרדכי כי המון העם חוטאים כלא זה וזה אמרו עם מרדכי ובזה בקש להשמיד את כל היהודים אש׳ בכל העולם שהו׳ מלכו׳ אחשורו׳ כי אין לך אבו׳ כאברון

הנפש׳ ואף שבדרך זו חסור מהם השגחת
השי״ת והם כלים מאליהם ח״ו ורע כי יצר
הרע מחטיא האדם בא׳מג׳ דברים אם
שמחטיא במעשה׳ או מחטיאו בעיון בא׳
מב׳ בפני׳ או שלא יעש׳ מה שעליו לעשות
או שיעשה יותר ממה שראוי לעשו׳ והכל
הוא רע כמו שאמר השי׳ לא תוסיף ולא
תגרע וכמו שאבא׳ א״ה הכל בספו׳ הנמשך
וכאן מגיד איך רצה להכשילו במעשה
והתחיל לטעון ולהראות פנים מזויפות
לכפור בהשגחות השי״ב בארץ והביא ראיה
מצדיק ורע לו שהוא היתד שסמכו עליו
כל הכופרים וזה אמרו:

בחודש הראשון הוא חודש
ניסן וגו׳ ר״ל שרב׳ זה
נודע מראשית השנה ועד אחרית השנה
שצדיק ורע לו ולכן אין לומר שמזלו הרע
גרם לו זאת כי אי אפשר שמזל שהוא
בשפלו׳ בחדש א׳ שלא יהא במעלה בשאר
חדשי השנה ומה שנראה שצדיק ורע לו
כל השנה מזה נראה שאין ההשגחו׳ בדבר
ואפש׳ שנקט ניסן ואדר יותר משא׳ חדשי
השנה כדרך שאמרו באדר אתה מת׳
וניסן אי אתה רואה׳ ופי׳ שאדיר התורה
ימות וניסיון לא יראה וכדרך זו התחיל
לקטרג הנה ולכן על דרך צדיק ורע לו
לומר שאי אפשר שיהא הדרך ההו׳ מצד
חודש ניסן ר״ל מצד חידוש הנסיון כמו
שאירע לאברהם אבינו ע״ה כי מה צריך
הקב״ה לנסות את האדם הלא הוא יודע
אם ישמור חקיו או לא׳ ואמר

בשנת שתים עשרה למלך
אחשורוש הפיל פור הוא
הגורל לפני המן מיום ליום ומחוד׳ לחודש
שנים עשר ר״ל שאמר שבוודאי לא יוכל
להיות בדרך אחר אלא שהכל נמנ׳ במספר
י״ב הן הימים׳ הן החדשים׳ הן השני׳ והכוכ׳
כי הכל נמסר למזלות הי״ב הקבועי׳ ברקיע
ולכן העולם כמנהגו נוהג ואמ׳ שהפיל פור
הוא הגורל ר״ל שאמר שזה חלקו וגורלו
הפך ממה שנאמר ה׳ מנת חלקי וגורלי׳
ואמר הוא חדש אדר ר״ל שעי׳ כן שהדבר
כן הוא נמשך מה שנעשה שהצדיקים
מתים ומוכים באדירו של תור׳ כמו שאירע
למשה רבן של נביאים שמרע״ה בז׳ לחדש
אדר׳ עוד פקד טפי ואמר

ישנו עם אחד מפוזר ומפורד וגו׳
ר״ל אם השגח׳ השי׳ בעולם
למה ישראל מפוזרים ומפורדי׳ בין העמים
בגלות עם שדתיהם שונות מכל עם
ושומרים המצות והתורה אין זה כי אם
ששכח אלהים את הארץ׳ ולכן אמר למלך
אחשורוש הידוע אין שוה להניחם לשמור
התור׳ והמצוה כי שוא עבוד אלהים ולכן׳

אם על המלך טוב יכתב לאבדם
ר״ל שיקבל עליו שלא לילך עוד
בדברים ההם מאחר שאינן מועילים רק
ישים תכליתו בעולם הזה לאכול ולשתות
ולילך אח׳ תאותיו ותשוקתיו אש׳ הגדולה
בהן הוא אסיפת הממון הרמוז הנה באמרו
ועשרת אלפים ככר כסף אשקול ע׳ עושי
המלאכה להביא אל גנזי המלך להכניס
אוצרות הון רב כי זה תכלית האדם ואין
חשבון בשאול אשר הוא הולך שמה׳
וכבר דרשו פרק קמא דמגילה על המן
ולחוטא נתן דעות לאסוף ולכנוס זה המן
הרע והוא נאות מאד לדברינו על כן ספר
טענות המן הרע׳ ואמר שאלמלא מרדכי
הנזכר לעיל היה המלך אחשורוש נלכד
ברשתו אשר טמן לו והיה סר למשמעתו
כמו שאמרו אלמלא הקב״ה עוזרו וכו׳ כמו
שכתבתי לעיל לזה אמר׳

ויסר המלך את טבעתו וגומ׳׳
ויאמר המלך להמן וגו׳׳ זה
מובן שהמשל בו שהמלך מודה לדבריו
ואמר והכסף נתון לך וגומ׳ ר״ל אף שלא
אקבץ ממון מ״מ העם עשה בו כטוב
בעיניך כי מה לטרוח בהנם בתורה ומצוה

אם מותר האד״ מן הבהמה אין כדברי המן
הרע׃

ויקראו סופרי המלך וגו׳ כבר
המשילו החכמים
הלשון לקולמו׳ הלב׃ ולזה אמר הנה שלא
די שאמר נבל בלבו אין אלהים אך הירה
כות׳ הדברי׳ בלשונו להוציא כחוץ ולדרוש
באגדות של דופי ברבים כי מאמר שמלך
אחשורוש היה מודה לדבריו מי ימח׳ בידו
אם לא מרדכי כאשר יספר לקטן׃ ואמר
שכתב הדבר ב״ג בניסן ר״ל דרך הלעגה
כדרך הרשע מה העבודה הזאת לכם כלו
כבר תם זכו׳ אבות י״ב נשיאים שהקריבו י״ב
ימים לחדש ניסן מיום שהוקם המשכן כי
היום י״ג בו׃ וכבר כתבתי ריש מגלה זו מה
הם השרים ועבדי המלך שהם האמורים
כאן באמרו אחשד רפני המלך וגו׳׃ ומה
הם המדינות והעמים ככתבם וכלשונם
ואמר שהכל נכתב ונחתם בטבעת המלך
ר״ל בהסכמת אחשורוש׃

ונשלח ספרים ביד הרצים
וגו׳ נראה שהרצי׳ ר״ל
החושים החמשה הרצים כל אחד להשיג
הרגישו׃ ולכן נקרא חוש מלשון חושה
לעזרתי ואמר שכל אחד יעש׳ מה שיחפוץ
בהפוך מה שנאמר עוצם עיניו מראו׳ ברע
וגומ׳ ואמר שזו היא סבה להרוג ולהשמיד
וגו׳ ואמר ביום אחד בשלשה עשר לחדש
אדר כבר באררתי מהו ר״ל בחודש אדר
שהוא לשון אדירו של תורה׃ ולכן אמר
שזה כולו סבה לכפור בהשגחת ובשא׳ כל
התורה שהם י״ג מדות או י״ג עיקרים שזהו
אמרו להשמיד וגומ׳ בשלשה עשר ר״ל
שההריגה והאבדון הוא זאת לכפור בי״ג
אלו אלא יש להאמין שהכל נמשך מכח
השנים עשר מזלות ולהאמין שזה הוא
אדר ושבחו של אדם וזה אמרו חודש אדר
ושללם לבוז ר״ל לשום תכליתו לשלול
ממון ולגזול ולבוז׃

פתשגן הכתב להנתן וגו׳ ר״ל
שיעשה כל אחד כמו
שעושה הוא חוטא ומחטיא הרבים להיות
גלוי לכל העמים להיות עתידים להתבונן
ביום הזה ולא במה שבא לעתיד כי אין
חשבון כשאול ואמר פתשג׳ הכתב להנתן
דת ר״ל להיות בחק ולא יעבור׃ וזה אמרו

הרצים יצאו דחופים וגו׳ ר״ל
שבקל נח אדם
להתפתות לרעה ובקל הדת נתן בשושן
הבירה שהוא כלל העולם כמו שפירשתי
לעיל ואמר והמלך והמן ישבו לשתו׳ את
משתה ושתי האמור למעלה וכל העיר
שושן נבוכה בעונותינו פי שחת כל בשר
דרכו על פני האדמה לולי יהיה הקב״ה
בעזרתי להעמיד מרדכי כמו שיסופר או
אמר שהעיר שושן נבוכה על העולם
בעצמו שבדרך זו היה העולם שב לתוהו
וכוהו אם אין הצדיק יסוד העולם והוא
מרדכי המקיימו ולזה מתחיל להראו׳ שכל
דברי המן הרע מעשה תעתועי׳ הבל המה
והכל טענות מזוייפים׃

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה
ויקרע את בגדיו רוצה
לומר הניח תחילה דרכי התשובה שצריך
האדם לעשות ולבקש מלפני המלך הקב״ה
שישמריהו מטענו׳ המן הרע לבלתי ימשו׳
אחריו׃ וכדרך שאמרו הבא לטה׳ מסייעין
אותו ולזה אמר שמרדכי יעץ לאדם לילך
בדרכי התשובה על מחשבות רעות כאלו
וצוה לקרע בגדיו ולהלביש שק ואפ׳ שהם
מדרכי התשובה וכמו שאמר רבי אילעאי
מי שרואה שיצרו מתגבר עליו ילביש
שחורים כו׳ וכן נאמר באנשי נינוה ויקראו
צום וילבישם שקי׳ ונו ויכס שק וישב על
האפר וגם כי לפי פשוטו של דברי המגילה
כל אלו הדברים אינן מורה אלא על דרכי
התשובה׃ וזהו אומר גם כן ויזעק זעקה
גדולה ומרה על עונותיו ויבא להתפלל

בתחינה ובתפילה לפני שער השמים שהוא שער המלך׳ כי אין לבא וגומר ר״ל יבא עם התפילה והתחינ׳ לפני שע׳ המלך והוא התשובה האמתי׳ אבל בשק אין לבא בשער המלך כי אינו תשובה אמתית כמו שנאמר קרעו לבבכם ואל בגדיכם וכמו שאומרים אין שק ותענית גורמים׳ ולכן אמר שעמד מרדכי לקדש הש׳ בכל מקום שרצה המן להחטיאו ועשה שכל ישראל מקטנם ועד גדולם ישובו בתשוב׳ שלימה ויתאבלו על עונותיהם ובכל מקום שיגיע דברי המן הרע להסיתן ולהדיחן יהי׳ מיד שק ואפר יוצע לרבי׳ לשוב מיד בתשובה ולא למשוך אחריו כלל ומעתה יתחיל לסתור טענותיו המזוייפות ואמר

ותבואנה נערות וגומ׳׳ רצה בזה כי מה שטען המן הרע מסלוק ההשגחות ממה שרואה צדיק ורע לו זה אינו ראיה של כלום כי הטענות על זו הוא׳ ותבואנה נערו׳ אסתר ויגידו לה דברי מרדכי ועל מה שטען מפיזור ישראל בגלות׳ טענו׳ על זו הוא ותתחלחל המלכה מאד כאשר אבאר אי״ה וזה כי כבר דרשו ז״ל צדיק ורע לו הוא צדיק בן רשע׳ ונ״ל אני כי חכמי הקבלה פירשוהו בסוד גלגול צדיק בן רשע שהיה רשע מקודם׳ לכן ועצת הראשונים הוא טובל׳ מ״מ נראה לי לפי פשוטו יתיישב יותר והוא מורה על גדולת חסדי יי׳ יתב׳ כי הוא מבואר כי כל מציאות טוב והעדר רע׳ ואף שאמרו נוח לאדם שלא נברא משנברא היינו בסתם אדם שלא נודע אם יהיה צדיק אם לאו כי אפשר שיחטא ואז המציאות רע לו׳ אבל כשיהיה צדיק אשרי לו ולדורו וזה מבואר ומעתה אם אדם רשע מחויב כרת וחייב שימות מיד ועתיד להיות צדיק יוצא ממנו אם ימיתו הש׳ הצדיק יהיה נעדר גם הש׳ אי אפש׳ לותר על חטאת הרשע׳ כי האומר הקב״ה וותרן הוא כו׳ א״כ אי אפשר מבלעדי שתק׳ כדי יפקוד עון אבות על הבנים כמו שעשה במעשה העגל כי אלו כלה אותה כרגע כל הצדיקים שיצאו מהם לא באו לעולם׳ וע״כ הוכרח המשפט אלהי׳ לחלק העונשים על האבות ועל הבנים והוא גודל חסדי הש׳ שלא לכלות צדיק מן הארץ ובאמ׳ שסוד זה נגלה למרדכי בהיות כי דוד לא המית את שמעי בקללו אותו קללה נמרצת כדי לצאת ממנו מרדכי וישתבח בעל הרצון הקב״ה אשר כל משפטיו אמת ויודע דרכי עונשים המשפט אל אמונה ואין עול וזה רמוז בכאן ותבואנה נערות אסתר ויגידו לה וגו׳ כמו שכתבתי למעלה כי האב והאם והמשפחה יש להם שייכות בחומר כי הם נותני׳ החומר ובעל הצור׳ ית׳ נותן הצורות כמו שאמרו ג׳ שותפין באדם׳ ולזה אמר שצדיק ורע לו הוא חסדי הש׳ שהמתין לרשע כדי שיבאו נערות אסתר וסריסיה שהם משל על הצדיקים הבאים מן הרשע׳ ולכן קראו נערות אסתר שהיא החומר׳ ולכן קרא הבנים והבנות הנמשכים מן החומר נערות אסתר וסריסיה ויגידו להם העונשים הראוים לבא על הרשע ולולי זה לא היה הצדיק נמצא׳ וכבר בארתי שלשון הגדה האמור במגילה זו רוצה לומר המשכת העניין׳ ועל טענות השני׳ שהיא טענות הגלות אמ׳ שהסבה בזו היא שתתחלחל המלכה ר״ל להכניע החומר בעול השיעבוד ולהסר את לבבם הערל וקושי ערפם בעבודת הגלות וזהו הסבה כמו שביארו בבית טעם הגלות וזהו אמרו כדי שתתחלחל המלכה מאד ותכנע את לבבה׳ ומעתה מאחר שטענות המן הן מזוייפות׳

ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל׳ ר״ל כי החומר קשה לו לפרש מהענוגותיו כי צריך לו הכרחי ולכן אמר

אמר שאסתר חשבה לו לשלוח בגדים
נאים להסיר השק מעליו שלא יענה נפשו
ביותר מדי כי נלאתה כלכל ולא קבל כי
באמ׳ מרדכי שהוא השכל רואה את הנולד
ומתירא פן החזור הטומאה לבער רוצה
לומר שיצר הרע אם יתן לו מעט מנוחה
ישוב לטעון עליו ויטנו מדרך טובה · על
כן רצה לכלות רשעים מן הארץ לגמרי
ולא רצה לשוב משקו ותשובחו עד
שימסרו לו מן השמי׳ היצר הרע בידו וכבר
נודע מדרשם ז״ל שדרשו שאנשי כנסת
הגדולה נמסר היצר הרע בידם כמוזכר
במסכת יומא · ואמר

ותקרא אסתר להתך וגומ׳
כבר ידעת אמרם
שדניאל הוא התך ונקרא שמו התך שכל
דברי המלך נחתכים על פיו והכוונה על
כח השופט הנקרא דניאל מלשון דין ועל
פיו נחתכים כל דברי יצר הרע ויצר הטוב
כי הוא מכריע ביניה׳ ולכל דבר אשר יסכים
נעשה ונדון על פי הרוב כי אם יסכים ליצר
טוב הוי שנים לגבי אחד וכן בהסכימו עם
הרע ומעתה שאסתר ר״ל החומ׳ קרא לכח
לשפוט ביניהם ותצויהו על מרדכי לדעת
על מה זה ועל מה זה · הלא הוא בעצמו
צוה עלי׳ אשר לא תגיד אחר השכל לגמרי
ותטול התכרחי לה · ומעתה על מה דברי
הצומות והענויים האלה · ולזה דרשו ז״ל
פרק קמא דמגילה ששלחה אליו שמא
עברה על דברי תורה שנאמ׳ מזה ומזה
הם כתובים · וזהו שנ׳ לדעת על מה זה ועל
מה זה וגומ׳ והוא מבואר על פי כוונתינו:

ויצא התך ר״ל שיצא לשפוט
בדבר׳ · ואמר אל רחוב
העיר אשר לפני שער המלך ר״ל להתבונן
הדברים שעושים היהודים ברחוב העיר
כמו שאמרו בתעניות שהיו מוציאי׳ התיבה
אל רחוב העיר ומתפללין שם נגד שער
השמי׳ שהו׳ שער המלך על מה נפלו אותן
הדברים שמתענה ומסגף עצמו כל כך כי
גם עוכר שארו אכזרי ·

ויגד לו מרדכי וגומ׳ ואת פתשגן
וגו׳ · וכבר ידעת מה
שכתב הרב המורה בשמונה פרקיו כי
רפואת הנפש כרפואת הגוף ואם יחלה
ויתחמם האדם יותר מדאי צריך הרופא
ליתן לו מאכלים קרים לקררו יותר מדאי
להעמידו במזג השוה · כן בחולי הנפשות
שאם נטה אדם אחר מדה רעה צרי׳ האדם
להטו׳ את עצמו אל קצה השני עד שיעמידו
אחר כך בדרך האמצעי · ונראה שלזה
כוונתם במסכת תענית במעשה שסופ׳ שם
פרק סדר תעניות אלו רבי מני הוה שכיח
קמיה דרבי יצחק בן אלישב אמר לא
מקבל דביתהו עלויה אמר ליה מה שמה
חנה שמא תתיפה חנה נתיפתה קא מרדה
עלי תחזור חנה לשחרוריתא וחזרה חנה
לשחרוריתא · ומבואר שזה המאמ׳ כפשוטו
הוא נמנע להאמינו שיעשה השי׳ נסים
מפורסמים לשנו׳ טבע הבריא׳ כדי למלאות
תאותו של ר׳ מני שתתיפה חנה או משום
שמרדה עליו תחזור לשחרוריתא אלא
שהכוונה בזו מה שאמרתי עניין רפואת
הנפש כי כנוי דביתהו הוא משל לחומ׳ כמו
שהמשכנו הספור בזו עד הנה ור׳ מני היה
אומר לרבי יצחק שהיה בו איזה פחיתות
שלא היה יכול לכבוש יצרו בדבר ההוא
ושאל לו איזה מידה היא ואמר ליה חנה
ר״ל הקנאה וקראה חנה להיות מפורסם
בה בקנאתה אשר קנאה את צרתה פנינה
בעבור הבנים ואמר ליה התיפה חנה ר״ל
יעץ לו בדרך המוזכר לעיל ר״ל שיתרחק
מקצת הקנאה לגמרי אל קצה השני ולא
יתקנה בשום אדם אפילו במקום שהקנאה
טובה כמו שאמרו קנאת סופרים תרבה
חכמה והכל כדי להרחיק מן הקנאה ·
ואמר ליה קא מרדה עלי המוזכר רוצה
לומ׳ באש׳ הרגיש ר׳ מני בנפשו כי מעכשיו

יוכל לעמוד בדרך אמצעי ולא יטה עוד
לקנא׳ הפחותה אמר שאם יטה עוד וירגיל
נפשו בהרחקת הקנאה יקנה הקצה השני
וימרוד עליו לגמרי ולא יקנא כלל וג׳ זו
דעה רבה היא כי דרך הממוצע הוא הישר
על כן אמר רבי יצחק שמעתא יוכל לחזור
במקצת לשחרוריתא וילך בדרך האמצעי
כי מעתה לא יטה עוד לא׳ הקצוות׃ וכן
אמר מרדכי להתך אף כי אמת שבתחילה
צוה עליה שלא תגידי מ״מ אחרי כי המן
הרע רצה להחטיאם ואת פרשת הכסף
וגומ׳ ופתשגן וגומ׳ כמו שמבאר הכל לעיל
בדברי המן וכמעט הלכה אחריו כמו שנ׳
ויסר המלך את טבעתו וגו׳ כאשר פירשתי
צריכ׳ מעת׳ להתרחק לגמרי אל קצה האחרון
להבדל זמן מה מצרכי הגוף׃ אף ההכרחי
לסגף נפשו בעינויים וצומות עד שתתרחק
קצת מעצת המן ותשאר אחר כך בדרך
האמצעי ואמר שתצוה עליה לבא אל המלך
להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה ר״ל
שתסכים עמו להתפלל ולצום לפני מלך
מלכי המלכים ית׳ ויכפר לה על מעש׳ המן
ויבא התך ויגד וגו׳ ר״ל שהתך הנזכר ראה
דברי מרדכי ומענותיו כי נכונים הם ויגידו
לאסתר לשמוע גם טענותיה׃

ותאמר אסתר להתך וגומ׳ כל
עבדי המלך ועבדי
המלך ועם מדינות המלך וגו׳ ראה טענות
אסתר שהוא החום׳ רבה היא מאד כי כבר
ידעת מה הם נערי המלך כדרך שבארתי
למעלה שהם איברי האדם וכוחות הנפש
וכבר כתב הרב המורה ז״ל פרק לב׳ חלק
ג׳ כי אי אפשר לצאת פתאום מהפך אל הפך
ולזה אי אפשר לפי הטבע שיניח כל מה
שהרגיל פתאום כו׳ ולזה טענת אסתר
נגד מרדכי׃

כי כל עבדי המלך ועם מדינות המלך
יודעי׳ כי אין יכולת בחום׳ לבא פתאו׳
אל המלך ר״ל שרוצ׳ להכריח נפשו להשיג
יות׳ מדאי ולהשתמש ברגע אח׳ במושכלות
ולהניח החום׳ ומעשיו שהרגיל עצמו אחת
דתו להמית ר״ל שממית נפשו בזו כמו
שאמרו על בן זומא שהציץ ומת ובן עזאי
הציץ ונפגע וישתבש במעשיו אם לא ילות
אליו עזר האלהי שהוא אשר יושיט לו המלך
שרביט הזהב כמו שבאר בארוכה הרב
המורה חלק א׳ פרק ל״א ופרק לב״ ביאור
ארוך׃ ולזה מתאוננת על מרדכי שאיך
תעשה היא אשת המלכה ואני לא נקראתי
לבא אל המלך זה שלשים יום׃ ר״ל שזה
שלשים יום שמרדכי סוגף עצמו בתעניות
ובעינויים וסיגופים כאלו היה מרדכי שכל
נבדל אינו נקשר כלל בחומר והגוף׃ ואף
אם יחלה הגוף יכול עמו׳ וזה אינו כי המלך
אחשורוש הוא שכל היולני הוא כח קושר
מרדכי באסתר׃ ולזה אמרה שזה שלשים
יום לא נקראת אל המלך לעסוק בצרכי
הכרחי גופה להעמיד המלך עמה׃ וכבר
ביארתי לעיל שלהעמיד הגוף ולעסוק
בהכרחי הוא עצת השכל׃ ולזה אמרה
אסתר כי מאחר שלא עסקה בצרכיה כל
זמן הזה לא נקרא׳ אל המלך לילך בעצתו
להבריא נפשו כדי שיוכל המלך שהו׳ השכל
ההיולני לעמוד עמה ונקט במשל זה
שלשים יום כמו שנאמר ובכתה את אביה
ואת אמה ירח ימים׃ גם ימי הספד היורה
ראוים הם שלשים כמו שנאמר ויבכו בני
ישראל את משה שלשים יום ור״ל מאחר
שעשתה את שלה והראוי לה מעתה לא
תוכל להתאפק לענות את נפשה עוד כי
שמא תמות בלא עתה׃ ומה שאמר אשר
לא יבא אל המלך אל החצר הפנימי רוצה
לומר שילך בהחלט אחר קניו׳ המושכלות
הנמשלות לחצר הפנימית ר״ל פנימיות
החצר שהוא השכל כמו שבארנו לעיל
במקרא של בחצר גינת ביתן׃

ויגידו למרדכי וגומ׳ לא אמר
שהור התך להגיד דברי
אסתר

אסתר ל״א אמר ויגידו ר״ל שנתקבצו כל כחות הנפש לסתור טענית מרדכי כי היה נראה להם טענו׳ת אסתר כי טובה היא ולכן כולם בהסכמה אחת הסכימו עם אסתר והגידו דבריה למרדכי:

ויאמר מרדכי להשיב את אסת׳ אל תדמי בנפשך וגו׳ ר״ל אף כי האמת אתה מ״מ צור שעה שאני ולכן אף שאם כדבריה כך הוא שקשה עליה הדבר מוטב שתמות זכאי ואל תמות חייב לתת יד לפושעים שהוא המן הרע וכחותיו כי אף אם לא תעשה כדבריו לא תמלט ותמו׳ מיתת הגו׳ והנפש והוא העדר הכרוך בעקבי כל חי׳

כי אם החרש תחרישי ולא תשמע עוד לעצתו עד שתבריח היצר הרע לגמרי רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקו׳ אחר ר״ל בסוד הגלגול כי הנפש יש לו תקנה אף לאחר מותו שיחזור לימי עלומיו ואמרו ליהודים כי סוד העיבור אינו נוהג רק בישראל ואמר ואתה ובית אביך תאבדו כי אין לחומר תקנה רק הגוף כלה ואמר ומי יודע אם לעת כזאת הגיע למלכות ר״ל ומי יודע אם לא תבער הרע מקרב הארץ לגמרי אם לעת אחרת יהא בידך להכריחו כי בפעם אחר יוסיף להחטיא אך והמשך אחריו לגמרי על כן מוטב לבחור ברע המועט דהיינו העינויים הנזכרים ראשונה כדי לזכות בטוב הרבה דהיינו לכבוש היצר הרע לגמרי׳

ותאמר אסתר וגו׳ לך כנוס וגו׳ ר״ל שגם היא מעתה מוכנת לעשות דבר מרדכי לצום ולהתענות לעשות רצון קונה בכל אשר יהפוץ מרדכי ואמר שיכנוס כל היהודים בידוע כי תפילת רבים נשמעת ומה מאד נפלא אמ׳ אני ונערותי אצום כן ולא אמרה נצום כן כי היא ונערותי אינו אלא אדם אחד בכללו כמו שבארנו למעלה ואמר ובכן אבא אל המלך הקב״ה אשר לא כדת המוזכר למעלה ומעתה עשה מרדכי ושאר היהודים שהם אנשי כנסת הגדולה ובקש שימסור היצר הרע בידם כמוזכר בגמרא דיומא וכן כמשל שלנו אמר שכל מי ששמו מרדכי יש בידו שכל נקנ׳ עושה ככל אשר צותה אסתר ר״ל כאשר נתנה רשותה אסתר למשך אחריו בצומו׳ ושאר דרכי התשובה׳

ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר וגו׳ מלשון מלכי יושפר עליך׳ ר״ל שלבשה אסתר עצת מרדכי ואמ׳ שזה הוה ביום השלישי כי מלת יום נאמר על הזמן כמו שבארתי לעיל בפסוק ימי׳ רבים והזמן נחלק לג׳ חלקי׳ עבר׳ הוה ועתיד׳ ועל כן אמר כי בזמן הג׳ ר״ל בהתבוננה על העתיד שאי אפשר לקיים בעולם הזה:

ואי אפשר בעולם הבא לקיים רק בנשמה הנשארת אחר כלות הגוף אם כן ראוי לה שתשמע לעצתו ותלבש מלכות׳ ותעמוד בחצר בית המלך הפנימי׳ והוא חצר בינת הביתן ר״ל הבנת השכל כמו שפירשתי למעלה נוכח בית המלך הוא ביארו רוצה לומר כי חצר בית המלך הפנימי הוא נוכח בית המלך וזהו אמת שהשכל הוא נוכח החומר שהוא בית המלך ונוכח הוא מלשון נוכח יאמר ה׳ ור״ל כי השכל מוכרח החומר להדריכו בדרך ישרה׳ ור״ל בכל זו כי הסכימו החומ׳ והשכל שינהגו עצמן בהנהגת ישרה וילבשו שק ואפר לשוב בתשובה שלימה עד שיבערו המן הרע מן הארץ ומעתה אמר שהמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נוכח פתח הבית׳ ר״ל שבזמן שהגיע האדם למדרגה זו אז ראוי לומ׳ עליו שיוש׳ על כסא מלכות לא כימים הראשונים שנא׳ בשבת המלך וגו׳ כשבת ולא יושב ישיבה שאינה ישיבה וזה מבואר׳ ואמר שהוא יושב נוכח פני הבית׳ ר״ל שכל כוונתה מעתה להתחנן

ולהתפלל

ולהתפלל נגד שער השמים שהוא פתח בית אל ית' כמו שבארנו למעלה ·

ויהי כראו' המלך וגו' כבר כתבנו לך לעיל אמרם שכל מקום שנאמר במגילה זו מלך סתם משתמש קודש וחול · ולזה אמר כאשר רוא' המלך העליון ית' שהכין האדם עצמו לטהר מיד מסייעין אותו מלמעלה ומגיע לו שרביט הזהב שהוא העזר האלהי כמו שבארנו למעלה · וראה מה נפלא עניין זה כי אסתר ההיפוך של ושתי כי היא באה מעצמה אל המלך ולהפוך מושתי שלא באה אף על ידי שלוחים: וחוזר ומספר במלך התחתון כשיש לאדם אשה כזו הנקראת אסתר · מעתה אין צריך לדאג שמא יחטיאו כמו שאמר שלמה הע"ה בטח בה לב בעלה ומעכשיו מותר להניח לילך בדר' האמצעי ליתן לה ההכרחי כי לא תחטא עוד כמו שבארנו לעיל מעניין רפואות הנפש וזהו אמרו

ויאמר לה המלך מה לך אסתר וגו' אמר עד חצי המלכות ותעש כי באמת צרכי החומר ההכרחיים הם חצי המלכות ולא יותר להיות חציו צורה והוא שכלי אינו צרי' כצרכי החומר:

ותאמר אסת' אם על המלך טוב יבא המלך והמן וגו' ראה מצניעו' וחסידו' אסתר המלכה כי אף שנתן לה לשאול' עד חצי המלכו' לא שאלה דבר רק כל כוונתה לשם שמים · וזה כי המשתה זו שעשתה אסתר שהמלך והמן הידועים מסובי' בו הוא סעוד' מצוה סעוד' שתלמיד חכם מיסב בה והאוכל ממנה כאלו נהנה מזיו שכינה · וכבר ביאר זו בארוכה החכם בעל העקידה פרשת ויחי שער לב" אמר ז"ל האיש הנלבב כל ימיו אוכל מסעודת מצוה שאין כוונתו בלחם אשר הוא אוכל רק לחברות גופו להיו' נכון ומזומן לעבוד' הנפש החכמה והוא אמרם כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם מיסב בה כו' · והתלמיד חכם הוא הנפש והשכל המתעצ' באדם אשר אין כיון החכם כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך אם בעל נפש אתה · ר"ל כי תשב ללחום את מושל שהוא כח המתאוה אשר הוא מושל בך · בין תבין את אשר לפניך שהו' השכל אם בעל נפש אתה שאם אינך בעל נפש אין לפניך כלום שתצטרך לשמור מפניו כשתתבונן בזו · ושמ' סכין בלועך מלאכול דברים האסורים · ולזה אמרו שהאוכל על זה האופן עם שהמאכל הוא חומרי יחשב לו לרוחני ונהנה ממנו כאלו נהנה מזיו שכינה · ע"כ לשון החכם · וכן אמר' אסתר בכאן כי אינה מבקשת שום סעודה רק משתה שהמלך שהוא השכל ישב בראש ויהנה ממנו תחילה דהיינו בכוונת המצות אשר נעשים בסעודה ההיא · הן מצד שכוונה בסעודה היא לחברות גופה · הן מצד הברכות שעושין על המאכל · הן מצד תורה שמדברים על השלחן · כי מכל זו יהנה השכל · והמן גם כן יהנה ממשתה זו כי על כל פנים החומר שהמן נתלה בו ג"כ יאכל וישבע מן הסעודה הזו' במקרא כי עיקר הכוונה אינו על המלך רק שגם השטן יבא בתוכם ומה נפלא דבר זה שלא זמנה לסעודה רק המלך והמן כי כל שרי המלך הם בכלל ואין בפר' לא מה שבכללי ·

ויאמר המלך מהרו וגו' זה מבוא' שהמלך חסכים לדבריה כי טובים המה:

ויאמר המלך לאסתר במשתה היין וגו' · כבר ביארתי זה למעלה רק שהוסיף הנה לומר כי אמר לה במשתה היין להוסיף מעלת' כי אף שידוע שהיין על הרוב גורם רעה לעולם באמרם כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין מ"מ יודעת להשתמש בו כראוי לצא' ממנו בשלו' ושלא ישתה ממנו רק הצריך לו

לו להברות גופו כמו שאמרו חמר׳ וריחני
פיקחין׳ ולכן אומר שאף במשת׳ יין בוטח
בה בעלה שלא תעבור חקו כגבר עברו׳ יין

ותען אסתר ותאמר וגומ׳ . אם
מצאתי חן וגו׳ אשר אעשה
להם ומחר אעשה כדבר המלך׳ רוצה
לומר שמעתה אינה מבקשת כל ימיה רק
סעודת אלו כהיום כמחר דבר יום ביומו
והכל כדי לעשות דבר המלך׳

ויצא המן ביום ההוא וגו׳ הותם
במקר׳ זה כל הספור מהמן
עד הנה להורו׳ שכל מה שהמן הרע הידוע
מושל אינו מושל אלא על שאר כחורת
הנפש התלוי בחום׳ אמנם על שכל הנאצל
אין לו שום שולטנו׳ עליו כלל כמו שאמרו
הק״בה שוחק על גמל ורכבו ולזה אמ׳ יצא
המן׳ וכבר ידעת אמרם להיכן יצא׳ יצא
לתרבות רעה וזה יציאת המן גם כן׳ ואמר
שמח וטוב לב כי ידוע מדהכו של יצר הרע
להמשיך האדם בלב טוב בשמח׳ ומשתה
תמיד הפוך ממה שנאמר ובכל עצב יהיה
מותר רק בראות מרדכי יושב בשע׳ המלך
שהוא שער השמים להתפלל שם ולא קם
ולא זע להיות נכנע לפניו כמו שבארתי
שמרדכי שהוא השכל הנקנה שוחק עליו
אז מלא המן חמה׳ ומעתה זה התחיל ספור
אחר מתחבולו׳ המן הרע וזרש אשתו אמר

ויתאפק המן ויבא אל ביתו וגו׳
ר״ל כי מאחר שראה
שמרדכי לא קם ולא זע מלפניו ושאסתר
היתה הולכ׳ בעצתו ולא היה יכול להחטיאו
במעשה כי היה יודע להזהר מפניו׳ מעתה
התאפק מלהחטיאו עוד כדברים אלו ויבא
אל ביתו זו אשתו ויקרא לכל אוהביו ולזרש
אשתו וכבר כתבתי לעיל כי זרש מור׳ על
כח המדמה שהוא הנחש שרכב עלי׳ סמא
במעשה בראשית הנקרא בספור זו המן
ורצה ליטול עצה מאוהביו ומאשתו
להחטיא האדם במושכלת כי כבר ידעת

מאמר הרב המורה פרק שלשים חלק ב׳
שאמר כי קללת חוה הוא ישופך ראש
ואתה תשופנו עקב׳ רוצה לומר היותה
מנצחת לו בראש והוא מנצח לה בעקב כי
המדמה מנצח לשכל בעקב כמו שהנשוך
בעקבו לא יוכל לרוץ ולמהר ללכת כן מי
שהו׳ בעל דמיון לא יוכל במהרה להשכיל
המושכלות׳ עכ״ל׳ ולזה בא המן לזרש
אשתו להיו׳ לו לעזר כנגדו להטעו׳ האדם
בדמיונו שלא ישכיל הטוב כלה במהרה׳
ולזה אמ׳ שספ׳ להם מה שאירע לו כשרצה
להחטיאו במעשה שהסיתו בכבוד עשרו
לילך ולאסוף ממון כמו שבארתי לעיל
באמרו ועשרת אלפים ככר כסף׳ גם שרצה
להחטיאו לשום תכלית קניין המעלה
והכבוד׳ זהו רוב בניו׳ ואמר שאף שגדלו
המלך הקב״ה להיותו נשוא וגבוה מכל
כחו׳ הנפש שהם שרי המלך כמו שכתבתי
לעיל בפסוק אחר הדברים האלה גדל וגו׳

ויאמר המן אע״פכ לא הביאה
אסתר וגו׳ כאשר בארתי
לעיל שאסתר הביאה המלך והמן אל
המשתה שזהו סעודת מצוה ואלו היתה
אסתר קורא לאחד בלא השני לא היתה
סעודת מצוה כי שניהם צריכים להיות
בסעודה זו להברו׳ גופו ולקיים השכל ולכן
מתאונן המן על רוע מזלו כי כל זה אינו
שוה לו כי זה אינו דרך שלום להיו׳ האדם
צדיק ומתחנן לאלהיו׳ ומרדכי יושב כנגד
שער המלך שהוא שער השמי׳ ולכן ביקש
מהם עצה להמציא לו תחבולה שיוכל
לנמור מלאכתו ולהחטיא האדם׳

ותאמר לו זרש כי יחטיאו
במדמות שלו
וימשיכו אחר הדמיון ובזו ימנע מלהשיג
מושכליו כראוי ואמר שיעשה עץ גבוה
חמשים אמה׳ ר״ל כי ידוע אמר׳ כי חמשים
שערי בינה הם בעולם ומ״ט נמסרו למשה
בסיני שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים׳

מחיר יין ח א ל ז ור״ל

ור״ל בזו כי ידמה שיוכל להשיג יותר ממה
שבח שג׳ האדם להשיג ובזה ישתבש האדם
במושכליו כמו שכתבתיו למעלה: ובבקר
אמר למלך שירתלה למרדכי עליו רוצה
לומר שיחקור בהשגרת אלו ובזו ר״זוכל
להחטיאו ואז תגרו׳ שאח״כ יחטא במעשים
להמשיך אחר הגשמיות ותבא אל המלך
אל המשתה שמחה וטוב לב כל יום תמיד
כי אחר שנשתט׳ השכל ישתבשו המעשים
וכזה אירע לאצילי בני יש׳ שטעו בהשגתן
כמו שנאמר ויראו תחת אלהי ישראל וגו׳
ויחזו אלהים ויאכלו וישתו כמו שהאריך
בזה הרב המורה פרק ה׳ חלק א׳ ויטב הדבר
בעיני המן ויעש העץ באופן שצוהו זרש׳
ובאמר׳ שזו היא תחבולה גדולה להחטיאו
לולי ה׳ היה לאדם להעירו משנ׳ תרדמותו

בלילה ונעיר מסכלותו וזה אמרו
ההו׳ נדדה וגו׳ ר״ל שראה
את הנולד כב׳ שכוחותיו
רצו להכשילו לולי מרדכי היהודי לכן לא
רצה להמשי׳ אחר שום כח רק אחר השכל
שהוא מרדכי בהחלט׳ לכן צוה להביא
ספר הזכרונות וכבר כתבתי לעיל בפסוק
ויכתב בספר דברי הימים מה הם אותם
הספרים׳

וימצא כתוב אשר הגיד וגו׳ כבר
בארתיו לעיל בפסו׳ קצף
בגתן ותרש וגו׳ ויאמר המלך מה נעש׳ יקר
וגו׳ ר״ל אם נעשה רושם בראשונה כשנצח
מרדכי שאר הכחורת כי אז לא הירת המן
חוזר וניער׳ ואמרו לו שאר הכחות לא
נעשה כי אף שתלו המשרתים על העץ
מכל מקום נשאר המן בתקפו׳ ולזה הרים
ראש עכשיו וזה אינו מספיק׳

ויאמר המלך מי בחצר וגו׳ כבר
ידעת אמר׳ ז״ל שהמלאכי׳
נראו לו כאנשים וקצצו לו אלונות ואמרו
שהמן צום לעשו׳ כן כמו שתרג׳ המתרגם
לקמן בפסוק והמלך קם בחמתו׳ וכבר
ידעת משלם באמרם ז״ל מי שמשתבש
בהשגותיו שהוא קוצץ בנטיעות׳ ואמר
שמלאכים היו קוצצים אלו׳ וכבר ידעת
שתוף שם מלאך שכל כחות הנפש נקראי׳
מלאכים כמו שבאר הרב המורה בארוכה
חלק ב׳ פרקו׳ ולכן אמר מי בחצר שהוא
השכל לשבש השגתי:

ויאמרו נערי המלך שהם
הכחורת נפשו שהמן
הוא המעכב כי אף שהמדמה נקרא זרש
מכל מקום לולי כח המתעורר שרוכבים
עליו המעוררו לחט׳ לא היה יכול לעשות
מאומה׳

ויבא המן ויאמר לו המלך וגו׳
כבר מבואר מהו המלך
והמן רק שכל אמירות אלו היה במחשבה
לבד כמו שנאמר ויאמר אל לבו כי לא
היו בכל דברים אלו אמירה או דבור חוץ
לנפש׳ ולזרת אמר ויאמר המן בלבו למי
יחפוץ המלך לעשות יקר׳ ר״ל שחושב כי
הוא הערים מכל חית השדה שהם כחות
הנפש כמו שבארתי לעיל ושהאד׳ ימשוך
אחר דמיונו ולא אחר השכל ואף כי זרש
היא הדמיון והמן המתעורר בעל באשתו
ואשה בבעלה להקרא בשמו׳ ודע כי
מחלוקת גדולה נפלה בין כת המדברים
הנמשכי׳ אחר כח הדמיון ובין הפילוסופים
האמתיים אשר משכו עצמן לאחר השכל
כמו שספר הרב המורה חלק א׳ פרק ע״ג
אמרו ז״ל היות כל מה שמנוהו המדברים
מן הנמנעות בלתי מצויים בשום פנים׳
והיות מה שקראוהו אפשר מצוייר הוא
מאמר אמתי אלא שהפילוסופים אומרים
שזה שקראוהו נמנע להיותו בלתי מרומה
ואשר קראו אותו אפשר להיותו מדומה׳
וזה היות האפש׳ אצליכם הוא אפש׳ ודמיון
לא אצל השכל כו׳ הנזכ׳ בזו תכחנו המחויי׳
והאפשר והנמנע פעם בדמיון ולא בשכל
כו׳ וכתב עוד, דע כי יש דברי׳ רבי׳ כשי בהנם

אד׳ בדמיונו לא יצויירו׳ כלל׳ אבל ימצ׳ המנ׳
דמיונם בהמנע ההקבץ ב׳ הפכים בנושא
אחד ואח׳ כן יתאמת במופת מציאו׳ הדבר
ההוא הנמנע לדמותו והוציאו המציאות
כו׳ לזה אמ׳ כי המן הרע הסית למלך לילך
אחר דמיונותיו ולעשות לו יקר וגדולה
לבחון המחוייב והאפש׳ הכל מצד הדמיון
ולכן אמר שיביאו הלבוש והסוס על יד
איש וגומ׳ · לבוש הוא גוף האדם כי כח
הפנימי נקרא אדם וגופו הוא הלבוש כמו
שבאר הרק״נט פרש׳ בראשית וכבר נאמר
ותחת כבוד □ יקד כיקוד אש וגופן
היה קיים ונשמתן נשרפ׳ וקרא לגוף כבודם
כמו שקרא רבי יוחנן למנא כבודתא וזה
מבואר · והסוס הוא כח החיוני אשר רכב
עליו המלך שהוא כח השכלי · וכבר משלו
בזה באמרם □ שהנחש כגמל וסמאל רוכב
עליו · וקראו סוס להיות מפורסם שרוכבים
עליו המלכ׳ והשרי׳ כי בידוע גם הוא מלשו׳
שוש ישיש כי השמחה והאבל תלויי׳ בכח
זו · ואמר ואשר נתן כתר מלכות בראשו
הוא השכל בעצמו שיש לו כתר המלכות
וזה כי כתר נאמר על כל א׳ מסבב ומקיף
הכל כמו שהכתר יסבב הראש מלשון
אבירי בשן כתרוני · וזה הסוד רמז אליו
החכם הנרבוני בפי׳ למורה חלק ב׳ פרק ו׳
ומצאתי שכתב חכם אחד שלא רמזו רז״ל
שתפילתן של צדיקים עולה ונעשה כתר
להקב״ה כי כאשר יתאחרו שכלם עמו ית׳
הוא יקיפם בכתר · ומזה אמרו ע׳ סנדלפון
עמד אחורי המרכבה וקושר כתרי׳ לקונו
והוא אופן אחד בארץ יקבל כל הצורות
המקיפות את החומרים בכתר · ודע זה כי
כל הכתרים יתאחרו בכתר זה הנרמז הנה
עד כאן לשון החכם · ומה מאד נאורת
לכוונתינו כי השכל ניתן כתר המלכות
בראשו להיו׳ מקיף בשכלו הסבו׳ הכוללות
והצורות הסובבים בכתר ולזו אמר ואשר
ניתן כתר המלכות בראשו ולא אמ׳ שיתנו

כתר מלכות בראשו כי השכל ניתן כתר
המלכות בראשו · והוא מבואר כי בכל זה
אין לדמיון השגה בזו כי אין לדמיון רק
דברים מושגים לחוש שהם פרטיי׳ כאשר
זו ידוע לכל מבין · ומעת׳ אמר המן שהמלך
יתן כל זו לאיש אשר חפץ ביקרו דהיינו
המן הרע בעצמו · וילבישו על ידי אחד
משרי הפרתמי׳ וגו׳ שהם כחות הנפש הוא
כח הדברי ושהם יסכימו כול׳ להכנע מפני
כח המדמה ולשפוט הכל אחר הדמיון
לשפוט בו המחוייב והאפשר והנמנע׳
ויקראו לפניו ככה וגו׳ ר״ל שיתפרסם □ כפי
כל שהכל משועבד להמן הידוע:

ויאמר המלך להמן וגו׳ וכל
מקרא זה מבואר כי
לא הלך המלך אחר עצת המן לא צווהו
להיות משועבד לפני מרדכי הידוע היושב
בשער המלך שהוא שער השמים □ כמו
שבארתי ·

ויקח המן את הלבוש וגומ׳ ר״ל
שעשה המן כדבר המלך
וגילה לכל שהו׳ והגוף מוכנים ומשועבדים
למרדכי היהודי שאי אפשר להם להרים □
ראש אם לא על פי מרדכי ומה נאות שלא
אמר שלקח רק הלבוש והסוס ולא כתר
המלכות משום שאש׳ ניתן הכתר המלכות
בראשו הוא מרדכי בעצמו · וידוע כי כל
את שבמקר׳ בא לרבות · ולכן כאן אמר את
הלבוש ואת הסוס · אחד לרבות את זרש ·
ואחד לרבות את המן · ואמר שמרדכי שב
לשער המלך שהוא שער השמי׳ כי באמת
אם יכבוש מרדכי את המן בדרך שבארנו
סופו לשוב לשער השמים ותשוב הנשמה
למקום שחצבה משם · והמן שב לביתו
שהוא גופו אבל וחפוי ראש:

ויספר המן לזרש וגו׳ כבר מובן
מקר׳ זה במקר׳ דלמעלה
ויתאפק המן ויבא אל ביתו וגו׳ רק שהוסיף
ואמר אם מזרע היהודים וגו׳ · כבר פירשתי

סלה זרש שהי' הנחש אמרה להמן שהוא סמאל המתעורר אם מזרע היהודים וגו' כמו שנאמר במעשה בראשית ויאמר ה' אל הנחש ואיבה אשית בין זרעך ובין זרעה הוא ישופך ראש וגו' ובפי' הרב המורה פרק שלשי' חלק ב' כי זרע הנחש המה התולדות ומעשה המדמה והמתעורר וזרע האדם המה מעשה השכל וכשמוש' אחר השכל תשופנו למדמה בראש' ולזה אמרה זרש להמן ר"ל המדמה למתעורר אם מזרע היהודים אשר החילות לנפול בימי אדם הראשון אשר עליו נאמר ואיבה אשית וגו' נפול תפול כי אין לו תקומה ממנו:

עודם מדברים וגו' ויבא המלך והמן וגו' כל זה מבואר ממה שנזכר לעיל בסעודת אסתר ור"ל כי מעת' ואילך כל יום אינו עוסק רק בסעודת המצות כמו שכתבתי לעיל בסעוד' אסתר ובטוח באשתו שלא יכשילנו עוד ואמר לה מה בקשתך וכבר ביארתי מקרא זו למעלה במשתה הראשון:

ותען אסתר המלכה וגומ' כבר כתבתי לך למעלה במקרא של ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי כי על ידי ההרגשות התלויי' בחומר שהוא אסתר מרגיש השכל שהיצר הרע רצה להטעותו כי הקדמת המופת ולקח מצד ההרגשות: ולזה אמ' כאן כי במשתה זו האחרון כאשר הרגיל בנפשו אל סעודת של מצוה נתגלה למלך על ידי אסתר ר"ל ההרגשות כי המן בקש להשמיד ולהרוג את עם אסת' ר"ל הגופות כמו שאם מרדכי ואתה ובית אביך תאבדון: אבל למלך יש לו תקנ' כמו שכתבתי לעיל ואין הצר שוה בנזק המלך כי צר לנפש ביודע אבדת גופו כמו שידוע מטעם שהנשמה עולה ויורדת עד אבדון והפסו' הגוף והמשל הענין כאלו אסתר קבלה על המן בזו כי הוא בעובר ואמר דרך משל:

ויאמר המלך אחשורוש וגו' ותאמר אסתר איש צר וגו' כל זה מבואר: והמן נבעת מלפני המלך והמלכ שהסכימו עליו כי אם לבערו מן הארץ ואמר

והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גינת הביתן וגומ' ר"ל שצר למלך אחשורוש ששמע בינקותו להמן ותוהה על הראשונות וקם ממשתה היין ר"ל שהזיר עצמו מן היין ותאות העולם הזה הנמשלת במשת' היין כמו שבארתי ריש המגלה זו והלך אל גינת הבית' שהוא השכל בהחלט כמו שבארתי ריש מגלה: והמן עומד לבקש על נפשו מאסת' המלכה וגו' ר"ל כי מכאן ואילך אין לו שום מבוא לגבור על המלך רק על החומר לבד וממנה צריך לבקש על נפשו כי אף החומר מסכים לשכל וכלתה אליו הרעה מאת המלך ואמר

והמלך שב מגינת הביתן אל משתה היין: רוצה לומר שמעתה השכל הלך וגובר ילך מחיל אל חיל עד שהולך מגינת הביתן שהוא כינוי אל החכמה כמו שאמרו ד' נכנסו לפרדס אל בית משתה היין שהוא כינוי אל התורה כמו שנאמר הביאני המלך אל חדריו אל בית היין והמן נופל על המטה אשר אסתר עליה אמר שהמציא עוד התחבולות שלישית להחטיא את אסתר והמלך וזה כי מאחר שראה שלא יוכל להחטיאו אמר לה שתמשיך אל השכל יותר מדאי ותהיה נזקק לו לגמרי מאחר שנראה בעיניה שטוב ללכת אחרי בעלה ובזה גם כן יחרב העולם כמו שמבואר בפסוק לא הגידה אסתר ולזה אמ' שהמן נפל על המטה אשר אסתר עליה: ר"ל רובץ תחת משאו כמו שנאמר כי תראה חמור אחיך נופל בדרך וגו' ור"ל שמעתה תרבץ אסתר לגמרי לחורה נכנע לשכל

לא העש׳ אפי׳ ההכרחי לה מאח׳ שהסכימה ללכה אחריו וקרא זה הדכ׳ מטה כי כדרך זו החו׳מר מטה קצת מדרך השכל לעסוק בהכרחיי לו אבל מיד הרגיש השכל ברוע עצתיו להתכונן בטעיו׳ ותחבולו׳ הראשונו׳ כי הכל המה׳ ולכן אמר מיד כי גם זו רעה רבה׳ ולכן אמר הגם לכבוש המלכה עמי בבית׳ ר״ל תרצה לכבשה עמי להתיעץ לה שתהי׳ עמי תמיד ובזה תרצ׳ להכשילה׳ ובזה פני המן חפו לגמרי כי אין לו דרך עוד להתטיא כלל ומכאן ואילך חרבונא שהוא כח השופט כמו שפירשתי בריש המגילה מגיד התחבולות המן למלך מיד איך שרצה להפיל מרדכי ועל ידי כן נתלה על העץ אשר הכין למרדכי׳ וכבר ביארתי לעיל ענין העץ ההוא ובזו חמת המלך שככה׳ ר״ל שנשלמו מדרגת השני׳ שהם ימי העמידה ומגיעים ימי הזקנה אשר הם ימים שאין בהן חפץ ונתבטל אז עצת יצר הרע כי כבר תלוהו להמן ורתיחת טבעיו וחמותו ורתיחת דמו נשכך ומדה מאד מבוא׳ כוונתינו בזו שלא תמצ׳ בכל מגילה שכתב חמת המלך שככה רק בפעמי׳ אחד בזמן שנתו ימי הבחרות כמו שאמרנו במאמר שאמר כשוך חמת המלך והשני בזמן הנחת ימי העמידה והוא אמרו הנה וחמת המלך שככה:

ביום ההוא נתן המלך וגומ׳ כבר ביארתי לעיל כי הזמ׳ נקרא יום ולזה אמר כי בזמן ההוא נתן המלך אחשורו׳ הידוע בית המן הוא ורש באמרם מעולם לא קריתי לאשתי אלא ביתי׳ ור״ל שנתן הנחש שהוא המדמה להיו׳ לעבודת אסתר ולא לעבודת ושתי ושלא יהי׳ נמשך אלא אחר עבודת השי׳ ומרדכי בא לפני המלך׳ ר״ל כי הולך המלך אחר מרדכי ומרדכי לפניו ונמשך אחר עצתו בכל אשר יאמר מרדכי כי הגידה אסתר ר״ל המשיכה עצמה בכל אשר יאמר לה׳ ויאמר המלך ונו׳ ר״ל שמאז והלאה מרדכי הוא המושל בלא מקטרג כי המן הוא נתלה וגם אסתר מסכמת עם מרדכי ואינה חושקת לשום דבר גשמי כמו שנאמר ימי׳ אשר אין בהם חפץ וזהו שאמר ותשם אסתר את מרדכי על בית המן׳

ותוסף אסתר ונו׳ הגיד כי לא די לאדם במה שאינו חוטא בימי זקנה מאחר שאין יצר הרע מתגבר בו כמו בילדותו והמשל אומר חסד׳ לגננא נפשא בשלמא נקיט׳ אלא צריך גם כן לתקן מה שעוותה בילדותו כמו שאמרו בשמחת בית השואבה אשרי זקנתינו שכפרה על ילדותינו על כן אחר שבקשה אסתר מלפני המלך שישיב את רעת המן במה שחטאה ומחטיאה את הרבים כמו שכתבנו לעיל בפסוק ויבז המן לשלוח יד במרדכי וגו׳ ואפשר שהמלך הנאמר הנה הוא קדש באמרם ז״ל כל מלך שנאמ׳ סתם משתמש קדש וחול: ואמר שנפלה לפני רגליו מלשון ועמדו רגליו על הר הזיתים שפי׳ הרב המורה חלק א׳ פרק כ״ח שרוצה לומר סבותיו וכן אמר כאן שנפלה לפני רגליו כאמרם שצריך לסדר שבחו של מקום ואחר כן יתפלל לידע לפני מי עומד בתפילה׳ כן אסתר התבוננ׳ תחילה כסבות השי׳ ושהוא יתעלה עלת העלות וסבת הסבות ואחר כן ותבך כי שערי דמעו׳ לא ננעלו׳ והתחנן לו להעביר לה ולמחול על רעת המן שעשתה בינקותה:

ויושט המלך שרביט הזהב וגו׳ הוא העזר האלהי כמו שבארנו לעיל׳

ותאמר אסתר אם על המלך טוב וגו׳ דע כי הסבות הם ד׳ סבות׳ החומר׳ וסבת הצורית׳ והפועלית׳ והשכליית׳ ולזה בקשה אסתר אם על המלך טוב נגד סבה הפועלית׳ ור״ל אם על המלך להיות פועל בקשתי בדבר

ז ואם מצאתי חן בעיניו הוא סבת הצורה
שמצדו החן נמצא׳ וכשר הדבר בעיניו
מצד שרואה לו תכלית טוב׳ וטובה אני
בעיניו מצד החום׳ יכתב כו׳ ודע כי מבואר
בבקשה זו ענין רמזוהו ז״ל בגמרא דיומא
פרק יום הכפורים אמר רבי יוסי גדולה
תשובה וכו׳ שנאמר ובא לציון גואל ולשבי
פשע׳ מ״ט בא לציון גואל משום ולשבי
פשע ביעק׳ א״ר יונתן גדולה תשוב׳ שמקרב׳
הגאולה שנאמ׳ שמרו משפט ועשו צדקה
כי קרובה ישועתי לבא׳ וכתב בעל העקידה
שער ק׳ שאלו חכמים אינו חולקים כי איש
חלוש מאד שכל אוכל תתעב נפשו אם
יעזוב למה שימשך מחולשתו ותיעוב
מאכלו הנה מהרה ימות׳ אמנם העצה
הנכונ׳ שיתחזק ויתאמ׳ כפי הכח בהתחלת
הטיול ומעט מעט מהתעמ׳ לפי שהתעמל
המעטיי הזה יביאהו לידי קצת תאו׳ ורצון
אל לקיחת המזון או להמעט התיעוב ומעט
המזון שיקח יכיניהו הכנה מה אל התעמלו׳
יותר חזק מן הראשון יחזקהו אל לקיחת
המזון יותר ולקיחת המזון יותר יוסיף אל
ההתעמלות וכן ילך הדבר בסבוב תוספת
הטוב׳ וכן היא בתשוב׳ כי בראשונ׳ בהיותם
בארצות אויביהם לא יוכלו לשוב לגמרי׳
ולכן מעט התשובה יקרב הגאולה ויביאת
כמו שאמר ר׳ יוסי ואחר כן בהיות׳ נגאלים
יתחזקו כח לשוב בתשובה שלמה ויקריבו
ימי הגאולה האמתית כו׳ וכן נאמר כאן
בבקשת אסתר כי בתחילה התחננו לפני
המלך כמו שנאמר׳

ותוסף אסתר וגו׳ וכאשר נתלות
אליה עזר האלהי באמרו
ויושט המלך וגומ׳ התאזרה עוז וחיל
להתפלל עוד ותאמ״ אסתר אם על המלך
טוב וגו׳ יכתב להשיב רעת המן וגו׳ שהוא
הרעה שגרם לה בלדותה לחלל הש׳
ולאבד כל היהודי׳ וגו׳

כי איככה אוכל וראיתי וגו׳ מאח׳ שכל
ישראל ערבין זה בזה ולכן מבקשת לפני
הקב״ה שיהיה בעזרת לקדש שמו ברבים
גם מלך אחשורוש מסכים לדברי אסתר
ולדברי מרדכי היהודי לומ׳ הנה כבר נתתי
לכם בית המן כמו שכתבתי לעיל׳

ואתם כתבו על היהודים כטוב
בעיניכם בשם המלך ר״ל
כטוב בעיניהם לעשו׳ רצון המלך הקב״ה׳
וכבר ביארתי כל הדברים למעלה מה ר״ל
בכתיב׳ זו גם ביארתי שאסתר יותר צריכה
להסכים לדברי מרדכי והיא יותר עיקרת
בעניינים אלו מהמלך אחשורוש כי ברה
תלויים החושים הצריכים למרדכי כאשר
ביארתי לעיל׳ ולכן אמר גם כאן שהמלך
אמ׳ שאסתר ומרדכי יכתבו כטוב בעיניהם
והוא טפל לגביהו ואמר כיכתב אשר
נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך
אין להשיב הרבה מקשים בו כי לפי פשט
המקרא מאחר שכתב המלך אין להשיב
איך היה מרדכי יוכל להשיב רעת המן
הלא אותם הכתבים גם כן היו כתובי׳ בשם
המלך וחתומי׳ בטבעת המלך׳ ואני אומר
שקושייתא הוא עצמו מאמר אחשורוש כי
אמר למרדכי ואסתר כתבו וחתמו כטוב
בעיניכם אבל לא ידעתי להועיל לכם כי
כתב אשר נכתב ונחתום וגומ׳ ואם כן אין
להשיב רעת המן אבל הם יעשו כטוב
בעיניה׳ אם יודעי׳ התחבולות לזו גם מרדכי
כשכתב הספרים לא כתב לבטל
האגרת המן וכל מי שמרים יד נגד יהודי
ימות כי לא היה יכול לבטל הכתבים
הראשונים רק כתב שיעמדו היהודים על
נפשם להלחם בהם ביום שקבע להם המן
שהוא יום שלשה עשר לחדש אדר ובזה
אלו ואלו אגרות היו קיימין וזהו האמ׳ לפי
פשוטו של מקרא והוא מבואר למתבונן
בדברי המקרא כי לא אמ׳ רק שנפל פחד
היהודים על שונאיהם כמו שנאמר ויהי
חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם

ולא

ולא רדפו אחר בני יעקב כי אלהים עשה
שיראו מלפניהם ושנקהלו היהודים נגד
שונאיהם באולי יתחילו שונאיהם בהם
שילחמו נגדם ובזה יסולק ספק יוה׳ עצום:
וזה כי מרדכי ואסתר לא בקשו מלפני
המלך רק לבטל רעת המן ואם כן לא צוה
להם אלא לבטל רעת המן · ולמה לא כתב
שהיהודים ישלטו בשונאיה׳ כי זה לא צוהו
המלך רק שיכתוב ששונאיהם לא ישלטו
בהם · אכל לפי מה שכתבתי הכל מבואר
כי לא היה יכול לבטל רעת המן אלא בעניין
זו כי לא כתב שהיהודים יתחילו מלחמה
בשונאיה׳ רק שיעמדו על נפש׳ אם יתחילו
שונאיהם בהם כדברי המן והוא מבואר
לכל משכיל · אמנם לעניין הנמשל הוא
מבואר יותר כי באמת אין להשיב עונות
הראשונים שעשה בינקותו כי הוא מעוות
אשר אין יוכל לתקן רק שצריך בזקנותו
להטיב דרכיו ולקרא בשם ה׳ אל עולם
לקדש שמו בכל מקום שחללו בראשונה:

ויקראו סופרי המלך · כבר
כתבתי למעלה אצל
אגרות המן מה הם הסופרים ואמר שכתב
בחודש סיון הוא חודש מתן תורה · כי על
ידם יוכל לתקן מה שעוות · ואמר שכתב
הספרים בשלשה ועשרים בו שהם ס״ח
ימי׳ אחר כתביו של המן שנכתבו י״ג בניסן
להורות שכל אחד ימשך אחר כח הדברי׳
שס״ח בו גם כי כח הימים שהם שס״ח
בגימטריא ח״ים לומר שמי שמושך אחר
כח זה זוכה לאור באור החיים לא באופן
אחר · ויכתוב ספרים אל כל היהודים כבר
כתבתי למעלה כי לא נמצאו אלו השלמיות
אלא ביהודים · ולכן אמר שכתב הספרים
אל היהודים · ואמר אל האחשדרפנים
והפחות והשרים · והמדינות אשר מהודו
ועד כוש כבר ביארתי לעיל מהו השרים ·
והפחות · והמדינות אשר מהודו ועד כוש
ואין צריך לחזור ולבאר כאן שנית:

ויכתב בשם המלך וגו׳ והוא גם כן
מוכ׳ ממה שכתבנו לעיל
מי הוא המלך אחשורוש ומהו הכתיבה
והחתימה · ואמר ושלוח ספרי׳ ביד הרצים ·
בסוסים · רוכבי הרכש · האחשתרנים:
בני הרמכים · כבר נודע אמרם אחשתרנים
בני הרמכים מי ידעינ׳ מאי ניהו · וזהו אמת
כי הוא פעולה כח המדמה שמדמה גמל
פורח באויר וכמו שהמשילו ז״ל בדבריהם
שאמרו שהנחש היה כגמל לדמותו צורת
בדמות כאלו · וכן קראו כאן אחשתרנים
וזהו אמרו ושלוח ספרים מלשון סיפור ·
ביד הרצים שהם החושים ושאר כחות
שרצים למשוטטים הנה והנה לבקש
מוחשיהם ביד רוכבי הרכש המה הולכים
אחר רוע מזגיהם ושמים תכליתן רוב
עשרם ורכושם והם נקראים רוכבי הרכש
האחשתרנים בני הרמכים הם ההולכים
אחר דמיונם הכוזב וכתב להם להיות
עתידי׳ לעמוד על נפשם · ומה נחמד אמרו
על נפשם ולא על גופם כי כתב להן שכל
אחד יתבונן אחריתו ויראה אחרית נפשו
שלא תאבד ושתהא צרורה בצרור החיים
ולא ילך אחר עצות המן הרע רק יעמו׳ על
נפשו מנגדו ולהרוג ולאבד את כל וגו׳ ר״ל
כל העומדים עליהם להחטיא׳ והם הצרים
אות׳ כי אין לך צר ואויב כיצ הרע והרוצה
להחטיא את האדם ואמר ושללם לבוז ר״ל
שיבוזו את עשרם ולא ימשכו אחריו יותר
מדאי · ביום אחד בכל מדינות המלך וגומ׳
ר״ל כי ביום אחד יכול לשוב ולקנו׳ עולמו
בשעה אחת כמו שאמרו שמצא הרהור
תשובה בלבו · ואמר שהיום הוא יום
שקבע המן בשלשה עשר וגו׳ וכבר ביארנו
מה נשתנה יום זה משאר ימים ומה היום
מיומיים שקבעו המן · ולכן כתב להם
מרדכי שיעמדו ויתבוננו ביום זה ושלא
ישמעו אל עצת המן במה שהסית ביום
זה · ואפשר שכוון מרדכי בקבוע יום זה
למה

למה שנודע שבו היו כלים ז׳ ימים אבלתו
של משה רבינו ע״ה שמת בז׳ באדר׳ ולוה
רמז מרדכי שכל אחד יתבונן ביום ההוא
והחי יתן אל לבו כמו שאמר שלם׳ המלך
ע״ה טוב ללכת וגו׳ ונקט יום הז׳ של אבלו
לרמוז על פסיקת האבילות להורות על
דבר נאות׳ וזה כי ידוע שאין מתאבלין על
המת שנאבד ונפסד שאלמלא כן לא היו
פוסקין אבילות לז׳ ימים אלא המת הולך
למנוחתו כמו שנאמר לא תשימו קרחה
וגו׳׳ בנים אתם וגו׳ ועיקר האבילות אינו
אלא הטוב הנעדר מן החיים במות המורה
ולכן אין מתאבלים רק ז׳ ימים להורות על
ז׳ פעמים עשר שנים שהם ימורה האדם
הקצובים שנאמ׳ ימי שנותינו בהם שבעים
שנה כמו שבאר׳ והאריך בזו החכם בעל
העקידה פרשת שמיני׳ ולכן כתב מרדכי
להיות לכל אחד לראיה״ השארת נפשו
ממה שפסקו ימי אבלתו של משה הגדול
מכל נולד ורבן של נביאים ביום י״ג בחודש
אדר׳ ומעתה כל אחד יעמוד על נפשו
לעשות הטוב והישר:

פתשגן הכתב וגו׳״ לומר שכל
אחד ממנו ילמד וכן
יעשו לקרוא כלם בשם ה׳ יתעלה להנקם
מאויביהם שהוא היצר הרע הנקרא שונא
כמו שכתבתי לעיל והוא אויבו של אדם:

הרצים יצאו דחופי׳ ומבוהלים
וגו׳ ר״ל שנעשה דברי
מרדכי ויצאו מן הכח אל הפועל׳ ונדחו
הרצי׳ רוכבי הרכש והאחשתרני׳ הנזכרים
למעלה ממקומן ונעשו מבוהלים ודחופים
בעצת מרדכי כי באמ׳ כשקם מרדכי כולן
נפלו לפניו׳ ואמר

ומרדכי יצא מלפני המלך וגו׳
כבר נודע מאמ׳ הנביא
ע״ה אל יתהלל עשיר בעשרו וגבור
בגבורתו וחכם בחכמתו כי אם בזא׳ יתהלל
המתהלל וגו׳׳ וכבר ביאר המורה חלק ג׳
פרק נ״ד שכב׳ ביארו הפילוסופי׳ הקדמונים
והאחרונים ששלימות האדם הן ד׳ מינים
הראשון והוא הפחות שבהם הוא שלמו׳
הקניין ר״ל מה שימצא לאד׳ ממון׳ ובגדים
וכלים׳ ועבדים׳ וקרקעות׳ וכיוצא באלו
ושיהא אדם מלך גדול הוא מזה: המין
השני הוא שלמית תבנית הגוף ותכונתו
וצורתו ר״ל שיהא מזג ההוא בתכלי׳ השיווי
ואיבריו נערכי׳ חזקים כראוי המין השלישי
הוא שלמות המדות והוא שיהיה מדרת
האיש על תכלית מעלות המי׳ הרביעי הוא
שלמורת האנושי האמתי והוא כשיגיעו
לאד׳ המעלו׳ השכלי׳ ר״ל ציור המושכלות
ללמוד מהן דעות האמיתיות באלהיו׳ ועל
שלמורת הקניין אמר הנביא אל יתהלל
עשיר בעשרו׳ ונגד שלמו׳ הגוף אמר גבור
בגבורתו׳ ועל שלמות המדות אמר חכם
בחכמתו׳ רק בזאת יתהלל המתהלל וגו׳
והאריך שם הרב בפרק ההוא׳ וזה אמר
שבמרדכי לאחר שכבש המן ראוי לומר
עליו שיוצא מלפני המלך הקבורה באלו
השלמיות׳ ונגד שלמות הגוף אמר לבוש
מלכות וכבר כתבתי לך לעיל כי גופו של
אדם הוא לבושו תכלת וחור נגד שלמורה
הקניין שמקבץ ב׳ דברים שהם העושר
והכבוד הרמוזים הנה לעיל בתכלת׳
וחור כי חור מלשון שררה כמו שכתבתי
לעיל׳ ותכלת מורה על עושר׳ ועטרת זהב
בראשו הוא קניית המושכל כמו שבארתי
לעיל באמרו וכאש׳ ניתן כתר מלכו׳ בראשו׳
ותכריך בוץ וארגמן הוא שלמות המדות
וראה מה נפלא באמרו תכרי׳ בוץ וארגמן
ולא אמר אחוז בוץ וארגמן כמו שאמ׳ ריש
המגילה כי ידוע שמרדכי הצדיק לא היה
לבוש כלאים ושעטנז שיהא בוץ וארגמן
אחוזי׳ זו בזו רק תכריך ואינו שעטנז בלא
קשירה והוא מורה על מעלורה המדורה
הנתלין בשכל המעשה׳ ובזו היתה העיר
שושן צהלה ושמחה כי צדיק יסוד עולם

שהי' העיר שושן ומעכשיו אין לה להתירא
שיחזירה לתוהו ובוהו כמו שבארנו לעיל
שמפני זו היה' בתחילה העיר שושן נבוכה
ולכן אמר שכל היהודים הנמשכים אחר
מרדכי יש להם

אורה ושמחה וששון ויקר׳
נגד ד' שלימיו' אלו שנזכרו'
נקט ד' מיני שמח' והמשיך הדבר ואמ' שכל
מקו' שניתן הדת והוא הדת התוריי שמחה
וששון ליהודים משתה ויום טוב : וזה כי
באם' כי כל הולך אחר עצת התוריי שהוא
הדת הניתן בשושן עושה משתה ושמחה
כי כל אוכל בנעימות ומסתפק בהכרחיי׳
ומשמח בחלקו ונהנה בנחת ובבטחה׳
ובוטח באלהיו שיטריפו להם חוקו ׳ומסיר
דאגה מלבו כמו שאמרו ז"ל כל מי שיש
לו לאכל היום ואומר מה נאכל למחר הרי
זה מקטני אמנה ׳וכל זה מגיע לאד' על ידי
התורה שהוא הדת נ תן בשושן ובזה יש
לו משתה ושמחה ויום טוב תמיד כמו
ששבחו קהלת ואין טוב לאדם כי אם
לאכול ול שתות וגו' ׳ ואמר ורבים מעמי
הארץ מתייהדים וגו' ר"ל שהצדיק קורא
בשם אלהיו כמו שעשה אברהם שהיה
מגייר כמו שנאמר והרכוש אשר עשה
בחרן ׳ואומר כי נפל פחד היהודים עליהם
ר"ל שמתפחדים ממה שמפחדים היהודים
והוא כי יראת שמים עליהם׳ ואמר כי
הקטרוג שקטרג המן ממנו שהוא יום י"ג
בחדש שנים עשר הוא חדש אדר ורצה
להחטיא האדם עמו הוא נעשה סניגור כי
מרדכי קבעו להתבונן בו וללמוד ממנו
להפר עצת המן וזרש אשתו ואוהביו כמו
שכתבתי לעיל׳ וזה הרמוז כאן באמרו
ביום אשר שברו אויבי היהודים וגו' וכל זה
מבואר ׳ונקהלו היהודים בעריהם וגו'׳
וכל שרי המדינות וגו' ׳כל זה מבואר ממה
שכתבנו למגלה מה הם השרים והיהודים
הם השלמיות שבאדם הנמצאים לרוב
ביהודים כמו שבארנו גם כן למעלה׳
ואמר כי נפל פחד מרדכי הידוע להם
עליהם ׳כי גדול מרדכי בבית המלך גם זה
מבואר ממה שכתבנו למעלה מהו מרדכי
ובית המלך ושמעו הולך בכל המדינות׳

כי מרדכי הולך וגדול וזהו אמרו
כי כל זמן שהאדם הולך וזקן
ונפחתו כוחותיו הגופניות מרדכי שהוא
השכל הולך וגדל כמו שאמרו ז"ל סוף
מסכת קנין שתלמידי חכמים כל זמן
שמזקינים ניתוסף בהן חכמה ׳ויכו היהודים
בכל אויביהם הם המן וזרש ובניהם ׳ואמר
מכת חרב והרג וגו' כבר כתבתי לך אמרם
שהרג הנקיבה וסרס הזכר׳ ולזה
אמר כאן מכת חרב והרג לנקיבה שהיא
החומר לבל ימשלו עוד החומרים עליהם
ואבדן בזכר שהו' הסרוס ויעשו בשונאיהן
שהוא היצר הרע ושאר כוחותיו כרצונם
לכבשו ברצון מרדכי׳ ואמר

ובשושן הבירה הרגו היהודי'
ואבד חמש מאו' איש
כבר ידעת מהו שושן הבירה שהוא כלל
העולם שהוא מהלך ת"ק ואמרו שאבדו
חמש מאות אלו ר"ל שאינו תאב לערת
זקנתו לשום דבר שבעולם׳ ואף כל מי
שהוא במדריגת מרדכי מסתפק
בשלו הפך ממה שנאמר אוהב כסף לא
ישבע כסף שמתאוה לבלוע כל העולם
כולו ׳וכבר ידעת שצריך לכהו' איש בריש
דפא ועשר' כסוף דפא להורות על כוונתינו
שהאיש אינו מחובר לחמש מאות רק מה
שלמט' ממנו דהיינו עשרת בני המן שהם
איש אחד בכללו׳ ולכן צריך למקרינהו
בנשימה אחת כי יצא נשמתן באח' כי כולן
הן כחו' נפש אחת ׳ומבואר מתרגו' המגילה
שעוד הרבה בנים היו להמן ולא נתלו רק
אלו להורות על כוונתינו כי אלו והמה עשר'
כחות של יצר הרע הנקרא המן ׳ומה נאות
לזו דברי רש"י ז"ל שכתב שאלו כתבו שמנה

על בית המקדש והוא אמת אלו הכוחות
משטינים האדם וכשמקדש עצמו נקרא
בית המקד' כי גוף האד' הוא בית כמבואר
לעיל · והכחו' הרמוזים הנה המה ה' חושים
הידועים שהם הראות · והשמע · והריח ·
והטעם · והמשוש · וה' כחו' שבכח הזן שהם
המחזיק · והמושך · והמעכל · והדוחה ·
והמוליד בדומה · ולזה הוצרכו ישראל
מחצית השקל שהוא י' גרה לתנצל מהמן
שהוא מחצית השקל שהאדם בכללו הוא
השקל השלם והמן הוא מחציתו · והוא י'
גרה: והוא י' בניו הנזכרים ואמר בכאן כי
לעת זקנת האדם נתבטל המן ובניו כמו
שאמר שלמ' זכור את בורא' בימי בחורתיך
עד שלא יביאו ימי הרעה וגומ' ביום שיזועו
שומרי הבית והתעוית אנשי החיל וגומ וי'
בני המן אלו המה אנשי הבית ·

פרשנדתא הוא כח המעכל
מלשון פרש הג"כ'
וידוע שכח המעכל זה דרכו לעכל הכל
ולעשותו זבל ופרש: דלפון אמרינן פרק
קמא דבכורות דלפינון פרים ורבים ופירש
הערוך שהוא דג והוא האדם שבים · והוא
נגד חוש השמע למה שנודע מה שכתב
החכם בספר שערי שמים כי הדגים יש
להם חוש השמע והמופת צידת דולפני
כי כשיצודו אותם הדייגים יכו על המים
במקלות ועושין רעש גדול במים ובקול
הרעש ההוא יתבהלו וישרו ממנו ונראו
כמת עלפים: אספתא הוא המחזיק מלשון
אסיפה שמאסף ומחזיק הכל: פורתא הוא
מוליד כדומה מלשון פרה ורבה: אדליא
הוא חוש הריח מלשון ארלא יומא ארלא
קצירה שהוא לשון אי דלית בהדי דלינא
בהדך שפי' הערוך בערך דליו שהוא לשון
שאיבה שר"ל אם תשאב עמי מי הבאר
אשאב עמך · והוא חוש הריח ששואב אין
הרוח והריח שנאמר באות נפשו שאפה
רוח: ארידתא הוא הטעם מלשון הא דאמר

פרק ג' שאכלו ובסוף ערבי פסחי' אורדילא
וגוזליא לאבא והם מאכלים טובים:
פרמשתא הוא המשוש מלשון פרמשתקא
אמה והוא אבר חוש המשוש אשר אמר
עליו ארסטו כי חוש המשוש חרפ' הוא לנו:
אריסי הוא הראות המטיל ארס בעין הרע
שלו: ארידי הוא הדוחה למותרו' ומורידין
לאיברים התחתונים ומשם לחוץ: ויזתא
הוא המושך מלשון שלל וביזה כי הוליו
ובית הם מתחלפים מלשון ביזה כי בכח זו
מחלק שלל לכל אבר הראוי לו ומשכן אינו
בידוע לבקיאים בכחות הנפש · ואל יקשה
עלי' סדרם כסדר זו כי סדר' כסדר שנהרגו
כי ידוע שכח המעכל · והשמע · נפסדים
בזקנים קודם שאר הכוחות האחרים וכן
הוא הדין באחרים ואפשר שספרן לפי
גדלת' לפי פשוטו של משל כי כבר כתבתי
כמה פעמים כי אלו ואלו הנמשל והמשל
הם אמת · ואמר שכל אלה בני המן הם
להיותם נתלים בחומר · ובהפסד · ובהחלש
החומר יפסדו ויחלשו כוחות אלו · וקראו
המן בן המדתא צורר היהודים מטעם
שכתבתי למעלה ואמר בביזה לא שלחו
את ידם כי באמת זקן שבא בימי' כל אוכל
תתעב נפשו וימאס בחייו · כמו שנאמ' ימים
אשר אין בהן חפץ כ"ש שימאוס בממונו
כי לבי יעמול תחת השמש לאסוף ולכנוס
עוד ממון · ואמר כי בזמן ההוא באו מספר
ההרוגי' הנזכרי' לעיל אשר בשושן הבירה
שהוא כלל העולם לפני המלך בהרגש
כוחותיו ואפיסרת אנשיו הנזכרים לעיל
ומעתה מבקש תחבולות וצדדים להמלט
על נפשו באולי ישאר בקרב האר' ומבקש
לעזר במאכלים ומזונות טובות ובריאים
מסעדים הלב · ואמר לאסתר המלכה כי
מאחר שבשושן הבירה הרגו היהודים את
החמש מאות וגם עשרת בני המן הידוע
למעלה כי מרגיש שכב' הגיע לימי הירידה
ואפיסה והפסד חומרו ובשאר המדינו' מה

פשו"ר"ל שלא זכר בימי עלייתו ועמידתו שהם' המדינו' כמו שזכרתי בריש המגילה לה"הניח כחו לעת זקנתו כמו שאמר רבי אבהו מה מניח לעת זקנתי · ור' חנינא אמר המין ושמן שסכתני אמי בלדתי המה העומדוני לעת זקנתי ולכן אמר לאסתר מאחר שבשאר מדינות מה עשו להעז' בות עכשיו ומעכשיו אין תחבולה להעז' כי אם על ידי אסתר תנש' בכל שאתה ובקשתה לאכול ולשתות דברים הבריאים והטובים באולי תוכל עמוד · ואמר

ותאמר אסת' וגו כבר כתבתי פעמי' ושלש שאסתר היא עיקרית בעצות אלו מאחר שהחושים שמהם קניית המושכלת וקניית המופתים תלוים בה וכן אמר כאן כי אסתר אומרת כי שמעה באזנ' וראתה בעיניה שאי אפשר בתחבולות להשאיר האדם בחיותו כי אין להחזיר ע' מזונות מה שנתך מגופו לחיות מספיק להעמיד הלחות השרשי הטבעי על עמדו ·לפי שכבר הוא עניין התמורה ההות מלקיחת המסעדים כמי שישפו מעט מים בכוס של יין שעם שהיין גובר על זרת המעט מן המים ומשכו אל יין מ"מ כבר יחסר מעט מן כח היין עד שבהתמיד זרת פעמים רבות יהפך היין כולו אל מים ·לכן מיום אל יום הלחות השרשי ממיר כחו עד שיהפך כולו לאיש נכרי ויחוייב אז המות· ויש מי שכתב שאל זה כיון החכם באמרו כל עמל אדם לפיהו והנפש לא תמלא · ולכן אמרה אסתר שבדרך זו אי אפשר להשאיר באיש ·מעתה אם על המלך טוב יעש' גם מחר ר"ל יעשה יום ויום שהיהודי' ישלטו בשונאיהם וכבר ידוע מרבריו מה הם היהודים והשונאי' ואת עשרת בני המן יתלו על העץ · התורה והמצוה שהם על ידי מלך יוסיפו כמו שנאמר אורך ימים בימינה ונאמר וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר בנשרים ·ועל ידי זו אם יזכה יוכל להורת

קיים נצחי חי כמו שאירע לאליהו ז"ל ולשאר חסידי עליון שעל ידי שתלוי' בני המן והמן וזרשו שלטו בשונאיהם זכו שלא טעמו טעם מיתה· וכן עשה המלך ותנתן דרתי האלהי שהוא התורה כשושן ובזו בני המן נתלו על העץ ·ואמר

ויקהלו היהודים וגומ' אחר שמספר מאורעים ותולדות האדם מגיד שאם יזכה האדם להמשיך בדרך הנזכר להמית המן ובניו כמו שמבואר יוכל להגיעו ע' זו לתכלית המבוקש למין האדם אפילו בעוד בחיים חיותם להשיג ולהשכיל בכללי הנמצאות עד שרות ה' יחל לפעמו וישרה עליו רוח הקדש או הנבואה והוא התכלית שיוכל להגיעו אליו האדם והכל צריך להיו' קודם כל הססופ' ממיתת המן ובניו וכל המאורע כמו שאמרו ז"ל אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר · והוא כולל כל מיני השלמיות שבאדם אשר אי אפשר להגיע אלא עד אחר כל המעשים הנזכרים לעיל במה שעבר · כמו שבאר הרב המור' בפרקי הנבוא' חלק ב' פרק לב" · ולזה אמ' שנקהלו כל היהודים מלשון קהלת על שקהל החכמה אמר שנקוהלו ביום י"ד לחדש אדר כבר ביארתי לך שיתוף שם אדר שהוא אדר והוד התורה ויום ארבע עשר הוא מניין י"ד והוא רומז על הנבואה כנאמ' ותהי יד ה' אלי וגו' · ואמר שה' הודים שבשושן עשו זו כי כמו שהעולם בכללו נקר' שושן הבירה הגדולה כן ארץ ישראל נקראת שושן סתם כי היא יפה נוף משוש כל הארץ ·ולכן אמר שהיהודים שבשושן זכו לנבואה אבל לא בשאר ארצות · כי אין הנבואה שורה בחוצה לארץ. ואמ' שהרגו שלש מאות איש להורות על מעלתם כי הרגו בלעם בן בעור ששקול נגד ג' מאות איש: כי שלש מושך עצמו ואחר עמו כאו נכתב שלש ושלש מאות והוא בגימטריא

בלע"ם הח'ולם ובנב' ואח׳ וקראו נביא אף
על פי שלא היה רק קוסם מטעם שכתב
הרב המורה חלק ב' פרק לב" כי כל מגיד
בעולם חן מצד הקוסם או מצד המשער
או מצד מחשבה נקרא נביא · ולזה נקראו
נביאי שקר נביאי הבעל · ולזה טיפ' במקרא
זו כי היהודים בהיותם במעלתם שהקטן
שבהם גדול ממעלת בלעם עד שהרגוהו
ואל תשיב על דברי מאמריהם ז"ל ולא קם
נביא בישראל כמשה עוד · בישראל לא
קם אבל באומות קם ומנו בלעם · כי ידוע
למבינים שאין כוונת זה המאמר מה שיובן
ממנו לפי פשוטו · כי כבר ביארו שהנביא
צריך להיות בתכלית השלמות · וכתב
הרב המורה פרק לב' חלק ב' שאי אפשר
שינבא לא השלם בתכלית השלמות אבל
הפתיי' מעמי הארץ אי אפשר אלא בהנבא
חמור או צפרדע עכ"ל · כ"ש בלעם שהיה
בתכלית הפחיתות עד שדרשו עליו שבא
על אתונו שנאמר ההסכן הסכנתי רוצה
לומ' סוכנתי · וגם לא היה עשיר ר"ל משמח
בחלקו שהי' להוט אח' הממון כמו שדרשו
ממה שאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו וגו'
ואם כן איך ראוי להאמין שהיה נבי' כמשה
רבן של נביאים ואף שאר נביאים הקטן
שבכלן לא שוה · אך מה שנ"ל האמת
כמאמר זו הוא מה שאומר לך ותחילה יש
להעיר אמרו ולא קם נביא כמשה ולא
אמ' ולא היה נביא כמשה לכן נר' שהקימה
היתה כמשה ובלעם שוה אבל לא היתה
הנבואה במדרגתן שוה אך הקימה היתה
שוה בבחינת מה לזה מצד שפלות' ולמשה
מצד רום מעלתו · כי משה ע"ה אף שהיה
השלם אשר יוכל להיות כמין האנושי מ"מ
השיג יותר ממה שראוי לו כי יש השגות
שכליות נמנעו' להשיג האדם אפילו יהיה
השלם שבמין כמו שנאמ' לא יראני האדם
וחי · ומשה ע"ה צף כי לא השיג ראיי' הפני'
מכל מקום השיג ראיית האחור ובזה השיג

גם כן יותר ממה שראוי להק המין האנושי
להשיג אלא שהש"י בחסדו הראה למשה
קשר של תפילין מצד החן כמו שנאמר כי
מצאת חן בעיני · וכבר ביארו ז"ל שמש' ע"ה
ז"ל השיג יותר מהראוי לו כמו שדרשו ז"ל
רד כי שחת עמך רד מגדולתך כלום נתתי
לך גדולה אלא בשביל ישראל כו' · וכן
בלע' מצד רוב פחיתתו אף המדרג' השפלה
שהיתה לו היתה יותר ממה שהיה ראוי לו
לפי רוב פחיתתו ולא היתה רק לבכור יש'
שידבר טוב על ישראל כמו משה שרום
מעלתו היה לכבוד ישרא' ובזה קם כמשה
מצד שכל אחד היה לו יותר ממה שראוי
לו אבל שאר נביאי ישראל כלם קדושים
היו וכל אחד מצד רוב קדושתו היה ראוי
לנבואתו כפי מדרגתו ובאמ' שזה הפירוש
נראה יותר מכל מה שנאמר במאמר הזה
שאמרו ז"ל אבל באומות קם ומנו בלעם ·
ולזה אמרו כאן שהרגו שלש מאות איש ·
ואמר ובביזה לא שלחו את ידם להיותם
להוטים אחר הממון כמדרגת בלעם צאות
וראה שלא רצה אלישע ע"ה להנו' מנעמן
שר צבא ארם · ושמואל לא רצה להנו' כלל
משל אחרים · ואמר

ושאר היהודים אשר במדינות
המלך ר"ל אמנם שאר
היהודים אשר בחוצה לארץ אי אפש' להם
להשיג הנבוא' שנרמז' ביום י"ד וי"ו תתמה על
נבואת דור המדבר כי כבר אמרו פר' קמא
דמגילה עד שלא הוכשרו ארץ ישראל
הוכשרו כל ארצות כו' מכל מקום בדרכי
עיון החכמות נקהלים על נפשם ונוח
מאויביהם להרוג בשונאיהם שהם המן
ואוהביו · כדר' שאמרו ז"ל אם פגע בך מנוול
זו משכיהו לבית המדרש וזהו חמשה
ושבעים אלף · חמשה הם ה' חומשי תורה
ושבעים הם ע' פנים לתורה · ואלף הוא
מלשון למידה · כמו שנאמר ואאלפך חכמה
ובביזה שהיא להוטה אחר הממון כולם
נזהרים

נזהרים שלא ישלחו בו ידיה׳ כי ידוע שאין
לך דבר שמטריד האדם כאסיפת ממון:
ואמ׳ ביום י״ג דע כי כבר ביאר הרב המורה
חלק א׳ פרק ס״ז כי לשון הנחה נאמר על
פסיקת דבר ומזה נאמר וינח ביום השביעי
ר״ל פסק מלפעול וכן נאמ׳ כאן כי היהודים
בח״ל אין להם השגה רק בעיון הלקוח
מיום י״ג שבאדר כמו שרמזתי לעיל למה
קבעוה מרדכי והמן יותר משאר ימים
אמנם נחו ביום י״ד ר״ל פסקה השגתן אצל
הנבואה הנרמז׳ בי״ד באדר ועשה אותו יום
משתה ושמחה ר״ל עשה אותה השגחה
נמנעת בחק האדם עד יום משתה ושמחה
המקווה לעתיד והוא יום סעודת לויתן׳
ובר יוכני׳ ויין המשומ׳ בענביו שע״י אותו
משתה ושמחה יתוסף ההשגה לאד׳ וישיג
מה שלא השיג בע״ה והוא כוונה אותה
סעודה כי הם מאכלים ומשקים מזככים
השכל׳ ומעזרים להשגת כעץ הדעת
והרבה דברים טבעי׳ המחדדים השכל כמו
שמבאר הרמ״בן והבח״יי ז״ל׳ והאריך בזה
הרש״בא בפי׳ הגדות פ׳ המוכר את הספינה׳
אמנם היהודים בשושן נקהלו בחכמתם
להשיג המושכלו׳ מצד העיון הלקוח מיום
י״ג באדר גם ביום י״ד באד׳ השגתן מתפשט׳
רק נחו ביו׳ ט״ו ר״ל שהשגתן פסק׳ מלהשיג
מהות השי׳ הנקרא י״ה כמו שנא׳ לא יראני
האדם וחי שהוא בגימטריא חמש עשרה
ועל כן עושי׳ יום ט״ו משתה ושמחה כי הם
חשבו שהשגה זו הנמנעת מאתם היא
הכוונה הנזכרת׳ ואמר

על כן היהודים הפרזים וגו׳׳ דע
כי כל מצות המעשיות הם
לזכרון לדבר עיוני׳ כפסח לזכר ליציאת
מצרים׳ ושבועות למתן תורה׳ וסוכות לכי
בסוכו הושבתי וגו׳׳ כן הוקבעו ימי הפורים
אלו להיות לזכרון בין עינינו לכל המוזכר
מכל הספור דלעיל׳ ונקראו ימי הפורי׳ על
שם הפור כמו שנאמר ה׳ מנת חלקי וגורלי

ר״ל שאו ב׳ השגות הנמנעות בימי הפורים
הם גורל האדם בעולמו׳ ואמר שהיהודים
הפרזים עושים יום י״ד המשיל האדם בלתי
שלם בשלמותו לעיר הפרזי אשר אין לו
חומה׳ כמו שהמשילה שלמה באמרו עיר
פרוצה אין חומה איש אין מעצור לרוחו׳
ומה מאד מבואר באמרו היהודים הפרזים
שקרא ליהודי עצמו פרזי ולא אמר שהוא
בעיר פרזי ואמר שהם עושי׳ יום י״ד להורות
שמהאיש הבלתי שלם בתכלית השלמות
היום יום י״ד הוא הי״ו טוב והמשת׳ והשמחה
המוזכר אמנם העיר המוקפת חומה והוא
האיש השלם בתכלית השלמות עושה
ביו׳ ט״ו׳ ומה מאד נפלא שתלו היקף חומה
בימות יהושע שכבש ארץ ישראל שהוא
שושן הנזכר׳ ואמר שמחה ומשתה ויום
טוב ומשלות מנות איש לרעהו דהיינו
גמילות חסדים הנוהג בין לעני בין לעשיר
כמשלוח מנות ומתנות לאביונים שהוא
מעשה הצדקה שעליה היו יחיה לעתיד׳
ונרא׳ שזו כוונתו באמר׳ חייב אדם לבסומי
בפורי׳ עד שלא ידע בין ארור המן לברוך
מרדכי׳ כדוגמת הנמשל בסעודת פורים
שהוא סעודת לויתן שאז יתבטל המן מן
הארץ שהוא היצר הרע ואז לא ידעו בין
המן למרדכי כי לא ידעו מהו המן כלל׳
ועוד נ״ל כדר׳ שבארנו שר״ל שחיי׳ לבסומי
עד שלא ידע בי׳ ארור המן כו׳ אבל משידע
אסור להשתכר׳ ור״ל שישת׳ דווק׳ בילדות
בעוד שלא ידע בין המן למרדכי׳ אבל
בשיזקין וישיג מהות המן ומרדכי שנתוסף
בו מרדכי שהוא השכל אל ישתה עוד כמו
שאמר אליהו לרב סלא אל תשתה ואל
תחטא: ועוד נר׳ לי כדרך הפשט כי מאחר
שמצות פורים לשתות ולשמוח וא״א שלא
ישתה על כן ישתה הרבה מאד שיגיע
לשכרותו של לוט שאז פטו׳ אף אם יחטא
ויעבור על איזה עבירות כי באנוס הוא׳
אבל אם לא ישתה כל כך הרבה ויעבור
עבירות

עבירות חייב כאלו לא שתה כלל באמרם
שכו' שהרג נהרג אם לא שהגיע לשכרותו
של לוט ולזה ישתה הרבה עד שלא ידע
בין עונש לשכר המגיע לצדיק ולרשע כמו
שאירע להמן ומרדכי ומעתה אינו מזי'כלל
ואז אף אם יחטא לא יענש ומשום זו מייתי'
בגמ' עובדא דרבא ורבי זירא עבדי סעודת
פורים בהדי הדדי קם רבא ושחטי' לזירא
כו' ובזו גילו טעם שחייב להשתכר כל כך
כדי שלא יענש על מעשים כאלו והוא
מבואר:

ויכתוב מרדכי את הדברים האלה עד קיימו וקבלו היהודים ר"ל שמרדכי ואסתר קבעו ימי הפורים האלה לרושם ולזכרון בין עינינו ועל מה הוקבעו בכל המפורש לעיל ואין בין פשוטו של למשל לעניי'הנמשל חלוק במקראות אלו אלא כולן באו להגיד על מה ועל מה הוקבעו ימי הפורים ואמר

קיימו וקבלו היהודים עליהם וגו' כב' כתבתי בהקדמה אמרם פרק רבי עקיבא קיימו מה שכבר קבלו כי באמרת כל מגילה זו לפי מה שכתבנו אינה אלא להעיר אוזן אנשים לקיים מה שקבלו עליהם דהיינו התורה והמצות ולכן אמר כאן כי כל אשר בשם יהודי יכונה וכל הנלווה עליהן צרי' לקיים מגילה זו כי לולי זה אינו יהודי וכל הנלוה עליהן חייב לקיימו כמו שנאמר משפט אחד יהיה לכם ולגר הגר בתוכם ואמר

והימים האלה נזכרי' ונעשים בכל דור ודור משפח' ומשפחה והוא מבוא' כי כל דור ודור חייב לראות את עצמו כאלו נעשה לו הנס כי כל אחד ואחד יארעו לו שנא' והמן ומרדכי ומעשה אחשורו' ושתי ואסת' וכל המסופר עד הנה ומה נאות לזו אמרם אף הנשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס והוא אמר' כי אף האשה חייב' במצות וחייבות להגביר מרדכי על המן הידועים:

וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וגו' כבר אמרו אף אם כל המועדים יהיו בטלים ימי הפורים לא יהיו בטלים והוא גם כן מבואר על פי מה שכתבנו כי מאחר שימי הפורים מורים על העתידות ומעורר על סעודת לויתן ואם כן אף ששאר מועדים לעתיד לבא בטלים כי אין אנו צריכי' עוד זכר ליציאת מצרים כמו שנאמר כי לא יאמר חי ה' אשר העלה מארץ מצרים וגו' מכל מקום ימי הפורים לא יהיו בטלים כי בשמחה בעצמ' שתהיה לעתיד שכל אחד יש"ג מה שנפסק ממנו בחייו כמו שבארנו לעיל שעל זאת הוקבעו ימי הפורים אם כן השמחה בעצמ' תהיה במקום ימי הפורים האלה שאינן אלא רמז על אות' הסעודה:

ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל וגומ' מרדכי ואסתר הנאמרי' במקרא זה הם לפי פשוטן ובא להגיד לנו מי חבר זו המגילה ואמר שמרדכי ואסת' עשאו ברוח הקד' שעליהם ולכן אמר את איגרת הזאת השנית רוצה לומר שכתבו מאורעותיהם ומה שקרא לה בזמן אחשורוש להיות פורים שני' ר"ל להורות על ענין שני והוא הדבר שבארנו כי שני פנים למגילה זו וראוי לקראת ימי הפורים שנית:

ותשלח ספרי' וגו' ר"ל שכתבה מגילה זו להיו' לאדם לזכרון אף בילדותו ובימי עמידתו שהם השבעה ועשרים ומאה מדינ' כמו שבארנו ריש מגילה זו וכל אחד יראה אות הנולד לבסוף ימיו וכתבה דברי שלום ואמת ודרשו ז"ל מגילה צריכ' שרטוט כמו תורה נאמר כאן דברי שלום ואמת ונאמר התם אמת קנה וגו' הגידה לנו שאמת הנאמר כאן הוא רומז על התורה ור"ל שמרדכי ואסתר כתבו דברי מגילה זו להעיר אוזן אנשים שיחזיק כל אחת בתורה ובמצות

שהם

שהם שלום אמת וכל אחד יראה שיגיע למדרגה זו בזקנותו שעליה הוקבעו ימי הפורים כמו שבארתי לעיל · ואמר שקבלו על נפשם ולא אמר על גופן כי כל דברי מגילה זו הם קיום הנפש לא קיום הגוף כי זה אי אפשר להיות העדר כרוך בעקבי כל נולד · ולזה אי אפש' לקיים רק הנפש · ואמר

וישם המלך אחשורוש מס על כל הארץ ועל איי הים · משונה אחשורוש זה מכל אחשורש האמורים בכל המגילה זו ונכת' חסר בלא ויו להורו' שפי' משונה מכל דברי ההגדה שהבאנו לעיל אחשורו' הוא הקב"ה שאחרי' וראשית שלו · ואמר שהמלך זה שם מס על הארץ והוא העדר הכרוך על כל יושבי הארץ ואיי הים להיות שכל הוה נפסד · ומותר האדם מן הבהמה אין לולי הטוב המקווה לו בעולם הבא · והוא אמרו וכל מעשה תקפו וגבורתו של האדם כתוב בדברי הימים למלכי פרס ומדי ודמה ספרי הזכרונות שכותבין בהן כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו כאמרם ז"ל וכל מעשיו בספר נכתבים והמה ספרי פרס ומדי כמו שבארתי שתוף פרס ומדי ריש המגילה שהם רומזים על השכר המקווה לעתיד ואמר שכל זו גרם לאדם להיות

כי מרדכי היה משנה למלך כאשר ביארנו כל זה למעלה שמרדכי משנה של מלך והמלך על פיו יצא ויבא: ואמר כי הוא רצוי לרוב אחיו ודורש טוב לכל זרעו כמו שאמרו ז"ל כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וצדיק יסוד עולם · ובזו דורש טוב לכל עמו ודוב' שלום לכל זרעו · כמו שנאמר לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם ·

תם ונשלם · שבח לאל עולם · שסייעני עד הלום
והוא יסייעני ויזכני לפרש המגלות כלם:

מה שראיתי לפרש בזו המגילה · בעזר בורא תהלה · יתעלה שמו לדור דורים:
שלחתי בימי פורים למנה · לאחי ישראל ראש עדת זו מנה · הוא גבור בגבורים:
הרוצה להבין דברי צריך ללמוד טבעיות ואלהיות והמחקרי · הוא כדור כדורים:

נשלם הבורא יש מאין · בשלמא מלאכת מחיר יין · ביום יום ו' לחדש אדר ש"ט לפ"ק
פה בעיר קרימונה · והוגה בתכלית העיון ע"י הכהן ויטוריו אליאנו יצ"ו
ככל דפוס המדקדק' הה"ר אליהו בחור אשכנזי סג"ל זצ"ל:

נדפס במצות ויצינצו קונטי ובביתו

Reuerendus I. V. Doc. D. Decius Alberius Vicarius Epalis Cremonæ, & R. P. Fr. Io. Dominicus de Vicentia sacræ Theol. Doct. Ord. Pred. Vicarius R. P. Inquisitoris in Ciuitate Cremonæ hunc librum ut imprimatur admittimus, & licentiam quòd imprimatur conced. In quorum &c. Dat. Cremonæ die 17 Febr. M. D. LIX.

Pe. Galeaz Guacius.